

**DÖRT- ALTI YAŞ ÇOCUKLARIN SOSYAL VE OYUN DAVRANIŞLARI
İLE EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Tuğçe DÖKER

ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Oğuz EMRE**

Yüksek Lisans Tezi – 2020

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DÖRT- ALTI YAŞ ÇOCUKLARIN SOSYAL VE OYUN DAVRANIŞLARI
İLE EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Tuğçe DÖKER

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Oğuz EMRE

MALATYA

2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Çocuklarda Sosyal Davranış Gelişimi	6
2.1.1. 0-3 yaş dönemindeki çocuklarda sosyal davranış gelişimi	7
2.1.2. 3-6 yaş dönemindeki çocuklarda sosyal davranış gelişimi	9
2.1.3. Okul öncesi dönemde olumlu sosyal davranış gelişiminin önemi.....	11
2.2. 4-6 Yaş Dönemdeki Çocuklarda Olumlu Sosyal Davranış Gelişimini Engelleyen Faktörler.....	13
2.2.1. Çocuk ve aile ilişkileri	13
2.2.2. Çocuk ve öğretmen ilişkileri.....	14
2.2.3. Çocuk ve akran ilişkileri	15
2.3. Çocuklarda Oyun Davranışı Gelişimi.....	16
2.3.1. 0-3 yaş dönemindeki çocuklarda oyun davranışları	16
2.3.2. 3-6 yaş dönemindeki çocuklarda oyun davranışları	19
2.3.3. Okul öncesi dönemde oyun davranış gelişiminin önemi	20
2.4. Okul öncesi dönemde oyun davranış gelişimini engelleyen faktörler.....	22
2.4.1. Aile ile çocuk ilişkisi	22
2.4.2. Öğretmen ile çocuk ilişkisi	23
2.4.3. Akran ilişkileri	24
2.4.4. Teknolojinin Çocuklarda Oyun ve Sosyal Davranışlarına Olan Etkisi	25
2.5. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları	26
2.5.1. Demokratik anne baba tutumu	27
2.5.2. Otoriter anne baba tutumu	28
2.5.3. Aşırı koruyucu anne baba tutumu	29
2.5.4. Aşırı izin verici anne baba tutumu	30
2.6. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler	31
2.6.1. Ailenin sosyo-demografik özellikleri	31

2.6.2. Anne-babaların yetiştiriliş tarzları	34
2.6.3. Anne babaların çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri	34
2.6.4. Çocukların mizaç özellikleri	35
3. MATERYAL VE METOT	36
3.1. Araştırmanın Modeli	36
3.2. Evren ve Örneklem	36
3.3. Veri Toplama Araçları	38
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	39
3.3.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ).....	39
3.3.3. Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö)	40
3.3.4. Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği (SDÖDÖ).....	41
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	42
4. BULGULAR.....	44
4.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular	44
4.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarına İlişkinin Bulgular	45
5. TARTIŞMA	72
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	80
KAYNAKÇA.....	82
EKLER.....	93
EK-1. Özgeçmiş.....	93
EK-2. Etik Kurul Onayı.....	95
EK-3. Milli Eğitim Anket Uygulama İzin Onayı	96
EK-4. Demografik Bilgi Formu.....	97
EK-5. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)	98
EK-6. Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (Peaoö-Ö)	99
EK-7. Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği (SDÖDÖ).....	100

TEŞEKKÜR

İşini severek yapan tüm çocuk gelişimcilerinin toplumda ayrıcalıklı olduğunu düşünüyorum. İşimizin odağı olan gözlem yapabileceğimiz çocuklar her yerdedir ve bir toplumun geleceği için en önemli varlığı çocuklardır. Çocukları, onları yetiştiren aileleri ile birlikte anlamak, çözümlmek toplumu anlamaktır. Ülkedeki ve dünyadaki düzeni, sistemi daha iyi çözümlayebilmektir. Bu sebeple çocukları, çocuk gelişim alanını çok seviyorum. İçerisinde felsefe, psikoloji, sosyoloji ve gelişimi barındırıyor. En çok da insanın kendisinde, kendisini keşfetmesini sağlıyor. İnsanın kendini keşfetmesi benim için çok önemlidir çünkü 'Bir kez kendini bulmuş olan kişinin bu yeryüzünde yitirecek bir şeyi yoktur artık. Ve bir kez kendi içindeki insanı anlamış olan bütün insanları anlar' (Stefan Zweig).

Yüksek lisans süresince de kendimi keşfetmemi ve bilgilerimi arttırmamı sağlayan tüm öğretmenlerime canı gönülden teşekkür ediyorum. Benim için her insan faydalıdır. Herkesten iyi ya da kötü çıkarımlar yaparsın ve onu içinde biriktirirsin. İçimde iyi birikimler yapmamı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya Çalışkan, Doç. Dr. Mehmet Sağlam, Doç. Dr. Ayşegül Ulutaş'a teşekkür ediyorum. Çalışma sürecinde desteğini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Oğuz EMRE' ye ayrıca teşekkür ediyorum.

Tez sürecim bittikten sonra da benimle bir ve var olmaya devam edecek olan eşim Serhat Döker' e ayrıca teşekkür ediyorum... Beni bu dünyada maddi ve manevi olarak var eden biricik annem Gülsüm Erköse'ye kocaman teşekkürlerimi sunuyorum...

TUĞÇE DÖKER

ÖZET

Dört- Altı Yaş Çocukların Sosyal Ve Oyun Davranışları İle Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Amaç: Bu araştırmanın amacı, 4-6 yaş arası çocukların sosyal ve oyun davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Materyal ve Metot: Bu çalışmanın örneklemini Mersin il merkezinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılı dönemi ‘4-6 yaş arası, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 100 çocuğun anneleri ve öğretmenleri’ oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Demografik Bilgi Formu”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği”, “Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği” ve “Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu” kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın istatistiksel analizleri için SPSS 22.0, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis testi ve Spearman“s Rho Korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

Bulgular: Anne tutumlarının eğitim düzeyi, çalışma durumu, hane geliri ve sahip oldukları çocuk sayısından etkilendiği saptanmıştır. Demokratik tutumdaki annelerin çocuklarında oyun etkileşimi ve prososyal davranışların arttığı, otoriter tutum ve izin verici tutumdaki annelerin çocuklarında oyunun bozulması, oyundan kopma, utangaç ve saldırgan davranışların arttığı, aşırı koruyucu tutumdaki annelerin çocuklarında ise utangaç davranışların arttığı saptanmıştır.

Sonuç: Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanları ile oyun etkileşimi alt ölçeği puanları arasında pozitif, oyunun bozulması ve oyundan kopma alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı orta düzeyde bir ilişki, saldırgan alt ölçeği puanları arasında negatif yönde zayıf bir ilişki, prososyal alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuş, utangaç alt ölçeği puanları arasında ise anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne baba tutumu, oyun davranışı, sosyal davranış.

ABSTRACT

To Investigate The Relationship Between Social And Play Behaviors Of Children Aged Four-Six And Parental Attitudes.

Objective: The aim of this study is to examine the relationship between social and play behaviors of children aged 4-6 and parental attitudes.

Material and Method: The sample of this study consists of the mothers and teachers of 100 children between the ages of 4-6, who attend preschool education institutions in the 2018-2019 academic year in Mersin city center. "Demographic Information Form", "Parental Attitude Scale", "Social Behavior Teacher Evaluation Scale" and "Penn Interactive Peer Play Scale Teacher Form" were used as data collection tools in the research. Correlational research method, one of the quantitative research methods, was used. SPSS 22.0 program was used for statistical analysis of the study. Mann Whitney U test was used for comparisons of two groups of data, Kruskal Wallis test for comparisons of three or more, and Spearman's Rho Correlation analysis was used to evaluate the relationships between variables.

Findings: It was found that mother attitudes were affected by the level of education, employment status, household income and the number of children they have. It was found that the game interaction and prosocial behaviors increased in the children of the mothers with a democratic attitude, the game disruption, breaking off the game, shy and aggressive behaviors increased in the children of the mothers with authoritarian and permissive behavior, and the shy behaviors increased in the children of the mothers who were overprotective.

Conclusion: It was found a positive relationship between the Parental Attitude Scale total scores and the game interaction subscale scores, a moderately significant negative relationship between the game disruption and breaking off the game subscale scores, a weak negative relationship between aggressive subscale scores, a moderate positive relationship between the prosocial subscale scores, and it was not found a significant relationship between the shy subscale scores.

Keywords: Parental attitude, social behavior, game behavior.

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

- ETÖ** : Ebeveyn Tutum Ölçeği
- SDÖDÖ** : Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği
- PEAOÖ** : Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği
- SPSS** : Sosyal Bilimler için İstatistik Programı

TABLolar DİZİNİ

<u>TABLO NO</u>	<u>SAYFA NO</u>
Tablo 3.1. Demografik Bilgilere Ait Bulgular	37
Tablo 4.1. Demografik Bilgilere Ait Bulgular	44
Tablo 4.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeklerine İlişkin Betimsel İstatistikler	45
Tablo 4.3. Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanları ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Sonuçları	47
Tablo 4.4. Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanları ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Sonuçları.....	49
Tablo 4.5. Yaş Gruplarına Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi	52
Tablo 4.6. Eğitim Durumuna Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi.....	55
Tablo 4.7. Annenin Çalışma Durumuna Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi	59
Tablo 4.8. Hane Gelirine Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi	61
Tablo 4.9. Çocuk Sayısına Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi	64
Tablo 4.10. Çocuğun Yaşına Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi.....	67

Tablo 4.11. Çocuğun Cinsiyetine Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi.....	70
--	----

1. GİRİŞ

Dünyaya geldikleri andan itibaren çocuklar içinde buldukları çevreyi keşfetmek, gözlemlemek, araştırmak, sorgulamak isterler ve bunu da merak duygusuyla yaparlar. Bu sebeple çocuklar, bebeklik döneminden başlayarak bedenlerini keşfetmeye başlarlar ve sonra çevrelerinde gördükleri bütün nesnelere dokunurlar, çevrelerinde gerçekleşen her şeyi gözlemlerler, her şeyi karıştırır ve sürekli soru sorarlar (1).

Çocuğun gelişiminde çevre, başta çocuğun yetiştiği ortam ve aile olmak üzere çocuğun tüm çevresini kapsamaktadır (2). Gözlemleri ve deneyimleri ile var olan çocuğun hayatında özellikle çocuğun hayatının ilk beş yılında ailesi ve çevresi onun ana eğitim kurumudur (3,7). Çocukların gelişen ve değişen dünyaya uyum sağlamasında ailenin büyük bir rolü vardır. Çocukların ilk eğitimlerini ailede aldıkları bilindiğine göre aile tutumlarının çocuğun gelişimi ve davranışları üzerindeki önemi kendini göstermektedir (4).

Çocukların ailelerinden (özellikle de anne) gözlemledikleri tutumlar, onların kişiliklerini oluşturmaktadır ve çevrelerine de yansımaktadır. Ebeveynler tutumları ile çocuklarını mutlu, mutsuz, uyumlu, uyumsuz, sorumlu ya da sorumsuz bireyler haline getirebilmektedirler (5). Ebeveyn tutumları toplumun yaşam biçimi tarafından belirlenmektedir ve bu sebeple de çeşitli tutumlar da görülmektedir (6,8). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını ise anne-babanın sosyo-kültürel yapıları, ekonomik durumları, eğitim durumu, çalışma durumu, çocukların yaşı ve cinsiyeti gibi birçok değişkenler etkilemektedir (9).

Anne baba tutumları, ebeveynlerin çocukları hakkındaki tutum, değer, inanç ve davranışlarını içeren bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Tutumlar doğrudan gözlenemez çocukların yaptıkları ile yorumlanabilir. Çocukların davranışlarını en iyi oyun ve sosyal ortamlarındaki davranışlarından çözümlerimiz (10). Çocukların davranışlarının oluşum süreci, ebeveyn ve çocuk ilişkisindeki çift yönlü iletişim ve etkileşim sürecinden oluşmaktadır (11).

Annelerin, çocuklarının üzerindeki sorumluluklarının babalardan daha fazla olması, çocukları ile iletişimlerini arttırmaktadır. Anneler çoğunlukla babalardan daha sık çocuklarıyla iletişim kurarlar ve yakın ilişkiler sürdürürler. Dolayısıyla anne tutumları, çocukların sosyo-duygusal ve oyun davranışlarında daha fazla etkilidir (12).

Daha sonra okul ortamında bulunan çocukları, sosyal çevresi ve öğretmeni etkilemektedir. Annelerden sonra çocukların öğretmenleri, çocukların oyun ve sosyal davranışlarını daha net gözlemlemektedir. Öğretmenler, ebeveyn tutumları ve çocukların davranışları hakkında bilgi edinir. Bu sebeple ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal ve oyun davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla çalışmanın odağını 4-6 yaş grubunda olan çocukların anneleri ve öğretmenleri oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında kullanılan “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)” ile “Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği” ve “Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (Peaoö-Ö)” nun ilişkisi detaylıca işlenmiştir. Ölçeklerin alt boyutları karşılaştırılarak ebeveyn tutumlarının, çocukların oyun ve sosyal davranışları kapsamlı olarak incelenmiştir.

Bu bölümde, araştırmaya konu olan problem durumu açıklanmış, araştırmanın amacı, önemi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın hipotezleri açıklanmıştır.

Problem durumu

Ailedeki her bireyin mutlu olması, bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı olması toplumun ruh sağlığı için çok önemlidir. Toplumun ruh sağlığı, ailedeki bireylerin birbirlerine karşı sergiledikleri tutumlarına da bağlı olmaktadır. Bu sebeple ailelerin sergiledikleri olumlu tutumlar ile birbirlerini mutlu etmesi ülkelerin gelecekleri için önem arz eder. Aile içi ilişkiler ve ebeveyn tutumları, ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirip getirememesinde önemli bir belirleyicidir (4).

Ebeveynlerin tutumlarını sergilerken davranışlarında tutarlı olmaları, çocukların ruhsal uyumu için belirleyici bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda çocukların sağlıklı gelişimleri için ebeveynlerin olumlu ve destekleyici tutumları çocuklardaki ruhsal problemlerin azalmasını sağlamaktadır. Ailede çocuğa karşı gösterilen tutumlar, aile yapısıyla birlikte çocuğun oyun ve sosyal davranış gelişimi üzerinde oldukça büyük rol oynamaktadır.

Çocukların oyun ve sosyal davranış gelişimi için en kritik dönem olan erken çocukluk döneminde ebeveynler tutumlarının farkında olmalıdır ve çocuklarda oluşacak yanlış davranışların etkisini kontrol edebilmelidir. Aksi takdirde yanlış davranışlar çocuğun yaşı ilerledikçe kalıcı bir hale dönüşecektir. Erken çocukluk döneminde

çocuğun karşılaştığı olumlu tutumlar ve tecrübeler, çocuğun hayatında olumlu bir gelişim olacaktır ve bu dönemin, çocukların davranışlarının şekillenmesinde aşırı etkili olduğu düşünüldüğünde ebeveynlerin hangi durumda, çocuğa karşı nasıl bir tavır sergilemesi gerektiğinin önemi daha da belirginleşir (5,10).

Bu araştırma kapsamında belirtilen problemler üzerinde çalışmaların yapılması, ebeveynlere, okul öncesi öğretmenlerine ve bu problem hakkındaki yeni çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Farklı ebeveyn tutumlarının 4-6 yaş grubu çocukların sosyal ve oyun davranışı gelişimine etkisi var mıdır?

Araştırmanın Alt Problemleri

- 4-6 yaş grubu çocuğu olan anneler, farklı ebeveyn tutumlarına sahiptir.
- Ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal davranışları arasında ilişki vardır.
- Ebeveyn tutumları ile çocukların oyun davranışları arasında ilişki vardır.
- Annenin yaşı ile ebeveyn tutumları arasında ilişki vardır.
- Annenin eğitim düzeyi ile ebeveyn tutumları arasında ilişki vardır.
- Annenin çalışma durumu ile ebeveyn tutumları arasında ilişki vardır.
- Annenin ekonomik düzeyi ile ebeveyn tutumları arasında ilişki vardır.
- Çocuğun yaşı ile annenin tutumları arasında ilişki vardır.
- Çocuğun cinsiyeti ile annenin tutumları arasında ilişki vardır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, 4-6 yaş arası çocukların sosyal ve oyun davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Örneklem grubundaki annelerin sahip olduğu ebeveyn tutumları nelerdir?
2. Örneklem grubundaki annelerin, ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal davranışlarına etkisi var mıdır?

3. Örneklem grubundaki annelerin, ebeveyn tutumlarının çocukların oyun davranışlarına etkisi var mıdır?

Araştırmanın Sayıtları

Araştırmanın dayandığı temel sayıtlar şunlardır:

1. Araştırmada ölçeklere cevap veren annelerin, ebeveyn tutumları ölçeğinde yer alan soruları içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.
2. Araştırma için iki ayrı ölçeği doldurması istenen okul öncesi öğretmenlerinin, ölçeklerdeki soruları içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.
3. Okul öncesi dönemde farklı ebeveyn tutumları sergileyen annelerin çocuklarının, sosyal davranış gelişimlerinin de farklı olacağı varsayılmıştır.
4. Okul öncesi dönemde farklı ebeveyn tutumları sergileyen annelerin çocuklarının, oyun davranış gelişimlerinin de farklı olacağı varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma Mersin ilinde, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş arası çocukların oluşturduğu örneklem grubuyla sınırlıdır.
2. Bu çalışma ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal ve oyun davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek ile sınırlıdır
3. Bu çalışma araştırmaya katkı sağlayan annelerin, ebeveyn tutum ölçeğine verecekleri yanıtlarla sınırlıdır.
4. Bu araştırma araştırmaya katkı sağlayan öğretmenlerin, ölçeklere verdiği cevaplar ile sınırlıdır.

Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Bu araştırmayla toplanacak verilerin:

1. Öğretmenlerin ebeveynlerin hangi tutumları sergilediğinin farkına vararak, öğrencilerine nasıl davranmaları gerektiği konusuna katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Okul öncesi eğitim çağındaki 4-6 yaş grubu çocukların farklı sosyal davranış gelişimlerine, hangi ebeveyn tutumlarının etkili olduğunun bilinmesinin, ebeveynlerin çocuk yetiştirmede sergiledikleri tutumları etkileyeceği düşünülmektedir.
3. Okul öncesi eğitim çağındaki 4-6 yaş grubu çocukların farklı oyun davranış gelişimlerine, hangi ebeveyn tutumlarının etkili olduğunun bilinmesinin, ebeveynlerin çocuk yetiştirmede sergiledikleri tutumları etkileyeceği düşünülmektedir.
4. Bu alanda yapılan diğer araştırmalar için yardımcı kaynak olacağı düşünülmektedir.

Temel Kavramlara İlişkin Tanımlar

Araştırma içinde sıkça geçen bazı kavramların araştırmada kullanılışlarına göre anlamları şunlardır:

Oyun davranışı: Çocukların oyun oynama sırasında akranları ile olan ilişkilerini, oyunun amacına, gidişatına yönelik sergilediği davranışları tanımlamaktadır.

Sosyal davranış: Çocukların sosyal ilişkilerindeki davranışlarını, tepkilerini tanımlamaktadır.

Anne Baba Tutumu (Ebeveyn Tutumu): Anne babaların çocuk yetiştirirken sergilediği davranışları tanımlamaktadır.

Demokratik tutum: Aile içinde kararların ortak alındığı, çocuklara karşı eşit tutumun sergilendiği ebeveyn tutumudur (13).

Aşırı koruyucu tutum: Çocukların sürekli kontrol altında tutulduğu ve çocukları hiç büyümüyormuş gibi her işlerini anne-babası yapacakmış gibi tutumun sergilendiği ebeveyn tutumudur (14).

Otoriter tutum: Çocuk üzerinde katı kurallar ve cezanın uygulandığı ebeveyn tutumudur (15).

İzin verici tutum: Çocukların ilgi ve gereksinimlerinin ihmal edildiği ve ihtiyaçlarının tam anlamıyla karşılanmadığı ebeveyn tutumudur (5).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çocuklarda Sosyal Davranış Gelişimi

Sosyal davranış gelişimi, toplumun beklentide olduğu bazı davranışlar, tutumlar, düşünüşler bulunmaktadır ve kişinin de bunlara uyum sağlaması ile tanımlanmaktadır. İnsanların içinde bulunduğu ortama her türlü uyum sağlayabilmesi sağlıklı, mutlu ve başarılı bir hayat sürmesi için oldukça önemlidir (13).

Sağlıklı, huzurlu ve mutlu bir şekilde toplumun beklentilerini karşılayan kişiler, kendi gereksinimleri ve istekleri ile içinde yaşadıkları toplumun istekleri arasındaki dengeyi sağlayabilirler. Bu dengenin sağlanabilmesi için erken çocukluk döneminden itibaren aile ve okul ortamında çocukların sosyal gelişimi desteklenmelidir. Erken çocukluk döneminde çocukların bedensel, duygusal ve zihinsel gelişimine verilen önem sosyal gelişim için de geçerli olması çocukların olumlu sosyal davranışları oluşturmalarına, toplumun beklentilerine doğru cevap vermeyi sağlayacaktır (15).

Çocuklar, sağlıklı bir şekilde gelişimlerini tamamlasalar dahi, çevresindeki diğer kişilerle, toplumla olumlu ilişkiler kurması ve sürdürmesi de gerekmektedir. Çünkü çocuk sosyalleştikçe gelişmekte ve ait olduğu toplumun kültürel değerlerini, kurallarını öğrenerek sosyal uyumu kolaylaşmaktadır. Çocukların toplumsal kurallara uyması ve kültürel değerlere uyması ile dışlanması azalmaktadır ve toplum tarafından kabulü kolaylaşmaktadır. Toplum tarafından kabul edilen çocuk olumlu sosyal becerileri geliştirmeye devam edecektir ve sosyal uyumu yaş ilerledikçe daha da çok artacaktır.

Sosyal becerileri gelişmiş bireyler; toplum içinde iletişimi daha rahat başlatır, sağlıklı bir şekilde yürütür, yaşanan sorunlarda sağlıklı çözümler bulur ve aynı zamanda sosyal beceriler; empati, problem çözebilme, karar verebilme, kendini yönetebilme ve akran ilişkilerini güzel yürütebilme gibi diğerleriyle olumlu sosyal ilişkileri başlatmaya ve sürdürmeye izin veren becerileri kapsamaktadır (16). Sosyal uyumu, sosyal beceriyi sağlayan çocuklarda ruhsal problemler daha az görülmektedir.

Çocuklarda ailenin kazandırdığı sosyal davranışlar toplum içerisinde iyice şekillenmektedir ve yaşlara göre de bu durum değişmektedir. Çalışmada çocukların 0- 6 yaş dönemindeki sosyal davranış gelişimini iki bölümde ele alacağız. Ölçekler 4- 6 yaş arası

okul öncesi eğitim kurumlarına giden çocuklara uygulanacağı için okul öncesi dönemdeki sosyal davranış gelişimine de detaylıca değinilmiştir.

2.1.1. 0-3 yaş dönemindeki çocuklarda sosyal davranış gelişimi

Çocuklar sosyal açıdan toplumda kabul görür, onaylanır ve beklenen davranışları sergiler ise sosyalleşir ve sosyal davranışları geliştirmeye devam etmektedirler. Doğum anından itibaren başlayan sosyalleşme çocuğun yaşamı var oldukça da var olmaya devam edecektir, sosyo- kültürel etkileşime sürekli maruz kalacaktır ve bu etkileşim ilk olarak aile bireyleri ile gerçekleşmektedir (10).

Hayatının ilk yılında bebeklerin psikososyal görevi, güvenmeyi öğrenmektir. İlk süreç anne ile bebek arasında sağlanan güvenli bağlanma ile oluşur. Anne ile bebek arasında sağlanan güvenli bağlanma ile çocuk güven duygusunu geliştirir. Bebekle anne arasındaki iletişimden doğan güven duygusu, insanın ileride kuracağı, kişiler arası ilişkilerin temelini oluşturmaktadır (18).

0-3 yaş döneminde aileye muhtaç olan çocuğun ihtiyaçları zamanında ve doğru karşılandığında çocuk daha mutlu ve huzurlu olacaktır. Güvenli bağlanmayı sağlayan ve ihtiyaçları karşılanan çocuğun davranışları da o yönde şekillenecektir. Çocuğa bakmakla sorumlu olan kişinin bebeğin ihtiyaçlarını gerekli zamanlarda, yeteri kadar karşılaması çocuğun güven duygusunun gelişimi için önemlidir, böylelikle de sosyal gelişimini bebekliğin ilk dönemlerinde daha sağlıklı bir şekilde tamamlayacaktır ve ailenin tutumları ve zaman içerisindeki etkileşimleriyle beraber çocukta sağlıklı sosyal davranış ve kişilik gelişimi desteklenir (19). Güvenli bağlanmayı sağlıklı bir şekilde tamamlayamayan ve yeterli modeli alamayan bebekler ise ileriki dönemlerde sosyal problemler yaşamaktadır (20).

Her ailenin bağlı olduğu bir kültür vardır ve bu kültürün kendine özgü kuralları ve sınırları bulunmaktadır. Bu kurallar ve sınırların çocuk tarafından yerine getirilip getirilmediğinin denetimi, ailenin çocuk yetiştirme tarzında belirleyici olduğu gibi çocuğun sosyal davranışlarının gelişiminde de etkilidir. Çocuklar ailenin koymuş olduğu kurallara ve sınırlara ters düşen davranışlar sergiler ise bunun sonucunda kendisini üzen, yıkıcı etmenlere katlanmak zorunda kalır (19).

0/3 yaş dönemindeki çocuklar sadece aileyi rol model almazlar, aynı zamanda bu dönemde çocuğun akran ilişkileri de başlamaktadır. Çocuklar, ailenin dışında artık

akranlarını da taklit etmeye başlayacaktır. Bu nedenle ailelerin çocukta uygun sosyal davranışları geliştirebilmesi için uygun akran modeli ile çocuklarını etkileşime geçirmesi gerekmektedir. Aynı zamanda çocuk ile ebeveyn arasındaki sağlıklı ve güçlü iletişim, çocukları, ileriki yaş dönemlerinde kuracakları olumsuz akran ilişkilerinden de koruyacaktır (15,21).

Yürüme dönemi ile beraber çocuk bağımsızlaşma duygusunu yaşamakta ve çevreyi keşfetmeye başlamaktadır. Ailenin desteği ile çocuğun çevreyi keşfetmesi ve akranları ile iletişimde bulunması sağlanmaktadır. Çevreyi keşfetme sürecinde çocuklar çok sık sorular sormaktadır (22). Ailelerin sabırla sorulan soruları cevaplayabilmesi çocukların alıcı dilini geliştirmektedir. Alıcı dili gelişen çocuk düşüncelerini ve davranışlarını daha iyi anlatabilmektedir (23).

0- 3 yaş döneminde alıcı ve ifade edici dili gelişmeyen çocuklarda saldırgan sosyal davranışlar görülebilmektedir. Kendini ifade edemeyen çocuklar farklı şekillerde ifade etmeye başlamaktadır ve aileler bunun nedenini çoğu zaman anlamlandıramamaktadır. Aileler çocuklarının arkadaşlarına, oyuncaklarına ve çevresine karşı ılımlı tavırlarının olmadığını dile getirirler. Bunun sebeplerinden birinin 0- 3 yaş döneminde alıcı ve ifade edici dilin geliştirilmesinin gerektiğinin farkında olduklarında, aileler erkenden önlemler alabilirler. Böylelikle erken müdahale ile çocuklarının olumlu sosyal davranışlarını geliştirebilirler (15).

Anne çocuk ilişkisinde fiziksel temas çok önemlidir. Annenin beden kokusu, ısı, çocuğu kucağına alış biçimi, sevgisini gösteriş şekli anne bebek arasındaki iletişim için önemli unsurlardır. Özellikle de 0- 3 yaş arasında olması gereken bu yakın ilişkinin gerçekleşmemesi durumunda ileride çocuklarda birtakım davranış bozuklukları görülebilmektedir. Aynı zamanda annenin eksikliğinden kaynaklanan duygusal yoksunluk, çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminin gerilemesine ve gecikmesine neden olabilmektedir (18).

Çocuklar ikinci yaşlarının başlarında çevre ile etkileşimde bulduklarında oyun oynamaya yönelik istekleri çok fazla değildir. Oyun oynama sırasında bu yaş çocuklarında sıklıkla birbirlerine karşı olumsuz davranışlarda buldukları gözlemlenmiştir. Arkadaşlarına zarar vermeyi bilinçli bir şekilde yapmayan bu yaş dönemi çocukları daha çok benmerkezcidir. Bu nedenle de oyun sırasında oyuncakları paylaşmakta zorluk çekerler ve ısrarla oyuncaklarını bir başkasına vermek istemezler.

'Benim oyuncuğım, benim bebeğim' gibi sözler de bu yaş döneminin getirmiş olduğu doğal bir süreçtir (24,25).

İki yaşın sonuna doğru çocuklarda olumlu sosyal davranışlar ilk ortaya çıkmaya başlamaktadır ve hemen hemen diğer çocuklarla oyun oynamaya ilgi gösterdikleri zamana denk gelmektedir. Aileler çocukların benmerkezci olduğu dönemlerde çocuklarının saldırgan davranışlarından yorulup akranları ile iletişimi kısıtlamamalıdır. Aileler, çocuklarının akranları ile yeteri kadar iletişimde bulundurmaları durumunda çocuklar daha iyi ilişkiler yürütebilecektir. Çocuklar iletişimi de diğer becerileri gibi aileden öğrenebilmektedir. Ailenin verdiği tepkiler, göstermiş olduğu mimikler dahi çocuklarının akranları ile iletişimini etkileyebilmektedir.

Çocukların olumlu sosyal davranışları geliştirmelerinde ilk rol modelleri anne-babalarıdır yahut büyüdükleri kişilerdir. Çocuklar anne-babalarını gözlemler ve taklit ederek öğrenirler ve çocukların yaşlara göre gelişim özellikleri bulunmaktadır. Anne babalar, çocuklarının kendilerini rol model aldıklarının ve her yaşın bir gelişim özelliklerinin olduğu bilincine vardıklarında, çocuğun her yaş aşamasında rol- model olarak olumlu sosyal davranışların geliştirilmesinde katkı sağlamaktadırlar (26).

2.1.2. 3-6 yaş dönemindeki çocuklarda sosyal davranış gelişimi

3/6 yaş dönemindeki çocuklar için duygular, farklı anlamlar kazanmaktadır ve çocuklar içinde bulunduğu çevrede sosyalleşmeye başlamaktadır. İçinde yaşadığı toplumda sosyalleşmesi için çocukların sağlıklı iletişim kurma, duygularını rahat ifade edebilme, tepkilerini kontrol edebilme ve empati kurabilme gibi birçok beceriye sahip olmaları gerekmektedir (27).

3- 6 yaş dönemindeki çocuklar sosyal çevre ile daha öncesi dönemlere göre daha çok etkileşim halindedir. Ailenin tutumları ve çocukların deneyimleri ile çocukta şekillenen davranışlar ile sosyal çevrenin çocuklarda şekillendirdiği davranışlar birleşecektir (28).

Çocuklar, iç ve dış etkenlerin birleşimi ile davranışlarını dengede tutmayı sağlayarak sosyalleşme sürecine girebilecektir. Çocuklar 3- 6 yaş dönemlerinde ailenin bağlı olduğu kültürden ve deneyimlerinden, çok daha farklı kültürlerle tanışma imkânı bulacaktır ve farklılıkları idrak edebilecektir. Aileler ayrımcılık içeren dil ya da davranışta bulunmadıkları takdirde çocuklar sağlıklı sosyal davranışları

geliştirebilecektir ve akranları ile uyumunda çok büyük sorunlar yaşamayacaktır. Bu sebeple akran ilişkileri desteklenmeli ve olumlu ilişkiler kurabilmesi için çocuklar cesaretlendirilmelidir (29).

Çocuklar, yetişkinlik dönem iletişimlerinde erken dönemde ailelerden almış oldukları tutumları sergilemektedirler. Büyürken örnek aldıkları tutumları davranışlara dönüştürmekten daha iyi bir öğrenme fırsatları olmadığı için çocuklar büyüdükleri kişilerin tavır ve tutumlarını davranışlarına yansıtılabilmektedirler. Bu durum da ileriki dönemlerini etkileyebilmektedir. Anne, baba yahut büyüdükleri kişiler tarafından sürekli öğüt işitmiş olan çocuklar, aynı şekilde akranları ile olan iletişimde öğüt vermeyi kullanırlar (18).

Çocukların 3- 6 yaş dönemi öncesi geliştirmiş olduğu empati duygusu bu dönemde artmaktadır ve sosyal davranışın gelişmesinde empatinin büyük önemi vardır. Çocuk kendi duyguları ile beraber etkileşimde bulunduğu kişilerin de duygularını anlayarak, pozitif dostlukları önyargısız bir şekilde kurabilecektir. Çocuklar artık bu dönemde çevresindeki kişilerin duygu durumlarını ve düşüncelerini çözümlenebilmekte ve onları anlayabilmektedir (30).

Daha 3- 6 yaş döneminde iken çocuk kendisine zarar verebilecek ya da zarar veremeyecek olay, durum ve kişileri böylelikle fark edebilir, davranışlarını da şekillendirebilmektedir. Böylece kendilerini daha rahat koruyabilmektedirler ve empati duyguları geliştikçe akran ilişkilerinde çocuklar daha ılımlı, uyumlu davranışlar sergileyebilmektedir (30,31).

Aileler, çocukları onlarla iletişime geçtiği zamanlarda çocukla göz teması kurdukları ve gerçekten onları dinledikleri takdirde çocuğun aynı davranışları ailesine ve çevresine yansıtmasını sağlayabilecektir. Sağlıklı dinlenilmeyen çocuk fark edilmek için saldırgan davranışlarda bulunabilir ya da düşük benlik saygısı geliştirerek kendisine olan güveni kaybedebilir ve bu da çocuğun sosyal davranışlarının şekillenmesinde olumsuz bir etkiye neden olacaktır (29).

Yine bu dönemde çocuğun 'neden, niçin, bu nedir' sorularında artış olmaktadır. Çevresindeki kişi, olay, durum ve duyguların farkına daha çok varmaktadır ve aileler çocuklarının bu sorularını ve farkındalıklarını daha sağlıklı bir şekilde gözlemlemeli ve gerekli açıklamaları yapmalıdır. Böylelikle çocuklar önceki yaş dönemlerinde

biriktirmiş oldukları deneyim ve bilgilerine eklemeler yaparlar ve çocukların alıcı ve ifade edici dillerinde büyük gelişmeler görülmektedir (23,32). Bu durum sosyal davranışlarına da yansıyabilmektedir.

Aile ilişkileri çocukta duygudaşlık duygularını kazandırabileceği gibi okul öncesi dönemine geçen çocuğa okul ve öğretmen ilişkileri de duygudaşlık duygusunu kazandırabilir. Karşılıklı ve doyurucu ilişkileri başlatmayı ve sürdürmeyi ifade eden sosyal yeterlilik, duygudaşlık duygusu ile birlikte okul öncesi dönemde kazandırılır. Böylelikle olumlu sosyal davranışlar da gelişmekte ve yıllar ilerledikçe de gelişmektedir (33).

3- 6 yaş dönemindeki çocuklara, aileleri bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde toplumsal cinsiyet rollerini aktarmaktadırlar. Cinsiyet rolleri önce mikro çevrede – ailede- başlar, mezo çevresi ile bütünlük kazanır. Roller, çocuğun içinde olduğu kültür tarafından öğretilmektedir. Çocuğun kimlik inşası kazanım sürecinde, mikro ve mezo çevresi tarafından dayatılan sosyalleşme olgusu önemli bir işlev görmektedir (34). Toplumsal cinsiyet rollerinin kavranmasında özellikle aile ve sosyal çevrenin rolü yadsınamaz.

Sosyalleşme ile beraber kız ve erkek ayırımına varan çocuk, sosyal davranışlarını cinsiyetine göre şekillendirecektir. Artık kız çocukları, kız akranları ile oyunlar oynayacaktır, çevresinde gördükleri kız çocuklarının konuşmalarını, söylemlerini iletişimlerinde kullanacaklardır. Aynı şekilde erkek çocukları, erkek akranları ile oyunlar oynayacaktır, çevresinde gözlemedikleri erkek çocuklarının konuşmalarını, söylemlerini iletişimlerinde kullanacaklardır (29).

2.1.3. Okul öncesi dönemde olumlu sosyal davranış gelişiminin önemi

Okul öncesi eğitimi, toplumsal kültürel değerleri doğrultusunda çocukların tüm gelişim alanlarını destekler, çocukların akıl yürütmesinde duygu ve algılama gücünün artmasını sağlar ve yaratıcılıklarını geliştirir. Aynı zamanda okul öncesi eğitim, çocukların iç disiplinlerini geliştirmelerini, kendilerinin farkına varmalarını ve iyi ifade etmelerini sağlayan planlı bir eğitim sürecidir (36).

Okul dönemindeki çocuk, tüm gelişim alanları ile birlikte geliştirilmelidir. Çocuğun desteklenmesi gereken gelişim alanlarından biri de psiko-sosyal gelişimdir. Okullarda çocukların yalnızca fiziksel olarak değil psiko-sosyal özelliklerinin de

dikkate alınması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Tüm gelişim alanları desteklenen çocuk olumlu sosyal davranışları kazanabilmektedir. Okul öncesinde dostluk kurma, empati, samimiyet, ilişkileri sağlıklı yürütebilme, oyunlara katılma gibi davranışlar, sosyal davranışlar olarak değerlendirilmektedir (37).

Okul öncesi eğitim kurumlarında, çocuklarda iş birliği, sorumluluk, otokontrol ve kendini ifade etme, atılganlık gibi sosyal beceriler desteklenmelidir. Sosyal uyum ve beceri düzeyi azaldıkça çocuklarda davranış sorunları artar, davranış problemleri iletişimi ve alınan bilginin kalitesini düşüreceği için, bu çocuklarda akademik başarılarının düşük ve özgüvenlerinin yetersiz olduğu görülür. Sosyal beceri düzeyi yüksek ve empati becerileri gelişmiş çocukların iletişimi kuvvetlidir ve bu durum alınan bilginin de verimini arttırmaktadır, böylece bu çocuklar sosyal olarak daha duyarlıdırlar. Çünkü çevresindeki sözel yahut sözel olmayan ifadeleri daha doğru anlamlandırabilmektedirler (38).

Çocuklar gün içerisinde karşılaştıkları kişiler arası problemleri çözmede daha fazla tekniğe ve empati gücüne sahip olduklarında, sosyal ilişkilerinde daha iyi olurlar. Aynı zamanda ifade etme becerileri de geliştiği zaman saldırgan değildirler, kendilerini daha sakin ifade ederler ve çocuklar akranlarıyla daha fazla iletişim kurarlar (39,40,41).

Okul öncesi dönemde olan çocukların sosyal davranış geliştirmesinde, içerisinde bulunduğu sosyal ilişkileri etkilidir. 1960'lı yıllardan sonra toplumsal sorunların arttığı görülmektedir ve toplumsal değişimlerin hızlanması, annelerin iş hayatına atılması ve çocukların erken yaşlardan itibaren okula başlatılması gibi nedenlerden kaynaklı okullarda sosyal beceri derslerin verilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu sorun günümüzde de devam etmektedir. Okul öncesi eğitim ile beraber sosyal beceri gelişimine öğretmenler ve akranlar da dahil olmaktadır (42,43). Bu sebeple sosyal beceriler çocukların davranışlarında olumlu sonuçlar doğurması için okul öncesi eğitim tarafından her zaman desteklenmelidir (44).

Sürekli olumsuz durumla karşılaşan çocuklar olumsuz davranışlar sergilemeye başlayacak ve ileriki yıllarda da uygun olmayan davranışları devam edecektir. Aksi durum olursa çocuklar uygun davranışlar sergileyecektir ve ileriki yaşamlarına etki edecektir. Böylece toplum tarafından bir birey olarak kabul edilecektir, sevilecektir ve akran grupları ile yardımlaşma, paylaşma, iş birliği içerisinde olacaktır. Okula uyum düzeyleri ve başarıları yüksek olacaktır (43).

Çocuğun gelişimi tesadüflere bırakıldığında çocuğa farkına varmadan zararlar verebiliriz ve erken çocukluk dönemi birden fazla kritik dönemini içerdiği için, okul öncesi dönemde verilen eğitim oldukça önemlidir (45). Çocuk tesadüflere bırakılıp yetiştirildiğinde bu durum okul öncesi eğitim döneminde erkenden tanılanabilir ve çocukta oluşan sorunların önlenmesi için programlarının oluşturulmasında okul öncesi eğitim önemli bir rol oynamaktadır (46).

2.2. 4-6 Yaş Dönemdeki Çocuklarda Olumlu Sosyal Davranış Gelişimini Engelleyen Faktörler

2.2.1. Çocuk ve aile ilişkileri

Çocuklar doğdukları andan itibaren etkileşimde olduğu kişi, durum ve olaylardan etkilenerek davranışlarını şekillendirir. Çocuklar iyi bir gözlemci olup çevresindeki insanların davranışlarını rol model alır ve taklit eder. Aile, erken çocukluk döneminde; çocuklar okullaşma sürecine girmeden önce etkili bir toplumsallaşma kurumu olarak dikkati çekmektedir. Aile, çocukların toplumun normlarına uyum sağlamalarına, sosyal kabullerini geliştirebilmelerine rehberlik etmektedir (47).

Aileler, çocuklarının rol model olarak davranışlarını şekillendirdiği bilincinde olabilirse, daha olumlu davranışlar sergilerler. Doğru rol model olan aile, çocukları ile iletişimlerinin çocuğu etkilediğinin her zaman farkındadır ve bu iletişimi hiçbir zaman kaybetmemelidir. Kişilik gelişiminin de en kritik dönem olduğu 4- 6 yaşlar, aileler için çok önemli olmalıdır. Çünkü 21. Yüzyılda çevrenin etkisi artmakta ve aileler çocuklarını kötü durum, olay ve kişilerden güçlkle koruyabilmektedir. Aile ile çocuğun bu süreçteki iletişimleri azalır, kopar ise çocuğun sergileyeceği olumlu sosyal davranışları da bu süreçten etkilenecektir (48,49,50).

Bu dönemde aile faktörü dışında, çocuğun sosyal ortamı oluşmakta ve ailenin çocuğa aktardığı ile birlikte çocuk farklı kültürlerle de tanışacaktır. Ailenin tutumu ve düşüncelerine bağlı olarak çocuğun bakış açısı gelişecektir.

Ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken sergilediği tutum ve davranışlarının farkına varıp, empatik davranabilirse çocuklarının da davranışlarının farkına varabilir (30). Böylece iyi ya da kötü durumlarda çocukları ile nasıl iletişim kuracaklarına dair fikir edinirler. Aileler böylelikle davranışlarında değişiklikler yapabilir ve çocuğun o anki ruh haline, davranışlarına uygun hareket edebilir.

Her dönemde çocuklar duygu ve düşüncelerini aileleri ile paylaşabilmelidir. Anlaşılan çocuk, başkalarını da anlayacaktır. İyi bir aile ve çocuk ilişkisi çocukta olumlu sosyal duyguların gelişimini sağlayacaktır.

2.2.2. Çocuk ve öğretmen ilişkileri

21. yy. annelerinin iş hayatında daha fazla yer alması ile çocukların okullaşma süreci erken yaşlara kadar düşmektedir, bu durum çocuk eğitiminde okulların ve öğretmenlerin önemini arttırmaktadır. Çocuğun gelişiminde etkili olan sırasıyla ebeveynler ve öğretmenlerdir. Önce ebeveynler çocukların gelişimlerine etki ederken zamanla öğretmenler de çocukların kişilik ve davranış gelişiminde etkili olabilmektedir (51).

Annelerin çocuğu emanet edeceği kişi ve yer seçenekleri kısıtlı olmaya başlayınca çoğu zaman çocuklarına okul öncesi eğitimini iki kez aldırılmaktadır. Böylece çocukların okul ortamında geçirdikleri zaman daha da artmaktadır. Öğretmenin bu süreçte çocuğun üzerindeki sorumluluğu artmaktadır, tüm gelişim alanları olmak üzere davranış gelişimi üzerinde de etkisi bulunmaktadır (52)

Öğretmen ve çocuğun iletişimi etkili olduğunda, çocuğun derslerinden aldığı verimi, olumlu sosyal davranışları artacaktır. Çünkü çocuklar bu dönemde öğretmenlerini gözlemler, öğretmenin duygularını nasıl ifade ettiğine ve insanlara nasıl yansıttığına dikkat eder ve model alırlar (53).

4-6 yaş döneminde soyut işlemler döneminde olan çocuk, oyun yolu ile hayatı öğrenmektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenin hazırladığı oyunlar ile çocuklar kendilerini anlamayı, ifade etmeyi, kendi ve akranlarının özelliklerinin farkına varmayı, haklara saygılı olmayı ve iş birliği yapmayı gibi birçok olumlu sosyal davranışları uyarıcı bir çevre yoluyla öğrenirler. Bu durum, çocukların tüm gelişim alanlarına katkı sağlamakla birlikte sosyal uyumlarını ve becerilerini de desteklemektedir. Bu süreçte etkinliğe katılmak istemeyen, direnen ve problem davranış sergileyen çocuklar olacaktır, öğretmen çocuklar ile birebir konuşarak çocuğun olumsuz davranışlarını yok edebilmelidir (38).

Olumlu sosyal davranış gelişimi, karşımıza çocuğun empati kurmasını sağlamasında yardımcı olmaya yarayan önemli bir kavramı ortaya çıkarmaktadır: duygusal zekâ. Duygusal zekâsı gelişmiş çocuklar kendisini tanır, empati kurabilir,

başkalarıyla olan ilişkilerinde iyidir, yeni deneyimlere açık olur ve toplumsal olayları ya da olguları yorumlamada gelişmiş olurlar (54). Birçok araştırma duygusal zekâ becerilerinin erken yıllarda daha güçlü kazanıldığını ve etkisinin yaşam boyu devam ettiğini göstermektedir. Hızlı yaşam koşulları çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde öğretmenlerin rolünü daha çok artırmıştır (52).

Öğretmen ve çocuğun ilişkisi ne kadar güçlü ise derslerden aldığı verim de o denli güçlü olacaktır. Sağlıklı kurulan iletişim ile öğretmenin ders kapsamında hazırladığı oyunlar, çocuğun olumlu davranışları pekiştirmesini hızlandıracaktır. Öğretmenlerin mesleğini severek yapması, donanımlı olması, çocuklara karşı olumlu tutum sergilemeleri çocuğun davranış gelişiminde önemli olmaktadır (52,55,56).

2.2.3. Çocuk ve akran ilişkileri

Okul öncesi dönemde akran ilişkilerinin temelleri atılmaktadır ve akran ilişkilerinde yardımcı olacak temel yeterlilikler bu dönemde kazanılmaktadır. Okul başarısının da içine girdiği bir süreci kapsayan okul öncesi, akran ilişkilerinin belirlenmesinde, diğer gelişim dönemlerden farklılık gösterir. Aynı zamanda okul öncesi dönemdeki akran ilişkileri, sonraki yılların sosyal-duygusal uyumunu etkileyebilmektedir (57).

Okul öncesi dönemde, sosyal becerileri desteklenen çocukların akran ilişkileri olumlu yönde etkileyecektir (58,59). Aynı zamanda okul öncesi dönemdeki çocuklar sosyal yaşantılarını, normlarını oyunlarına aktarırlar ve oyunlarda birbirlerini daha iyi tanırlar ve ilişkilerini kuvvetlendirirler. Küçük yaştaki çocuklar özellikle de oyun oynarken akranlarından paylaşma, sırasını bekleme, yardımlaşma, diğerlerini anlama, öfkelerini kontrol etme gibi sosyal rolleri ve kuralları öğrenmektedirler (60).

Özellikle de 4 yaşındaki akran ilişkileri önceki dönemlere göre daha karmaşık ve zordur. Çünkü saldırganlık duyguları da ön planda olmaya başlar. Ancak akran ilişkilerinde tek belirleyici unsur saldırganlık değildir (57,61).

Okul başarısını, akran ilişkilerini dengede tutan ve akranları tarafından kabul gören çocuk sosyal uyum içerisinde yaşar. Çevresi ile paylaşım ve iş birliği içerisinde olur (62). Sağlıklı duygular besler ve davranışları ise yapıcı olur.

2.3. Çocuklarda Oyun Davranışı Gelişimi

2.3.1. 0-3 yaş dönemindeki çocuklarda oyun davranışları

İnsanın yaşamı boyunca oyun devam eder. Aynı zamanda oyun amaçlı ve amaçsız olarak sürdürülebilen bir faaliyettir. Oyun oynarken, hayal gücü çocuğun her şeyidir. Tüm oyunlarını hayal gücüne göre kurmaktadır. Çocukluk zamanında ise çocuklar çevresini, etrafında olup biteni oyun ile kavramaktadır. Bu sebeple çocukluk ve oyun kavramları bir bütündür (63).

Çalışma kapsamında oyun ile ilgili yazınlar incelendiğinde karşımıza çeşitli tanımlamalar çıkmaktadır. Oyun, çocuğun etrafını keşfetmesine ve dünyayı tanımaya fırsat sunar ve sonucu düşünülmeden ve dıştan bir etki ve baskı olmaksızın eğlenmek amacıyla yapılan, çoğu zaman kendiliğinden oluşan içgüdüsel hareketlerdir (64).

Oyunun en temel tanımlayıcı özellikleri arasında; aktif katılım gösterme, içsel güdülenme fırsatı bulma, kurallara uymayı öğrenirken çok katı kurallardan uzaklaşma, yaratıcı düşünme ve hareket edebilme, sonuçtan çok sürece odaklanma ve gerçek dışı durumların canlandırılmasıyla çocukların kendi istedikleri doğrultuda kontrolü ellerinde bulundurmaları mümkün olmaktadır (65).

Çocuk oynadıkça duyuları keskinleşir, yetenekleri ve becerisi artar. Çünkü oyun çocuğun en doğal öğrenme ortamıdır. Çocuk oyunda özgürce hayalinde canlandırdıklarını uygulayabilir, oyun gerçek dünyayla hayal dünyası arasında köprü görevi gören bir araç niteliğindedir. Çocuğun gelecekteki kişiliğinin şekillenmesi de oyun içerisinde gerçekleşmektedir (6,64). McArdle'a (2001) göre sağlıklı, sağlam kişilikli ve mutlu nesillerin yetişmesi çocuklara oyun oynama fırsatlarının sunulması ile mümkün olabilecektir (66).

Oyun hakkındaki tanımları incelediğimizde bu görüşlerin ortak noktası, oyun çocuğun en önemli uğraşdır (67). Oyun insanlık var olduğundan beri her coğrafi bölgede varlığını, eğitim ve gelişim açısından sürdürmüş önemli bir etkinliktir. Bütün çocuklar oyun oynarlar ve çevreleri ile oyun yolu ile iletişime geçerler. Aslında oyun çocuklar için yaşam içerisindeki doğal bir süreçtir. Doğduğu andan itibaren çocuğun oyun süreci de başlamış olmaktadır. Annenin bebeğine gülümsemesi, kucaklaması ve çocuğun bu süreçte anneye tepki vermesi bile oyundur (38,57).

Zaman içerisinde, etrafı keşfetme döneminde olan çocuk için oyun, materyali keşfetmek olmaktadır. Önce materyale ulaşmak ister, materyale ulaştıktan sonra elinde

tutmaya çalışır. Elinde tuttuğu oyuncacı önce istemsiz bir şekilde yüzüne vurabilir zamanla dengeyi sağlayarak, dengeli biçimde oyuncacı elinde tutmayı başarır ve ellerinde tuttıkları oyuncacın sesine, rengine odaklanırken, parmaklarını da keşfetmektedir. Oyunla beraber çocuk kendini, bedenini keşfetmektedir. Kendisini keşfedebilen çocuklar, erken dönemden etrafını da keşfetme, araştırma imkânı bulmaktadır (29,68,69). Aynı zamanda oyun, öğretmenlerin ve ebeveynlerin çocuğu keşfetmesini sağlamaktadır (70).

Çocuğun davranış ve kişilik yapısını etkileyen oyun, çocuğun sosyalleşmesini, zekasını ve yeteneğini etkilemektedir. Oyunun birden fazla kazanımları vardır. Bu kazanımlar çocuğun ileriki yaş dönemlerini de etkilemektedir. Bu nedenle oyun, çocukluktan yetişkinlik dönemine geçildiğinde, toplumda daha mutlu bireyler olmaları açısından önemlidir.

0/3 yaş döneminde ailenin özellikle de annenin desteği ile çocuğun akran ilişkilerinde bulunması çok önemlidir. 2 yaşında bağımsızlaşmaya hareketleri başlar ancak hala anneye bağılı olan çocuk akran ilişkilerini kurmakta güçlük çekecektir. Çünkü çocuk bu dönemde etrafı izlemektedir ve oyun davranışlarını bir sonraki yaş döneminde daha iyi sergilemektedir (38).

Oyun oynama sürecinde çocukların sergilediği davranışlar, ailelerin ve eğitimcilerin çocuk hakkında birtakım değerlendirmeleri yapmalarını sağlamaktadır. Bu değerlendirmeler çocuğun akran ilişkilerini, yaratıcılıklarını, zevklerini ve ilgilerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Çocukların oyun oynarken akranlarına karşı gösterdikleri davranışlar, yaptığı sosyal paylaşımlar, yaşadığı problemlerde verdiği tepkiler ve problem çözme biçimleri çocuğun bilişsel ve duygusal dünyasını keşfetmemizde önemli bir bilgi sağlamaktadır (70). Bunun yanı sıra çocukların rol, model aldığı kişiler hakkında çıkarım yapmamıza da yardımcı olmaktadır.

Çocukta özel gereksinimli olma gibi özel bir durum yoksa çocuklar çevresindeki kişileri rol model olarak davranışlarını geliştirmektedir. Aileye hatta en çok anneye bağımlı olan çocuk 0/3 yaş döneminde oyuncaklardan çok evdeki eşyalara merak salmaktadır. Anneler bu dönemde ‘çocuğum neden arkadaşlarıyla ve oyuncaklarıyla oyun oynamıyor’ diye soru sormaktadırlar ve çocuk sürekli anneye oynamak istemektedir. Bu durum doğal bir süreçtir ve annelerin tasalanmaması gerekmektedir (71).

Anneler çocukları ile oyun oynarken daha iyi rol- model olmak için sabrederek çaba göstermelidirler. Çünkü çocuğun oyun oynarken kullandığı dil, akranlarına

gösterdiği tepkiler ve oyuna katılım istekleri, kendilerini ifade etme biçimleri anne baba tutumlarına da ışık tutmaktadır. Çocuklar ailelerini, çevresini rol- model olarak davranışlarını şekillendirir bu da oyunlarda ortaya çıkmaktadır

0/2 yaş dönemindeki çocukların oyun davranışlarına değinecek olursak; bedenlerini dış dünyadan ayırt edemezler. Bu nedenle ilk oyunları çevresindeki insanları ve nesnelere keşfetmeye yönelik olacaktır. Nesnelere ağızlarına götürürler, fırlatırlar, seslerini merak ederler, yuvarlar ya da sallarılar. Kurallı oyunlara uyum sağlayamazlar. Hareketli oyunlar ise tesadüfen keşfedilir. Bu yaş dönemindeki çocuklarda, oyunlarında dünyayı deneme yanılma yoluyla keşfetmesi görülmektedir (72).

0/2 yaş döneminde bağımsız ve tek oynamayı tercih eden çocuklar oyuncaklarını, annelerini paylaşmak istemezler. Sadece ona ait olduğunu düşünmektedirler. Çocukların, oyuncaklarını paylaşmak istemediği durumlarda ağlama nöbetleri geçirmesi normal ve sağlıklı gelişim özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Sonra oyun içerisinde paylaşmayı öğrenecektir (52,69).

2/3 yaş döneminde çocukların oyun davranışlarında taklit oyunları ve hareket içeren oyunlar olmak üzere iki temel oyun gözlenmektedir. Bu yaş döneminde çocuklar izleyici durumundadır demiştik ve izlediklerini taklit etmeye başlarılar. Taklit oyunlarında mış gibi yapmayı öğrenirler, taklit ederek ilk gelişmiş hayali oyunlarını sergilemiş olurlar. Evcilik oynama, yemek yapma, kahve içermiş gibi davranma, bebeklerini giydirme ve çıkarma gibi oyunlar buna örnek gösterilebilir (71).

Hareket içeren oyunlarda çocuklar hareket becerilerini deneyimler, bedeninin sınırlarını ve güçlerini fark eder ve bundan büyük mutluluk duyarlar (69). Masaların üzerine çıkmak, yüksekliğe merak salmak ve yükseklikten zıplamak, boğuşmak, koşmak gibi oyunlar hareket içeren oyunlara örnek olarak verilebilir. Dünyayı keşfetmeye merak salan çocuklar bu dönemde dünyaya hâkim olmayı da istemektedirler. Bu istekler doğrultusunda bazı uyku sorunları, yemeği reddetme ya da yemekten kaçınma gibi olumsuz davranışlar sergileyebilirler (71). Bu durum normal gelişim seyri içerisinde bulunmaktadır. Çünkü çevresini keşfetme isteği çocuğun birincil amacı olmaktadır.

Hareket eyleminde bulunmak, çocukların tüm gelişim alanlarını etkilemektedir. Hareket eylemleri sayesinde çocuklar, toplumda duygu ve düşüncelerini daha özgürce ifade etmeyi, sosyalleşmeyi, empatik düşünebilmeyi ve yaratıcı fikirler üretmeyi öğrenir ve oyun oynayarak büyüyen çocukların, oyun oynamamış çocuklara göre sosyal yönden

daha aktif ve girişken, yaratıcılık becerilerinin daha fazla, konuşma ve ifadelerinin düzgün, kelime dağarcıklarının daha zengin olduğu gözlemlenmiştir.

2.3.2. 3-6 yaş dönemindeki çocuklarda oyun davranışları

Okul öncesi dönemde, özellikle duygusal anlamda yeterli dil becerisine sahip olmayan çocuklar, kendilerini ifade edebilmek için oyunu kullanırlar (73,74). Hayatlarındaki her şeyi oyuna çevirebilirler.

Çocuk oyun oynadığında çevresi ile iletişime geçmektedir. Çocuğun bulunduğu ortam, çocuğa belirli oyun fırsatları sunmaktadır. Buna karşılık çocuk kişisel özelliklerini, becerilerini, sınırlarını ve deneyimlerini bu iletişime yansıtır. 3/6 yaş dönemindeki çocuklarda akranları ile oyuna katılma ve oyunu başlatma konusunda bireysel farklılıklar bulunmaktadır. Oyuna katılma ve oyunu başlatmada çevrenin ve ailenin etkisinin olacağı gibi doğuştan sahip olunan bazı özelliklerin de (mizaç, cinsiyet) etkili olacağı yapılan çalışmalarda gözlenmektedir (39,75).

0/3 yaş döneminde anne ve evdeki eşyalara odaklı iken çocuk, 4 yaşına gelmeye başladığında artık akranları ve oyuncakları ile oynamaya başlayacaktır. Yeterli prososyal davranışları geliştirebildiği ölçüde oyuncaklarını paylaşmak isteyecektir. Evdeki, her türlü süs eşyası, materyaller çocuk için cezp edicidir ve oyun malzemesi olarak kullanılmaktadır. Evdeki bu materyalleri kullanarak roller içeren oyunlar oynarlar ve hayal güçlerini kullanırlar. Materyallerin ayrıntılarına çocuklar daha çok dikkat kesilir ve parçalarına ayırıp, tekrardan birleştirmek isteyebilirler.

Çocuklar 5 yaş dönemine geldiklerinde, aile ve çevre tutumlarının çocuktaki izleri daha net görülmeye başlanır. Sosyal davranışları belirginleşir ve oynadığı oyunlarda bunu daha iyi gözlemleyebiliriz. Hayali oyunlar, mış gibi yapmalar (76) bu dönemde de devam etmektedir ve oyun hazırlamak için belirli plan, kural ve düzenlemeleri yapma becerisine sahiptirler. Bir sonraki gün ise hazırladıkları oyuna devam ettikleri gözlemlenir. Oynama süresi artar, daha bilinçli oynamaya başlarlar (77).

Çocuklar 6 yaş dönemine geldiklerinde sosyal ve oyun becerileri daha çok gelişmiştir. Daha uzun süreli ve kurallı oyunları oynayabilirler. Evdeki bir çocuk genellikle yalnız ya da bir veya birkaç arkadaşı ile oynayabilirken, okullarda daha geniş gruplarda oynama imkânı bulur. Grubun büyüklüğü sayesinde daha organize oyunlar oynanır (78).

Çocuk doğduğu andan itibaren ona güvenli, keşfetme isteği uyandıran, ilgi çekici ve vücudunu rahatça kullanmasına imkân sağlayacak bir ortam hazırlanmalıdır. Bu sayede çocuk rahat bir şekilde hareket ederek hem bedenini tanıma fırsatı bulur hem de bedenini uygun biçimde kontrol edebilme yeteneği kazanır.

3/6 yaş döneminde çocuğa karşı sergilenen tutumlar istikrarlı, sevgi dolu ve tutarlı olduğunda ve okul öncesi eğitim kurumlarında sağlıklı akran ve öğretmen ilişkileri yürütebilen çocukların davranışlarında olumlu sosyal ve oyun davranışları gelişim gösterecektir. Bu dönemde yine çocuğun hareket ihtiyacı göz ardı edilmemelidir, çocuklara bol bol temiz hava aldırılmalıdır. Ev ve okul ortamında oynanan oyunlar dış dünyaya, doğaya da taşınmalıdır. Akran ilişkileri doğada da sürdürülmelidir.

2.3.3. Okul öncesi dönemde oyun davranış gelişiminin önemi

Günümüz yetişkinlerin ve çocukların ihtiyaçlarının değişmesi, çeşitlenmesi ve bu ihtiyaçların giderilmesinde, kişisel gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde okul öncesi eğitim kurumlarının önemi artmıştır ve ailede başlayan toplumsallaşma süreci okul öncesi kurumlarında devam etmektedir (79).

Erken çocukluk döneminde okul öncesi kurumuna devam etmekte olan öğrenci sayısı giderek çoğalmaktadır ve okul öncesi kurumlarının sayısı da giderek artmaktadır. Bu durum okul öncesi eğitim kurumların ve öğretmenlerin daha fazla sorumluluk almalarına neden olmuştur.

Değişen dünyada sürekli kendini yenileyen öğretmenler çocukların davranışlarını sınıf ortamında daha iyi gözlemleyebilmektedir ve aile ile sürekli iletişim kuran öğretmenler bu durumu aileye bildirmektedir. Aile ile iş birliği içinde olarak, okul öncesi eğitiminin çocuğun davranışlarını şekillendirmede büyük bir öneme sahiptir. Ebeveynlerin evde fark edemediği bir durumu öğretmenler daha erkenden fark edebilir ve bu durumu sebepleri ile aileye açıklayabilirler. Ebeveynler daha erkenden fark edip müdahale edebilirler.

Aileler çoğu zaman tutumlarının farkında değildir ve bazen bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde çocuğun davranışlarına etki ederler. Özellikle de oyunun duygusal yönünü etkilemektedir ve çocuklar aileden aldıkları tutum ve davranışları oyunlarına aktarırlar (69). Aileler bu durumun farkında olmaz ise çocuklardaki ani ruh değişikliklerini anlamakta zorluk çekebilirler ve çocuklarının olumsuz sosyal ve oyun davranışlarından kendilerini sorumlu tutmayabilirler. Hatta sorunu kendilerinde değil

başkalarında da bulabilirler. Böyle durumlarda öğretmen çocuğun sınıf içindeki etkinliklere katılımından, etkinliklerde gösterdiği tutum ve davranışlarından bir problemin olduğunu aileye aktarır hatta aileden kaynaklı bir durum söz konusu ise ailenin bunu fark etmesini sağlayabilir. Çocuktaki olumsuz davranışları yok etmede yardımcı olurlar.

Okul öncesi dönemin önemini arttıran bir konu da çocukların beyin gelişimidir. Okul öncesi dönemde, çocukların sinaptik bağları en hızlı ve yoğun kurduğu dönemdir. Nöronlar birbirleri ile daha hızlı haberleşmektedir (80). Bu sebeple okul öncesi dönemde çocukların gelişim alanları desteklendiğinde çocuklar daha hızlı öğrenebilmektedir ve artık kalıcı hale dönüşebilmektedir.

Okul öncesi dönemde çocuğun gelişimini destekleyen birden çok değişken bulunmaktadır. Değişkenlerin en önemlilerinden biri oyundur. Öğretmen çocuğa kazandırmak istediklerini okul öncesi eğitim süresince oyun yolu ile verir. Yapılandırılmış ya da serbest oyunlarla çocuk kendini ifade hakkı bulur ve yeni davranışları, kavramları kazanır. Hayal gücü ve yaratıcılığı gelişir.

Çocuğun akranlarıyla oyun yolu iletişime geçmesi onun sağlıklı ilişkiler kurmasını, sosyo-kültürel değerleri öğrenmesini, kendini tanımasını sağlamaktadır. Bağımsız hareket edebilme, sosyal rolleri ve kuralları öğrenme, çocuğun anne babadan bağımsızlaşarak bireyselleşmesi, neyi başarıp başaramayacağını bilmesi, okula ve akranlara uyumu gibi sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel becerilerinin çocuğun oyun davranışları ile yakından ilgili olduğu düşünülmektedir (68).

Yapılan çalışmalar sonucunda günümüz çocuklarının bir önceki kuşağa göre dış mekânda daha az oyun oynadıkları televizyon ve bilgisayar oyunlarına daha fazla vakit ayırdıkları tespit edilmiştir. Çocuklar artık evlerinde veya evlerinin önünde oyun oynamamakta, oyun oynayabilecekleri yer olarak okul öncesi eğitim kurumları olduğu görülmektedir. Bu da çocukların oyun ihtiyacını karşılamada kurumlara büyük sorumluluklar vermektedir. Sağlıklı gelişimin anahtarı fiziksel ve sosyal çevre düzenlenmesinden geçmektedir. Gelişim aşamalı olarak ilerlemekle birlikte tüm gelişim alanları da etkileşim içindedir (81).

2.4. Okul öncesi dönemde oyun davranış gelişimini engelleyen faktörler

2.4.1. Aile ile çocuk ilişkisi

Çocuklar yaşama dair ilk ve en önemli deneyimleri anne babasından öğrenmektedir. Çocukla, daha fazla zaman geçirme açısından annenin tutumları çocuğun deneyimlerini daha çok etkilemektedir ve bebeklik döneminden hatta hamilelikten itibaren çocuk üzerinde derin ve kalıcı izler bırakmaktadır. Çocuklar ailelerini rol model olarak davranışlarını şekillendirdiği için ebeveynlerin sözlerinden çok davranışlarıyla model olmaları gerekir.

Ebeveynlerin, çocuğun bakımından sorumlu olması çocuk için ne kadar önemli ise ebeveynlerin sevgi dolu ve olumlu tutumları da çocuklar için oldukça önemlidir (82). Sevgi, saygı, ilgi ve güven dolu ortamda büyüyen çocuklar sağlıklı gelişimleri için gerekli deneyimleri yaşayabilirler. Ebeveynlerin sorumluluk bilincinde olmaları ve çocuklarının gelişebilmesi için gerekli bağımsız ortamları hazırlamaları, çocukların kişilik yapısının sağlam olmasını sağlayacaktır. Çocukların ihtiyaçlarını bilen ve ihtiyaçlarına uygun cevap veren ebeveynler çocuğun gelişiminde oldukça önemlidir (83).

Çocuklarının ihtiyaçlarının farkında olmayan ve kendi halinde büyür diyen ebeveynler çocuklarının gelişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Yahut gerekli ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilirler. Örneğin çocuklar keşfetme döneminde iken her şeye kızan, izin vermeyen bir ebeveyn çocuğun gelişimini olumsuz etkilemez mi? Bunun gibi birçok soru ile anne-babanın çocuğun oyun gelişimini nasıl olumsuz etkileyeceğini belirleyebiliriz.

Ebeveynler çocuğun etrafını keşfetmesine olanak sağlamalıdır. Bunun sınırlaması çocuğun kendine zarar vereceği durumlarda olabilir (71). Çocuk kendine zarar vermeden oynamak istediğinde, çocuklar uyaranlardan eksik kalmamalıdır. Ailenin çocuğu ile göz teması kurarak çocuğa her materyali tanıtmaması çocuğun alıcı dilini geliştirecektir ve çocuk oyun oynama sürecinde daha sakin olacaktır, istediklerini daha rahat ifade edebilecektir.

Aile ve çocuk ilişkisini etkileyen faktörlerden biri teknolojidir. Günümüzde teknolojinin yaşamı kolaylaştırdığı görülmektedir ancak dijital oyunlar, uzun süre televizyon izleme ve telefonda vakit geçirme aile ve çocuk ilişkisini olumsuz etkilemektedir. Bu durum çocuğun sosyal ve oyun davranışlarını olumsuz

etkilemektedir. Ebeveynler kendi kullandıkları teknolojik cihazların da çocuklarının üzerinde olumsuz etkisi olabileceğinin farkında olmalıdırlar (85).

Çocukları ile vakit geçirecekleri zaman başka işlerle meşgul olduğunda çocuk aynı davranışı çevresine karşı geliştirecektir. Örneğin çocuğun ihtiyacı karşılanacağı vakit ebeveynler çocuklarıyla meşgul olmadığında, çocuk ağlamaya başlayacaktır ve ebeveyn çocuk ağladığında dikkat kesildiğinde, çocuk ağlama davranışını geliştirecektir. Bu uzun süreli devam ettiğinde çocukta kalıcı davranışa dönüşecektir.

Ebeveynlerin çocukla aktif olarak oynayacak vakti yok ise, o çocuğun başka bir yetişkin veya çocuk ile beraber oyun oynamasının önemli bir etmen olduğu bilinmelidir. Çocuğa bu süreçte oyun oynaması için ebeveynler tarafından teknolojik cihazlar verilmemelidir. Dört yaş altı çocukların teknolojik cihazlara maruz kalmak yerine yalnız başına oyun oynamasının, o çocuğun yaratıcı düşünme ve bireysel problem çözme becerileri geliştirmesine yardımcı olacağı bilinmelidir (85).

Aile ve çocuk ilişkisinin temelleri sağlıklı bir şekilde atıldığında ailenin tüm fertleri mutlu olacaktır ve ileriki yaş dönemlerini de etkileyecektir. Aileler topluma bir çocuk kazandırdıklarının bilincinde olarak çocuklarıyla ilgilenmelidir ve oyunu çocuğun hayatının her alanına dahil etmelidirler.

2.4.2. Öğretmen ile çocuk ilişkisi

Okul öncesi dönemde oyun çocuğun gelişimini, yaratıcılığını arttıran bir etkinlik olarak dikkat çekmektedir, oyuna rehberlik eden okul öncesi öğretmenlerinin rolü de gittikçe dikkat çekmektedir. Evde anne babanın kuramadığı iletişimi, okullarda öğretmenler kurar. Çocuk ile ebeveynler arasındaki iletişimsizlik sonucu, çocuklarda sosyal ve duygusal uyumsuzluklar ortaya çıkabilir. Okul ortamında öğretmen ile de sağlıklı iletişim kuramayan çocuklarda yine aynı problemler görülebilir (85). Bu durum öğretmenlerin çocuk gelişiminde oldukça önemli olduğunu göstermektedir.

Öğretmen planlı, plansız ve serbest zaman etkinliklerini uygulamaktadır. Bu süreçte tüm çocukların oyunlara aktif katılımını sağlamada ve akran ilişkilerini sağlıklı yürütmede öğretmenin sorumluluğu oldukça büyüktür. Okul öncesi öğretmenleriyle yapılan çalışmalarda öğretmenler, serbest zamanın da önemini vurgulamaktadır, oyun zamanının olmadığı durumlarda çocuklar günlük akışta pek çok sorunlarla karşılaşmaktadır ve oyun temelli öğrenme ortamlarının çocuğun kendisini ve potansiyelini özgürce yansıtmada büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmen ile sağlıklı iletişim sürdüremeyen çocuklar günlük programdan gerekli verimi de alamayabilir. Yahut öğretmenin oyun alanından, akranlarından dışta kalan çocuğu fark edememesi durumunda çocukta psikososyal problemler ortaya çıkabilir. Serbest zaman etkinliklerinde dahi çocukların denetimi, gözlemi açısından öğretmenler daha dikkatli olduğu takdirde, dışlanan ya da dışta kalan bir çocuğu erkenden fark edebilir ve tedbirini alabilir. Böylece her çocuk eğitimden eşit yararlanır ve çocuklar birlikte gelişirler.

Öğretmen ve öğrenci ilişkisi sadece sınıf ortamında kalmamalıdır, açık ortamlarda, doğada da devam etmelidir. Öğretmenler ile yapılan çalışmalarda öğretmenlerin de ifade ettiği gibi çocuklar en çok bahçede, doğal ortamda ve doğadaki malzemeler ile oynamaktan keyif almaktadır. Öğretmenler ilişkilerini burada da devam ettirmelidir ve gerekli durumlarda çocuklara yardımcı olmalıdırlar (86).

2.4.3. Akran ilişkileri

Çocuğun toplumun bir parçası olmasında ve toplumsal ilişkileri kuvvetlendirmesinde akran ilişkileri önemli bir yer tutmaktadır. Ailede kazanılan davranışlar akran, öğretmen ilişkileri ile devam etmektedir ve çocuklar toplumsal kuralları, sosyal değerleri, farklılıkları akranları ile tanıştıktan sonra daha iyi fark eder.

Kendisinden farklı olanları tanıma, kabul etme ve ona uygun davranışları şekillendirme açısından çocuklar çok fazla akran ile tanıştırılmalıdır. Ailenin rol, model olarak çocuğun davranışlarını şekillendirmesi ne kadar önemli ise; olumlu ve olumsuz akran modelleri ile karşılaşp ona uygun davranış geliştirmesi de son derece önemlidir. Çünkü çocuklar akranları ile her zaman uyum içerisinde olmamaktadır, saldırganlık davranışlarını öğrenebilmektedir, hatta sergileyebilmektedirler (57). Böyle bir durumla karşılaşıldığında öğretmen ve ailenin farkındalığı önemlidir. Çocuktaki saldırganlığın, olumsuz davranışların nedenleri bulunmaya çalışılmalıdır. Buna sebep olan bir akran ilişkisi ise bu durum erkenden düzeltilmelidir. Kötü davranışlar çocukta yer edinmeden, o davranışa etki eden nedenler düzeltilebilmelidir.

0/3 yaş döneminde daha çok anneye ve evdeki materyallere bağımlı olan çocuk 3 yaşından sonra doğal bir süreç olarak akran ilişkilerine başlamaktadır. Çocuğun akranları ile iletişim haline geçmesi gelişimin doğal bir süreci olsa dahi öğretmen ve aile teşviki ile de akran ilişkileri güçlendirilebilir.

Bu çalışmada da kullanılan ölçeklerden birinde çocukların oyun davranışları öğretmenler tarafından değerlendirilmektedir. Öğretmenler, çocukların oyun oynama esnasında sergiledikleri davranışları, akran ilişkileri gözlemleyerek anketleri doldurmuşlardır. Birçok araştırmalarda da oyun aracılığı ile akran ilişkilerinin en doğal halinin yansıtılabileceği düşüncesiyle, oyun sırasında gözlemler yapılmaktadır.

2.4.4. Teknolojinin Çocuklarda Oyun ve Sosyal Davranışlarına Olan Etkisi

Anne baba tutumlarının çocuk yaşamındaki etkisinden detaylıca bahsettik. Çalışma kapsamında da özellikle anne tutumlarının çocukların oyun ve sosyal davranışları üzerindeki etkisi incelenmektedir. Çocukların oyun ve sosyal davranışlarını etkileyen faktörlerden biri de yanlış teknoloji kullanımınıdır. Bu sebeple bu bölümde yanlış teknoloji kullanımının çocukların davranışları üzerindeki etkilerinden bahsedeceğiz.

Çocukların en sık kullandıkları teknolojik cihazlara değinecek olursak bunlar: televizyon, tablet, telefon ve bilgisayardır. Ailenin izin verici tutumları da çocukların teknolojik cihazları kullanımını etkilemektedir. Çalışmada bu durumu çocukların oyun davranışlarını etkileyen aile çocuk ilişkisi bölümünde detaylıca anlattık. Çocukların dijital ortamda fazla zaman geçirmesi, bilişsel, duygusal, dil ve sosyal gelişimlerini olumsuz etkilediği fikri gün geçtikçe daha da yaygınlaşmaktadır (87).

Çocukların doğduğu andan itibaren dijital ortamda fazla zaman geçirmesi, tek yönlü iletişimde bulunmalarından kaynaklı dil gelişimlerinde geriliğe neden olmaktadır (88). Teknoloji karşısında sürekli sabit oturan çocuğun fiziksel gelişiminde de geriliklerin olacağı görülmektedir. Zıplamayı bilmeyen ve yürürken denge kaygı yaşayan çocukların olacağı gözlemlenmektedir. Aynı zamanda akranları ile yüz yüze iletişim kurmayan çocuklarda grup oyunları azalmaya başlayacaktır ve oyunlarında zihinsel faaliyetleri etkin olarak kullanamayacaklardır (89), iletişimleri kısıtlı hale gelecektir. Böylelikle de çocuklarda teknoloji ile birlikte yeni davranışsal bağımlılıklar ortaya çıkacaktır (85). Aile ile de çatışmalar, disiplin problemleri yaşanmaya başlanacaktır (90).

Beyindeki ödül- ceza sistemini de bozmaya sebep olan aşırı dijital teknoloji kullanımında, çocuklar teknolojiye ulaşamadıklarında ya da engellendiklerinde bağımlılığa özgü, öfkeli davranışlar sergileyebilirler (84).

Aşırı dijital bağımlılığın erken çocukluk dönemindeki çocuklara zararı olacağı gibi akademik döneme geçmiş okul çağı çocuklarında da bazı problemler

görülmektedir. Örneğin dikkat ve algı problemlerinin görülebileceği ileri sürülmektedir (91).

İzlenen videoların içeriğinin toplumsal normlara uymayan konuları ve görüntüleri içermesi nedeniyle çocuklarda şiddet duygusu artmaktadır ve bazı davranış bozuklukları da görülebilmektedir. Dijital medya karşısında aşırı hareketsiz kalan çocuklar enerjilerini boşaltamaz duruma gelmektedir, bu enerjilerini boşaltamamaları çocukların daha saldırgan ve etrafına zarar verici tutumlar sergilemelerine neden olabilmektedir (92). Uygun olmayan içeriklerin izlenmesi ve bu içerikler ile erken yaşlardan itibaren tanışılması çocukların dürtü kontrolünü, öz düzenlemesini, empati duygusunu ve zihinsel esneklik gibi bilişsel becerilerini olumsuz etkilemektedir (93).

İnsan ilişkilerinde bulunmayan çocukların, teknolojinin de etkisiyle paylaşma ve iş birliği içerisinde bulunma ve sorumluluk alma gibi duygusal gelişimleri olumsuz etkilenebilir (94).

Kısacası özellikle iki yaş ve altındaki çocukların teknoloji ile çok fazla vakit geçirmemesi gerekmektedir. Mümkün olduğu kadar çocukların bulunduğu ortamlardan da uzak tutulmalıdır. Dijital ortamlarda vakit geçirecekleri zaman da bir ebeveyn tarafından kontrol edilmeleri gerekmektedir. Uygunsuz içeriklere sözel ya da görsel maruz kalmamaları için ebeveynler sık sık kontrol etmelidir. Aileler tarafından çocuklara sınırlar konulmalıdır ve çocuk bu sınırı aştığı vakit aile sözünde durup, teknoloji elinden alınmalıdır. Çocukların olumlu sosyal ve oyun davranışları geliştirebilmeleri için aileler çocuklarıyla bol bol sosyal ilişkilerde bulunmalı, çocukların akranlarıyla bir arada bulunmalarını sağlamaları gerekmektedir.

2.5. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları

Çocuklar farklı kalıtımsal özellikler ile dünyaya gelmektedir ve çocukların ebeveyn tutumları, özel durumlar, çevre ve çevre ile olan etkileşimleri onların davranışlarını ve kişiliklerini şekillendirmektedir.

Birçok çalışma ebeveyn tutumlarının çocukların davranışları üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir ve Bandura'nın sosyal öğrenme teorisinde olduğu gibi birey başkalarını gözlemleyerek öğrenir, davranışlarını geliştirir. Bireyler taklit ve model alma ile bu öğrenmeyi gerçekleştirmektedir (95,96).

Her aile farklı tutumlar ve tepkiler göstermektedir, çocuklar da aileyi rol- model olarak farklı davranış kalıpları geliştirmektedir. Özellikle sosyal bir varlık bilincine varan okul öncesi dönemdeki çocuklar, taklit edeceği ve model alacağı kişilere

gereksinim duyar ve anne babayı model alarak onların davranışlarını yaşamlarına dahil ederler (97).

Çocukların davranış ve kişilik gelişim süreci anne karnından başlamaktadır ve annenin sürekli olumsuz duygular ya da olumlu duygular beslemesi, anne kanı ve hormonlar aracılığı ile bu duygular bebeğe geçmektedir (98,99). Aynı zamanda bebeği annenin emzirmesi, birincil ihtiyaçları annenin karşılaması ve bir işte çalışsa dahi toplumun kültürel yapısına göre daha çok annelerin çocukları ile zaman geçirmesinden kaynaklı çalışmaya anneler dahil edilmiştir ve sabit değişkenler ile belirlenen annelerin tutumlarının, çocukların sosyal ve oyun davranışlarına olan etkisi incelenmeye çalışılmıştır.

Her yaşın gelişim krizleri bulunmaktadır ve ailelerin tutumlarının farkında olması ve davranışlarını gelişim döneminin özelliklerine göre şekillendirmesi krizin daha rahat atlatılmasını sağlayacaktır (15). Çünkü her gelişim döneminin kendine ait özellikleri bulunmaktadır ve o dönemde yaşanan krizler vardır. Aileler, çocukların gelişim dönemlerindeki farklılıkların bilincine vardıkları zaman krizler daha rahat atlatılır ve farklı tutumlar sergilenerek çocuk ve aile ilişkilerinin zedelenmesi önlenir.

Çoğu zaman aileler bunun bilincinde olmadığı için yanlış tutumlar sergilemektedir, böyle durumlarda aile ile çocuk arasında krizler çıkmaktadır. Bu krizler çocuğun olumsuz davranışları geliştirmesine neden olabilir.

Çocuk yetiştirmede ailelerin tutumları, tepkileri dengeli ve ölçülü olmalıdır. Ailenin tepkileri ve tutumları, çocuğun gelişim özelliklerine ve o anki hal ve durumuna göre değişiklik göstermelidir.

Bu bölümde araştırma kapsamında kullanılan Ebeveyn Tutum Ölçeğinin, 4 alt boyutu olan Demokratik, Otoriter, Aşırı İzin Verici ve Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumlarına değinilmiştir. Farklı çalışmalarda daha fazla ya da daha az, daha farklı anne baba tutumlarına değinilmiştir.

2.5.1. Demokratik anne baba tutumu

Demokratik anne baba tutumunda çocukların gelişimleri ön plandadır. Tüm kardeşlere eşit otorite uygulanır ve herkesin söz hakkı alınır. Çocuklara dair kararlar alınırken sadece anne ve babaların söz hakkı bulunmaz, çocuklara da söz hakkı tanınır.

Çocukların gelişimleri açısından en sağlıklı ebeveyn tutumu demokratik tutumdur. Çocuklar demokratik bir ortamda büyütüldüğünde kabul görürler ve böylece

kendilerini ifade etme yetenekleri, özgürlükleri, empati duyguları, farklılıkları kabul etmeleri, herkese eşit ve saygılı yaklaşımları gibi olumlu sosyal davranışları gelişir.

Sıcak, sevgi ve saygı dolu ortamlarda büyüyen çocukların davranışları ılımlı, sakin ve tutarlı olur. Ancak bazı aileler bunun tam tersi bir tutum takınarak çocuklarında saldırganlığı arttırmaktadır (98). Demokratik ailelerde saldırganlığı azaltıcı bir tutum sergilenmektedir.

Anne babaların kurallarını koyup uygularken aşırı kısıtlayıcı ya da aşırı izin verici olmaları çocukların sağlıklı gelişimlerini olumsuz etkilemektedir (18). Yine demokratik ailelerde böyle bir durum yoktur. Çocuğun gelişimine, yaşına ve bireysel özelliklerine uygun kararlar alınır ve uygulanır. Böylece çocukların gelişimlerinde olumsuz bir durum görülmez.

Demokratik ailelerde de kurallar mevcuttur ancak bu kuralların keskin sınırları yoktur. Çocuklara eşit söz ve tercih hakkı verildiği için çocuklar neyi isteyip istemeyeceğini de bilirler (100). Potansiyellerinin farkında olan çocukların, ailelerine ve kendilerine olan beklentileri de gerçekçidir. Aynı zamanda çocukların iç disiplini ve kendi kendilerini yönetme mekanizmaları gelişmiş olur (101).

Çocuğun karşılaştığı sorunlar karşısında aileden aldığı destek çok önemlidir ancak aile problem karşısında çocuğun kendi sorunlarını çözmesi için zaman tanınmalıdır. Demokratik ebeveynler çocuğuna bu imkânı tanımaktadırlar ve sözel iletişime önem vermektedirler (102). Böylece çocukların problem çözme yeteneği gelişecektir ve hangi sorunlarla daha iyi baş edebileceğini çözümleyebilecektir.

Kısacası demokratik anne baba tutumu çocukların gelişimi için en sağlıklı anne baba tutumdur.

2.5.2. Otoriter anne baba tutumu

Otoriter anne baba tutumunda, ebeveynler çocuklarının gelişimlerini düşünmeden, kendi otoriterlerini baskın karakterlerini uygulamak istemektedirler. Demokratik ebeveynlerin aksine eşit tutum ya da tutarlılık yoktur. Ebeveynlerin güç unsurlarına uygun çocuk yetiştirilir. Aile içinde koyulan kurallar çocukların görüşlerine sorulmaksızın anne-baba tarafından oluşturulur. Çocukların da itiraz etmeden uygulaması, kurallara itaat etmesi beklenir (98,99).

Otoriter bir ortamda büyüyen çocuklar kendilerini rahat ifade edemedikleri için saldırgan davranışlar sergileyebilirler (103). Aile bu durumun farkında değildir ve kendi otoriterlerini uygulamaya devam ederler ya da durumun farkında olsa dahi kendi

otoriteleri anne babalar için daha önemlidir. Otoritelerinin kırılmasını istemezler. Çocuk yetiştirmek ebeveynler için kurallarına uyulmasıdır.

Otoriter ebeveynler, çocuklarına sevgilerini yeteri kadar gösterememektedir. Çocuklar keskin, sert ve soğuk bir ebeveynle karşılaşır. Ebeveynler sevgilerini istedikleri zaman yahut çocuklar ebeveynlerin kurallarını uyguladıkları zaman gösterirler (98). Bu durumda çocuk sürekli ailesinden sevgi bekleyecektir ve ailenin sevgisini alabilmek için gelişimini umursamaksızın kurallara koşulsuz itaat edecektir. Yahut sevginin aile tarafından böyle verilmesi gerektiğine koşullanacaktır, çevresinden aynı tepkiyi bekleyecektir ve ileriki yaş dönemlerinde sevgiyi ailesinin kendisine gösterdiği gibi çevresine gösterecektir.

Otoriter bir ortamda büyüyen çocuklar iki tür davranış kalıpları geliştirir. Anne babanın otoritesine uymaya alışmış çocuklar ileriki yaşamlarında da başkalarının otoritelerine uymaya elverişli olacaktır ve karar almakta zorluk çekeceklerdir. Anne babanın otoritesine zamanla isyan etmeye alışmış çocuklar, ailelerine ve çevrelerine karşı daha hırçın olacaklardır, başka bir otorite altına girmek istemeyeceklerdir.

Kısacası otoriter anne baba tutumunda, ebeveynlerin otoritesi ön plandadır. Çocukların gelişimleri ön planda değildir. Katı kurallar ve katı disiplin uygulanır, çocukların da bu kurallara ve disipline uyması beklenir (97).

2.5.3. Aşırı koruyucu anne baba tutumu

Anne babalar çocuklarına karşı her zaman koruyucu tutum sergileyebilmektedir. Ancak bu koruyuculuğun aşırı olması ebeveynler ve çocukların gelişimi açısından risk oluşturmaktadır. Aşırı koruyucu tutumda anne ya da baba çocuğuna fazla güvenemez, kendi başına bir şeyleri başaracağına inanmamaktadır. Bu sebeple de çocukların kendi başlarına bir şeyleri başarmasına izin vermezler. Bu durum daha çok anne- çocuk ilişkisinde rastlanmaktadır. Koruyucu anneler çocukların her şeylerine izin vermezler. Yemeklerini yedirirler, okula beraber giderler, arkadaşları ile tek başına dışarıya çıkmasına itiraz ederler (104).

Çocuğun başarabileceği, tek başına yapabileceği işler ya da beceriler aşırı koruyucu anne-baba tarafından sağlanmaktadır. Bu durumda çocuğun gelişmesi gereken dönemde, gelişimi anne baba tarafından engellenmiş olmaktadır. Toplumsal gelişimi de engellenen çocuk ileride arkadaşlık ilişkilerinde de sorunlar yaşayabilir (98).

Aşırı korumacı anneler genellikle yalnızlık duygusu yaşarlar ve evliliklerinden alamadıkları doyumunu çocuklarında aramaktadır (18). Anne çocuğuna karşı hem

korumacıdır hem de büyük beklentiler içerisine girmektedir. İleriki zamanlarda hem çocuk hem de ebeveyn üzülmemektedir (83,89). Aynı zamanda ebeveynlerin tek çocuğa sahip olmaları, daha önce çocuk kaybetmeleri, geç yaşta ebeveyn olmaları gibi faktörler koruyuculuklarını arttırmaktadır.

Otoriter bir ortamda yetişen çocuklarda olduğu gibi aşırı koruyucu bir ortamda yetişen çocuklar da iki tip davranış geliştirir. Korunmaya ve ihtiyaçları karşılanmaya alışan çocuk hayatı boyunca çevresinden korunmayı ve ihtiyaçlarının karşılanmasını bekleyecektir. İç disiplini zayıf kalacaktır. Yahut bu durumun farkında olup anne ve babasına karşı isyan edecektir, koruyuculuklarını yıkmak isteyecektir. Kendini gösterme ve çabalama girişimine olacaktır. Aşırı sınırlı bir insana dönüşebilirler (105).

Kısacası aşırı koruyucu tutumdaki ebeveynler çocuklarına aşırı düşkündürler ve bağımlılık gösterirler. Bu bağımlılığın çocuklarına zarar vermediğini fark etmezler, her şeyi çocuklarının iyilikleri için yaptığını sanırlar. Çocuklarını koruyarak onları mutlu edebileceklerine ve hiçbir zaman zarar görmeyeceklerine inanırlar. Gelişimlerinde herhangi bir sorun olduğunda ise suçu önce kendilerinde aramazlar çünkü çocukları için en iyisini yaptıklarına inanırlar. Ebeveynler için bu durumu fark etmek büyük bir yıkım olmaktadır.

2.5.4. Aşırı izin verici anne baba tutumu

Aşırı izin verici anne baba tutumunda ebeveynler çocukların ihtiyaçlarını görmezden gelir ya da farkında değildir. Çocukların gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalırlar. Çocuklarına kural koymazlar. Ebeveynlerin belirli sınırları yoktur (98,107).

Çocuklar herhangi bir otorite ile karşılaşmadığı için özgürdürler ve bu özgürlüğe alışırlar. İleriki yıllarda bulunduğu her ortamda kısıtlanmaya gelemeyeceklerdir. Herhangi bir otorite ile karşılaştığında saldırganlık davranışları görülebilir (83,103).

İlgisiz ve ihtiyaçları karşılanmadan büyütülen çocuklarda gelişim geriliği görülebilir (106). Çünkü çocuklar doğdukları andan itibaren sevmek, kucaklanmak ve koklanmak ister. Anne ve babanın ilgisi ve sevgisi sayesinde sağlıklı bir şekilde gelişir. Ancak çocuk bunlardan mahrum kaldığında ve çevresi tarafından da fark edilmediğinde çocukların gelişimlerinde aksamalar olacaktır.

Aşırı izin verici, ilgisiz ebeveynler çocuklarının başarılarını takdir etmekte de yetersiz kalırlar. Başarısı takdir edilmeyen çocuklar risklere açık olabilir ve kendini

başarısız hissedebilir. Böylece ebeveynlerin dikkatini ve tepkisini çekmek isteyeceklerdir.

Aşırı izin verici, ihmal bir ortamda büyüyen çocuklar sevgiyi tam hissedemedikleri için başkalarının sevgisini hissetmede ve başkalarına sevgiyi vermede yetersiz kalmaktadırlar. Kendilerinden yaşça küçük kimselere karşı olumsuz duygu besleyebilirler (98).

Kısacası aşırı izin verici ebeveynler, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalırlar hatta ihmalkâr bile davranabilirler. Bu durum çocukların gelişimlerini olumsuz etkilemektedir daha çok da çocukların saldırganlık davranışlarını tetiklemektedir.

2.6. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Anne baba tutumlarını etkileyen birden fazla faktör bulunmaktadır. Ebeveynlerin yaşı, meslekleri, doğdukları yerde kalma süresi, ebeveyn olana kadar elde ettikleri deneyimleri ve yaşadıkları yerler, okuma düzeyleri, sağlık durumları, anne baba ilişkisi gibi arttırabiliriz. Genel anlamda bir başlık altında toplayacak olursak anne baba tutumlarını etkileyen faktörleri ‘Ailenin sosyo-demografik özellikleri, Anne babaların kendi yetiştiriliş tarzları, Anne babaların çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri, Çocukların mizaç özellikleri’ altında dört başlıkta toplayabiliriz.

2.6.1. Ailenin sosyo-demografik özellikleri

Her anne babanın ait olduğu bir kültür vardır. Doğduğu, büyüdüğü, anne ya da baba olana kadar geçtiği tüm aşamalar çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemektedir. Hatasız ya da üstün değillerdir. Yanlış ve doğrularıyla her insan anne, baba olmaya aday olmaktadır. Ancak çocuk sahibi olup, büyütme karar verdikten sonra anne babalarının çocuk sahibi olma ve büyütme konusunda bir fikir sahibi olması gerekiyor. Yanlış tutum ve davranışlar çocuğun gelişimini, davranışlarını olumsuz etkileyeceği için anne baba adaylarının çocuk sahibi olma konusunda daha dikkat etmeleri gerekmektedir.

Genelde çocukların davranış ve kişilik özelliklerine bakıldığında ya annesine ya babasına ya da çocuğun en yakınlarına benzetilir. Çünkü aileler öğrendiklerini ve yaşadıklarını çocuklarına aktarmakta ya da bilinçsiz bir şekilde rol model olmaktadır. Anne ve babalar her zaman aynı sosyo-kültürel, demografik özelliklere sahip olmamaktadır. Anne babaların kültürel farklılıkları ve sosyal sınıf farklılıkları bulunmaktadır, öğrenim durumları, meslekleri, yaşları, aile içi ilişkileri, sosyal çevre ile

ilişkileri vb. gibi birçok neden anne babanın çocuğa karşı tutumlarını değiştirmektedir ve bu durum toplumdan topluma da değişmektedir (103).

Yapılan çalışmalar da anne babanın sosyo-demografik özelliklerinin tutumlara etkisinin olduğunu göstermektedir. Kırsal bölgede yaşayan ebeveynler, şehirlerdeki ebeveynlere göre daha sert ve katı bir disiplin, daha koruyucu tutum sergileyebilirler. Şehirde yaşayan ebeveynler ise daha demokratik tutum sergilemektedir (108). Günümüzde kırsal kesimde yaşayan anne baba sayısı giderek de azalmaktadır. Şehir hayatının zor koşulları ve hızlı değişen toplumsal hayat ile tutumlar da değişmektedir.

Anne babaların eğitim durum, okuduğu bölüm tutumlar üzerinde etkili bir faktördür. Çoğu çalışmalarda ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumlarında da artış olduğunu görebiliyoruz. Eğitim düzeyi arttıkça ebeveynler geleneksel tutumlardan uzaklaşmaktadır, daha çağdaş ve kendilerine özgü çocuklar yetiştirmektedirler (103,109,110). Günümüzde okuma oranı artmıştır ve anne babaların eğitim düzeyleri artmaktadır. Bu da ileride yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar verebilir. Eğitimin içeriğine bağlı olarak da insanların bilgilerinde farklılaşma olmaktadır. Aynı bölümü okuyan insanların bile algıları, deneyimleri, ilgi ve alakalarına göre de aldıkları bilgi verimleri değişmektedir. Bu bile anne baba tutumlarını etkilemektedir.

Ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayıları da anne baba tutumlarını etkilemektedir. Tecrübe ve deneyimler yaşla beraber artmaktadır bu nedenle küçük yaşlarda çocuk sahibi olan anne babaların tecrübeleri de az olmaktadır ve ergenlik döneminde olma durumu çocuklarına karşı daha ilgi düzeylerini, baş etme kapasitelerini etkilemektedir (82).

Ailenin gelir düzeyi, sosyoekonomik durumunun yüksek ya da düşük olması, anne baba tutumlarını etkilemektedir (98). Sosyo-ekonomik durumunun düşük olması çocukların hatta aile bireylerinin hepsinin temel ihtiyaçlarının sağlıklı karşılanmasını engellemektedir. Çocukların beslenmesi ve hareket ortamı kısıtlanmaktadır. Anne babalar ise sosyoekonomik durumunun düşüklüğünden kaynaklı stres yapabilir, psikolojik sorunlar yaşayabilir. Bu durumda ebeveynler çocukları ile verimli zaman geçirememektedir (103).

Anne babaların sahip oldukları çocukların cinsiyetleri, anne baba tutumlarını etkilemektedir (111). Toplumumuzda eskiye göre azalsa dahi çoğunlukla erkek

çocuklarına daha hoşgörülü, izin verici tutum sergilenirken, kız çocuklarına karşı daha katı, korumacı bir tutum sergilenmektedir. Cinsiyetlerinden dolayı aileler çocukları için farklı beklentiler içerisine girmektedir ve davranışlarını da ona göre şekillendirmektedir. Anne babalar, çocuklarını yetiştirirken erkek ya da kız çocuğuna farklı görevler vermektedir hatta oyun ve oyuncak seçimini de cinsiyete göre yapmaktadır.

Eşler arasındaki ilişki anne baba tutumlarını etkileyen bir faktördür. Eşler arası ilişkide boşluk olmaması, uyumun olması çocuğun davranış ve kişilik gelişimini olumlu etkilemektedir. Ev ortamındaki atmosfer çocukları için önemlidir. Çocuklar, anne babaların sağlıklı iletişiminden kaynaklı kendini huzurlu hissedecektir. Ebeveynler iyi bir ilişki kuramadıkları zaman bunu çoğu zaman çocuklarına yansıtmaktadır (18,98).

Anne baba arasındaki iletişim bozukluğunda anne ya da baba çocuğuna daha fazla bağlanıp, çocuğun bağımsızlaşmasını engelleyebilir yahut iletişim bozukluğundan kaynaklı strese olan anne ya da babanın çocuk üzerindeki ilgisi, hâkimiyeti azalır. Anne baba arasındaki iletişim dengesi, sevgi ve saygı çocuğa karşı göstermiş oldukları tutumları da dengelemektedir.

Kadının toplumsal hayatta daha fazla yer edinmeye başlaması ve annelerin iş yaşamında daha fazla aktif rol alması ebeveyn tutumlarını etkilemektedir. Yoğun çalışma ortamında çalışan anne babalar daha stresli olmaktadır ve üzerlerinde sürekli gerginlik olmaktadır. İstemedi de olsa anne babalar bu gerginliklerini çocuklarına yansıtmaktadır. Yorgunluğun etkisi ile çocuklara ayrılan verimli zamanlar azalmaktadır ve çocukların beklentilerini karşılarken anne babalar daha sinirli, sabırsız ve sert davranabilmektedir. İşyerindeki tavır ve tutumları evde de uygulayabilirler. Bir rol karmaşası yaşanabilir, ebeveynler mesleğini evde de devam ettirebilirler. Öğretmen olan bir annenin çocuğuna karşı öğretmen rolünü kullanması, yönetici bir babanın eve gelince eşini ve çocuklarını da yönetmeye çalışması örnek verilebilir.

Aile ortamında anne baba çocuk dışında yaşayan diğer kişiler çocuk eğitiminde çok fazla söz hakkını kendinde tanır ve anne baba ile dengeli bir tutum sergilemezse çocuk zarar görebilir. Dengeli tutumun sergilenmemesi sonucunda çocuklarda kurallara uymama ve davranış bozukluklarının ortaya çıkması görülebilir. Aile bireylerinin ortak tutumu sergilemesi oldukça önemlidir (110).

2.6.2. Anne-babaların yetiştiriliş tarzları

Çocuğun davranışlarının şekillenmesinde anne ve babanın payı oldukça yüksektir. Araştırmanın birçok kısmında da buna vurgu yapmıştık. Ebeveynlerin kendi yetiştiriliş tarzları anne baba tutumları üzerinde bir etkisi vardır (103,108). Çünkü kendi anne babalarından gördüklerini çocuklarına aktarmaktadırlar.

Ebeveynler genelde çocukları ile ilgili bir sorunla karşılaştığında ilk başvurdukları yöntem geleneksel yöntemler olmaktadır. Bu durumda anne babalar geleneksel yöntemlerin, davranışlarının farkında olmalıdır ve kendi çocukluklarının nasıl geçtiğine ilişkin bir fikir edinmeleri gerekmektedir.

Ebeveynler, anne baba olmadan önce kendi çocukluk yıllarını düşünmelidir. Anne babasının hangi tavrından mutluymuş, hangi tavırlarından ise mutsuz oluyordu, hangi koşullarda nasıl büyütülüyordu, ihtiyaçları ne kadar karşılanıyordu ve çocukluğunda ihtiyaçları nelerdi biliyor muydu, önce anne babaların bunları derinlemesine düşünmesi gerekmektedir. Çünkü hepimizin davranışlarını şekillendiren bir anne ya da bir baba ya da anne babayı canlandıran bir figür vardı. Yetiştiriliş tarzımız bizi bugünlere getirdi. Eksikliklerimiz ve artılarımızla şu anki konumumuzda bulunmaktayız. Önemli olan eksikliğimizi ve artılarımızın oluşmasına neden olan tutum ve davranışları fark etmemizdir. Fark ettikten sonra önlem almalı, kendi tutum ve davranış şekillerimizi ona göre düzenlemeliyiz.

2.6.3. Anne babaların çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri

21 yy. öncesine baktığımız zaman anne baba tutumları değişiklik göstermektedir. Çocukların yaşadığı toplumsal yaşam alanları, toplumsal kültür daha farklıdır ve çocukluk kavramı, çocuklar hakkındaki bilgi düzeyleri ise değişmektedir.

Çağımızın bilgi çağı olması nedeniyle çocukluk hakkında daha fazla bilgiler bulunmaktadır. Bilgilerin artmasıyla beraber çocuk merkezli aileler de artmaktadır. Çocukların gelişim özellikleri daha fazla bilinmektedir ve aile sağlığı merkezleri gibi gelişim açısından aileler ve çocuk üzerinde denetim kuran kurumlar sayesinde de bilgi düzeyi artmaktadır.

Her çağ kendi sorunlarını yaratmaktadır, çeşitli hastalıklar ortaya çıkabiliyor, sınav stresleri çocuklarda daha baskın olabiliyor, ergenlik küçük yaşlarda görülmeye başlayabiliyor, depresyon, davranış problemleri artıyor. Ebeveynler de yeni bilgileri

takip edebilmelidir, hangi sorunla karşılaşacağımızı bilirsek ona uygun tepkileri geliştiririz. Böylece her çağın sorunlarının çocuk üzerinde yarattığı etkileri anne babalar takip ettiği sürece yeni davranış ve tutumları kazanabilirler.

Bilgi düzeyi arttıkça ailenin çocuklara karşı tutumları da değişmektedir (109). Çünkü çoğu anne baba yetiştirecekleri çocuklara karşı bir beklenti içerisinde ve hayal ettikleri modele uygun çocuk yetiştirmeye çaba gösterirler. Geleneksel yöntemleri bırakarak daha özgün çocuklar yetiştirmeye çabalarlar.

2.6.4. Çocukların mizaç özellikleri

Anne baba çocuk ilişkisinde, iletişim tek taraflı değildir. Ebeveynler çocukları, çocuklar da ebeveynleri etkilemektedir. Çocukların, anne baba tutumlarını etkilediği özelliklerden biri de mizaç özellikleridir.

Mizaç, bebeklikten itibaren görülen ve gözlemlenebilen bireysel farklılıkları tanımlar. Bu bireysel farklılıklar çocukların duygularını, davranışlarını ve dikkat süreçlerini içerir (111). Çocuklarda mizaç özellikleri çevrenin etkisi ile değişikliğe uğrayabilir ama mizaç daha çok biyolojik kökenlidir (112).

Doğum anından itibaren zor olarak nitelendirilen çocuklar, anne baba tarafından disiplin edilmekte zorlanılabilir ve ebeveynlerin zor mizaçlı bir çocuğa takındığı tutum da değişebilmektedir. Uyumsuz ve zor çocuklar aynı zamanda ihmal de edilebilirler.

İlimli bir mizaca sahip olan çocuğu yönetmek daha kolay olmaktadır. Anne baba tutumları da ona göre şekillenmektedir. Aynı zamanda çocuk yetiştirilirken çocukların mizaçları, cinsiyetlerine göre de şekil almaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarını cinsiyet rollerine uygun yetiştirmesi de buna etkindir (113).

3. MATERYAL VE METOT

Bu kısımda araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada ‘Dört-Altı Yaş Çocukların Sosyal ve Oyun Davranışları ile Ebeveyn Tutumları arasındaki İlişkinin İncelenmesi’ amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden korelasyonel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bireysel ve sosyal ilişkiler içerisinde insan davranışlarının tanımlanması ve incelenmesi oldukça karmaşık bir süreçtir. Bu süreci biraz daha anlaşılır kılmak için basit düzeyde bu ilişkileri inceleyerek çalışılabilir. Korelasyonel araştırmalar bu ilişkilerin daha sade bir şekilde belirlenebilmesini hedeflemektedir. Bu anlamda korelasyonel araştırmalar, değişkenler arası ilişkilerin açığa çıkarılmasında, bu ilişkilerin düzeylerinin belirlenmesinde etkilidir. Neden sonuç ilişkisi aranmaz, değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren bir korelasyon katsayısı hesaplanır (137).

Korelasyonel araştırmalar genel olarak, problemlerin belirlenmesi, örneklemin seçilmesi, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin toplanması, verilerin analiz edilmesi, yorumlanması ve raporlaştırılması aşamalarından oluşmaktadır (137).

3.2. Evren ve Örneklem

Mersin il merkezinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılı döneminde ‘4-6 yaş arası okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 100 çocuğun anneleri ve öğretmenleri’ araştırma örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmada çalışma grubunu belirlemek için yapılan güç analizinde; örneklem büyüklüğü, 0,95 güven aralığında, %10 yanılma düzeyinde yapılan hesaplamalarda minimum örneklem sayısı 96 olarak hesaplanmış ve bu doğrultuda çalışmanın Mersin ilinde ikamet eden 4-6 yaş grubu olan 100 çocuğun anneleri ve çocukların sosyal ve oyun davranışlarını saptamak için ölçekleri cevaplayacak öğretmenleri çalışma grubunu oluşturmuştur.

Araştırma verilerinin toplanmasında amaçsal örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme yöntemi

çalışma amacına bağlı olarak zengin bilgi içeriklerinin seçilerek detaylı çalışma yapılmasına olanak tanır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi, çalışmanın amacına uygun olarak kendi içinde benzeşik farklı durumlarının belirlenmesi için seçilen evreni temsil eder.

Mersin’ de bulunan ‘Çevlik İlkokulu, Tece Cumhuriyet İlkokulu, Mezitli Abdulkadir Perşembe Vakfı Anaokulu, Zeki Koyuncuoğlu İlkokulu, Mezitli Muhittin Develi İlkokulu, Ahmet Hocaoğlu İlkokulu, Faris Kokulu İlkokulu, Dr. Hakan Kundak İlkokulu, Mezitli Anaokulu, Mezitli Belediye İlkokulu, Kuyuluk İlkokulu, Keloğlan Anaokulu, 23 Nisan Anaokulu’ okullardan izin alınarak en az 119 anneye ulaşılmıştır. Ölçekleri eksik ya da hatalı cevapladığı fark edilen 19 annenin ölçek formları değerlendirilmeye alınmamıştır ve anne sayısı 100’ e düşmüştür.

Araştırma çalışma grubunu oluşturan annelerin ve çocukların demografik bilgileri Tablo 3.1’de verilmiştir

Tablo 3.1. Demografik Bilgilere Ait Bulgular

		N	%
Yaş	20-29	35	35
	30-39	55	55
	40 yaş ve üstü	10	10
Eğitim Durumu	İlkokul veya Okuryazar	23	23
	Ortaokul	11	11
	Lise	34	34
	Lisans veya Üstü	32	32
Çalışma Durumu	Çalışıyor	41	41
	Çalışmıyor	59	59
Hane Geliri	Asgari Altı	14	14
	Asgari	47	47
	Asgari Üstü	39	39
Çocuk Sayısı	1	23	23
	2	40	40
	3	29	29
	4 veya üstü	8	8
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	55	55
	Erkek	45	45
Çocuğun Yaşı	4	16	16
	5	32	32
	6	52	52

Çalışmaya katılan annelerin yaş grupları incelendiğinde annelerin %35'i (n=35) 20-29 yaş, %55'i (n=55) 30-39 yaş ve %10'u (n=10) 40 yaş ve üstü olmak üzere çalışmaya 100 anne katılmıştır.

Çalışmaya katılan annelerin eğitim durumları incelendiğinde annelerin %23'ü (n=23) ilkokul ve okuryazar, %11'i (n=11) ortaokul, %34'ü (n=34) lise mezunu ve %32'si (n=32) lisans ve üstü mezunu olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan annelerin çalışma durumları incelendiğinde annelerin %41'inin (n=41) çalıştığı, %59'unun (n=59) ise çalışmadığı görülmektedir.

Çalışmaya katılan annelerin hane gelirleri incelendiğinde %14'ünün (n=14) asgari ücretin altında, %47'sinin (n=47) asgari ücret ve %39'unun asgari ücretin üstünde gelire sahip olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan annelerin sahip oldukları çocuk sayılarına bakıldığında %23'ünün (n=23) 1 çocuğa, %40'ının (n=40) 2 çocuğa, %29'unun (n=29) 3 çocuğa ve %8'inin (n=8) 4 çocuk veya daha fazlasına sahip olduğu görülmektedir.

Çalışmada dikkate alınan çocukların %16'sı (n=16) 4 yaşında, %32'si (n=32) 5 yaşında ve %52'si (n=52) 6 yaşında olduğu görülmektedir.

Çalışmada dikkate alınan çocukların cinsiyetleri incelendiğinde %55'inin (n=55) kız, %45'inin (n=45) erkek olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak 3 ölçek ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Ebeveyn tutumlarını belirlemeye yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), anne ve çocuğa dair bilgileri edinmek amacıyla Demografik Bilgi Formu, erken çocukluk dönemindeki çocukların sosyal ortamdaki davranışlarını belirlemeye yönelik Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği ve çocukların oyun oynama sırasındaki davranışlarını belirlemeye yönelik Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (Peaoö-Ö) kullanılmıştır. Araştırma için kullanılan ölçeklerin gerekli izinleri alınmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan demografik bilgi formu, 4-6 yaş grubu çocukların anneleri hakkında çalışmaya katkısının olacağı düşünülen bilgileri almak amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Formda; annelerin yaşı, eğitim durumları, aylık hane gelirleri, çalışma durumları, sahip oldukları çocuk sayıları, çalışmada dikkate alınan çocuğun yaşı ve çocuğun cinsiyeti yer almaktadır. (EK-4).

3.3.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Ebeveyn Tutum Ölçeği ebeveynlerin 2-6 yaş grubu çocuklarına yönelik davranışlarını belirlemek için geliştirilmiştir. 4 alt boyutu vardır: Demokratik, Otoriter, Aşırı Koruyucu ve İzin Verici. Ebeveyn Tutum Ölçeği' nin 46 maddesi bulunur. Her davranış stili karşısında verilebilecek yanıtlar sıklık oranlarına göre değişir ve 5 çeşittir: "Her zaman böyledir", "Çoğunlukla böyledir", "Bazen böyledir", "Nadiren böyledir" ve "Hiçbir zaman böyle değildir" şeklindedir. Her madde için davranışı gerçekleştirme sıklık oranına göre bu maddelerden biri işaretlenmelidir. "Her zaman böyledir" 5 puan; "Çoğunlukla böyledir" 4 puan; "Bazen böyledir" 3 puan; "Nadiren böyledir" 2 puan ve "Hiçbir zaman böyle değildir" 1 puan almaktadır. Her alt boyutun maddeleri farklıdır ve puanları ayrı hesaplanır. Diğerlerine göre yüksek puan alınan boyutun davranışı benimsenmiş demektir (134). Ters kodlanan madde bulunmamaktadır.

Demokratik Tutum: Çocuğun bireyselleşmesini, kendini yönetebilen bir kişilik geliştirmesini ve düşüncelerini doğru zamanda uygun bir şekilde ifade etmesini içerir. Ölçekte puanları bu alt boyuta dâhil olan maddelerin numaraları; 2, 5, 6, 7, 10, 13, 14, 15, 18, 20, 23, 25, 29, 36, 37, 38, 42.

Otoriter Tutum: Çocuğun bağımsızlaşması ve birey olması kabul edilememektedir, ebeveynler çocukları yönetme, otoritelerini uygulama derdindedir. İletişim tek taraflı kurulur, iletişimde baskı ve kurallar hakimdir. Ölçekte puanları bu alt boyuta dâhil olan maddelerin numaraları; 3, 9, 11, 19, 26, 27, 32, 35, 39, 40, 45.

Aşırı Koruyucu Tutum: Ebeveynler çocuklarının sürekli peşindedir ve korunması gerektiğine aşırı inanmaktadırlar. Çocuğa zarar geleceği korkusu ile ebeveynler çocuklarına sorumluluk vermekten kaçınırlar. Çocukların sorumlulukları ebeveynler

tarafından karşılanır. Ölçekte puanları bu alt boyuta dâhil olan maddelerin numaraları; 4, 8, 12, 16, 21, 22, 28, 41, 46.

İzin Verici Tutum: Ebeveynler tarafından çocuklar ihmal edilir. Çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalırlar. Aynı zamanda çocuğa çok fazla özgürlük tanınır. Ölçekte puanları bu alt boyuta dâhil olan maddelerin numaraları; 1, 17, 24, 30, 31, 33, 34, 43, 44.

Bu çalışma için yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analiz sonucunda Cronbach Alfa değerlerinin Demokratik boyut için .97, Otoriter boyut için .91, Aşırı Koruyucu boyut için .85 ve İzin Verici boyut için .82 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö)

Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği, orijinal adı Penn Interactive Peer Play Scale (PIPPS) olan ve Fantuzzo, Mendez, & Tighe (1998) tarafından geliştirilen likert tipi bir ölçektir.

Ölçek 32 maddelik üç alt boyutlu bir ölçektir. 60-72 aylık çocukların oyun davranışlarını belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Ölçek maddeleri öğretmenler tarafından doldurulmaktadır.

Ölçek kapsamında yer alan her bir madde 4'lü likert tipinde hazırlanmış ve Hiçbir Zaman, Nadiren, Sık Sık, Her Zaman şeklinde sıralanmıştır. Uygulanan Penn Etkileşimli Akran Oyunu Ölçeği değerlendirildiğinde, Hiçbir Zaman =1, Nadiren = 2, Sık Sık = 3 ve Her Zaman = 4 şeklinde likert puanlaması yapılmış ve alt boyutlar için toplam puanlamalar bu şekilde hesaplanmıştır. Toplam puanlar Standard T skoruna dönüştürülmüş ve 50 puan baz alınmıştır. Standart sapma 10 puan olmak üzere, 40 puandan fazla alanlar ile 60 puandan az alanlar için alt boyutlar belirlenmiştir.

Oyun Etkileşimi: Çocuğun gücünü gösteren bu boyut, diğer çocuklara yardım etmeyi, onları belli durumlarda rahatlatmayı, oyunda yaratıcılık göstermeyi ve arkadaşlarını oyuna katılmaları için teşvik etmeyi içerir.

Oyunun Bozulması: Oyun esnasında çocuğun devam eden akran etkileşimini engelleyici, aksatıcı saldırganlığı, anti-sosyal davranışları belirten boyuttur.

Oyundan Kopma: Akran oyununa katılmada çocuğun göstermiş olduğu çekingenliği, içe kapanıklığı ve sonuç olarak oyuna katılmayışını gösteren boyuttur (135).

Bu çalışma için yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analiz sonucunda Cronbach Alfa değerlerinin Oyun etkileşimi boyut için .95, Oyunun bozulması boyut için .93, Oyundan kopma boyut için .89 olarak bulunmuştur.

3.3.4. Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği (SDÖDÖ)

Bu ölçek Cassidy ve Asher (1992) tarafından, çocukların sosyal davranışlarını saptamak amacıyla geliştirilmiştir. Uyarlama çalışmaları için gerekli izinler alınmış ve geçerlilik, güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

Ölçeğin 12 maddeden oluşan 3 alt boyutu vardır. Bu alt boyutlar Prososyal, Saldırgan ve Utangaç/çekingen davranışları ölçmektedir. Ölçek maddeleri öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Öğretmenler, çocukların akran ilişkilerini sınıf ortamında gözlemleyerek cevaplamaktadır. Ölçek, ilgili özelliğin çocukta karakteristik olarak görülme durumuna göre, “çok az karakteristik” 1, “biraz karakteristik” 2, “doğal” 3, “karakteristik” 4 ve “çok karakteristik” 5 olmak üzere düzeylere ayrılmıştır.

Prososyal davranış, bir başkasının iyiliğini gözeterek yardım etme, iş birliği yapma, empati kurma, paylaşma, koruma, teselli etme, rahatlatma, dahil etme gibi davranışları içerir, olumlu sosyal ilişkileri destekler ve tüm çocuklarda objektif iyilik hali ile ilişkili olan alt boyuttur.

Saldırgan davranış, hiçbir neden yokken, kışkırtma olmadan başkasına saldıran, saldırma huyu olan çocukları ifade eden alt boyuttur.

Utangaç/ çekingen davranış, bir toplulukta ya da tanımadığı bir kimsenin ya da kimselerin yanında rahat davranamayan, rahat konuşamayan, sıkılgan olan çocuğu ifade eden alt boyuttur (136).

Bu çalışma için yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analiz sonucunda Cronbach Alfa değerlerinin Saldırgan/Yıkıcı alt boyutu için .98, Prososyal alt boyutu için .97 ve Utangaç alt boyutu için .29 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Gerekli çalışmaların yapılabilmesi için İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu (EK-2) ve Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden (EK-3) yazılı izin alınmıştır.

Araştırma kapsamında anne ve öğretmenlere uygulanan ölçeklerin gerekli izinleri alınmıştır ve veriler 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında toplanmıştır.

Araştırma verilerinin toplanması için izin alınan okullar ziyaret edilmiştir, okul müdürleri ile çalışma ve izin hakkında konuşulmuştur, öğretmen ile yüz yüze iletişim kurulmuştur, ölçek ve çalışma hakkında bilgiler verilmiştir. Annelerin doldurması gereken ölçekler, annelere öğretmenler aracılığıyla ulaştırılmıştır. Her çocuk için hem öğretmen hem anne farklı ölçekleri doldurmuştur. Karışmaması için kodlar verilmiştir ve eşleştirme yapılmıştır. Ölçekler A1, A2, A3 diye devam ederek kodlanmıştır. Haftada bir kez okullar ziyaret edilerek verilerin son durumları kontrol edilmiştir. Çalışma ya da ölçekler hakkında anlaşılmayan bir durum söz konusu olduğunda gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Bu çalışmada toplanan veriler SPSS 22 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile analiz edilmiş ve 0.05 anlamlılık düzeyi ile değerlendirilmiştir. 4-6 yaş dönemdeki çocukların ebeveynlerine ve okul öğretmenlerine uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde veri setine ve araştırma sorularına uygun istatistiksel teknikler ve testler kullanılmıştır.

Analizler öncesinde Kolmogorov-Smirnov, Shapiro-Wilk testi ve grafiksel değerlendirmeler ile dağılımların normalliği incelenmiştir. Sonuçlar değerlendirilirken anlamlılık düzeyi 0.05 alınmış olup, $p < 0.05$ olması durumunda ölçeklerin normal dağılım göstermediği, $p > 0.05$ olması durumunda ise ölçeklerin normal dağılım gösterdiği belirtilmiştir. Puanlar normal dağılmadığından grup karşılaştırmaları için parametrik olmayan testler kullanılmıştır. İki grup karşılaştırma verilerinde Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Üç ve üzeri grupların karşılaştırma verilerinde ise Kruskal Wallis test ve farklılığın kaynağını belirlemek için ikili karşılaştırmalarında Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Değişkenler arası ilişkilerin değerlendirilmesinde normal dağılım göstermeyen değişkenlerde Spearman's Rho Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Ebeveyn Tutum Ölçeğine ait alt boyutlar ile Penn Etkileşimli Akran

Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeklerine ait alt boyutlar arasındaki ilişkiler incelenirken Spearman's Rho Korelasyon Analizinden faydalanılmıştır. Bulgular yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0.05 kullanılmış olup, $p < 0.05$ olması durumunda anlamlı bir ilişkinin olduğu, $p > 0.05$ olması durumunda ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde anne tutumlarının çocuklardaki sosyal ve oyun davranışlarına olan etkisine ilişkin bulgular tablolar ve şekiller sunularak yorumlanmıştır.

4.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular

Tablo 4.1. Demografik Bilgilere Ait Bulgular

		N	%
Yaş	20-29	35	35
	30-39	55	55
	40 yaş ve üstü	10	10
Eğitim Durumu	İlkokul veya Okuryazar	23	23
	Ortaokul	11	11
	Lise	34	34
	Lisans veya Üstü	32	32
Çalışma Durumu	Çalışıyor	41	41
	Çalışmıyor	59	59
Hane Geliri	Asgari Altı	14	14
	Asgari	47	47
	Asgari Üstü	39	39
Çocuk Sayısı	1	23	23
	2	40	40
	3	29	29
	4 veya üstü	8	8
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	55	55
	Erkek	45	45
Çocuğun Yaşı	4	16	16
	5	32	32
	6	52	52

Çalışmaya katılan annelerin yaş grupları incelendiğinde annelerin %35'i (n=35) 20-29 yaş, %55'i (n=55) 30-39 yaş ve %10'u (n=10) 40 yaş ve üstü olmak üzere çalışmaya 100 anne katılmıştır.

Çalışmaya katılan annelerin eğitim durumları incelendiğinde annelerin %23'ü (n=23) ilkokul ve okuryazar, %11'i (n=11) ortaokul, %34'ü (n=34) lise mezunu ve %32'si (n=32) lisans ve üstü mezundur.

Çalışmaya katılan annelerin çalışma durumları incelendiğinde annelerin %41'inin (n=41) çalıştığı, %59'unun (n=59) ise çalışmadığı görülmektedir.

Çalışmaya katılan annelerin hane gelirleri incelendiğinde %14'ünün (n=14) asgari ücretin altında, %47'sinin (n=47) asgari ücret ve %39'unun asgari ücretin üstünde gelire sahip olduğu görülmüştür.

Çalışmaya katılan annelerin sahip oldukları çocuk sayılarına bakıldığında %23'ünün (n=23) 1 çocuğa, %40'ının (n=40) 2 çocuğa, %29'unun (n=29) 3 çocuğa ve %8'inin (n=8) 4 Çocuk veya daha fazlasına sahip olduğu görülmüştür.

Çalışmada dikkate alınan çocukların %16'sı (n=16) 4 yaşında, %32'si (n=32) 5 yaşında ve %52'si (n=52) 6 yaşındadır.

Çalışmada dikkate alınan çocukların cinsiyetleri incelendiğinde %55'inin (n=55) kız, %45'inin (n=45) erkek olduğu görülmüştür.

4.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarına İlişkinin Bulgular

Tablo 4.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	Min - Mak	Ort ± Ss
Demokratik Tutum	100	2.06 - 5.00	3.85 ± 0.80
Otoriter Tutum	100	1.00 - 3.45	1.60 ± 0.53
Aşırı Koruyucu Tutum	100	2.56 - 5.00	3.67 ± 0.60
İzin Verici Tutum	100	1.11 - 3.33	2.20 ± 0.53
Ebeveyn Tutum Ölçeği	100	2.33 - 3.57	2.95 ± 0.26
Oyun Etkileşimi	100	1.60 - 4.00	2.86 ± 0.77
Oyunun Bozulması	100	1.00 - 2.55	1.15 ± 0.29
Oyundan Kopma	100	1.00 - 2.78	1.32 ± 0.40
Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği	100	1.34 - 2.31	1.79 ± 0.20
Saldırgan Davranış	100	1.00 - 4.33	1.35 ± 0.76
Prososyal Davranış	100	1.33 - 5.00	4.12 ± 1.03
Utangaç Davranış	100	1.00 - 3.67	1.85 ± 0.54
Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği	100	1.50 - 3.17	2.17 ± 0.27

Tablo 4.1 incelendiğinde Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanlarının ortalamasının 2.95 (ss=0.26), alınan en düşük puanın 2.33 ve alınan en yüksek puanın

3.57 olduğu görülmüştür. Ebeveyn Tutum Ölçeği alt ölçeklerinden Demokratik Tutum alt ölçeğinin ortalamasının 3.85 (ss=0.80), alınan en düşük puanın 2.06 ve alınan en yüksek puanın 5.00 olduğu görülmüştür. Ebeveyn Tutum Ölçeği alt ölçeklerinden Otoriter Tutum alt ölçeğinin ortalamasının 1.60 (ss=0.53), alınan en düşük puanın 1.00 ve alınan en yüksek puanın 3.45 olduğu görülmüştür. Ebeveyn Tutum Ölçeği alt ölçeklerinden Aşırı Koruyucu Tutum alt ölçeğinin ortalamasının 3.67 (ss=0.60), alınan en düşük puanın 2.56 ve alınan en yüksek puanın 5.00 olduğu görülmüştür. Ebeveyn Tutum Ölçeği alt ölçeklerinden İzin Verici Tutum alt ölçeğinin ortalamasının 2.20 (ss=0.53), alınan en düşük puanın 1.11 ve alınan en yüksek puanın 3.33 olduğu görülmüştür. Alt ölçeklerden alınan ortalama puanlar incelendiğinde en yüksek puan ortalamasının Demokratik Tutum alt ölçeğinden ve en düşük puan ortalamasının Otoriter Tutum alt ölçeğinden alındığı görülmüştür.

Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği toplam puanlarının ortalamasının 1.79 (ss=0.20), alınan en düşük puanın 1.34 ve alınan en yüksek puanın 2.31 olduğu görülmüştür. Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği alt ölçeklerinden Oyun Etkileşimi alt ölçeğinin ortalamasının 2.86 (ss=0.77), alınan en düşük puanın 1.60 ve alınan en yüksek puanın 4.00 olduğu görülmüştür. Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği alt ölçeklerinden Oyunun Bozulması alt ölçeğinin ortalamasının 1.15 (ss=0.29), alınan en düşük puanın 1.00 ve alınan en yüksek puanın 2.55 olduğu görülmüştür. Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği alt ölçeklerinden Oyundan Kopma alt ölçeğinin ortalamasının 1.32 (ss=0.40), alınan en düşük puanın 1.00 ve alınan en yüksek puanın 2.78 olduğu görülmüştür. Alt ölçeklerden alınan ortalama puanlar incelendiğinde en yüksek puan ortalamasının Oyun Etkileşimi alt ölçeğinden ve en düşük puan ortalamasının Oyunun Bozulması alt ölçeğinden alındığı görülmüştür.

Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği toplam puanlarının ortalamasının 2.17 (ss=0.27), alınan en düşük puanın 1.50 ve alınan en yüksek puanın 3.17 olduğu görülmüştür. Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği alt ölçeklerinden Saldırgan Davranış alt ölçeğinin ortalamasının 1.35 (ss=0.76), alınan en düşük puanın 1.00 ve alınan en yüksek puanın 4.33 olduğu görülmüştür. Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği alt ölçeklerinden Prososyal Davranış alt ölçeğinin ortalamasının 4.12 (ss=1.03), alınan en düşük puanın 1.33 ve alınan en yüksek puanın 5.00 olduğu görülmüştür. Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği alt ölçeklerinden Utangaç Davranış alt ölçeğinin ortalamasının 1.85 (ss=0.54), alınan en

düşük puanın 1.00 ve alınan en yüksek puanın 3.67 olduğu görülmüştür. Alt ölçeklerden alınan ortalama puanlar incelendiğinde en yüksek puan ortalamasının Prososyal Davranış alt ölçeğinden ve en düşük puan ortalamasının Saldırgan Davranış alt ölçeğinden alındığı görülmüştür.

Tablo 4.3. Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanları ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Sonuçları

<i>Spearman's Rho</i>		Oyun Etkileşimi	Oyunun Bozulması	Oyundan Kopma	PEAOÖ Toplam
Demokratik	r	,866	-,677	-,790	,434
	p	,000**	,000**	,000**	,000**
Otoriter	r	-,758	,719	,733	-,312
	p	,000**	,000**	,000**	,002**
Aşırı Koruyucu	r	,191	-,200	-,172	-,087
	p	,057	,046*	,088	,392
İzin Verici	r	-,352	,217	,326	-,407
	p	,000**	,030*	,001**	,000**
ETÖ Toplam	r	,557	-,408	-,461	,191
	p	,000**	,000**	,000**	,057

r: Spearman's Korelasyon Katsayısı *p<0.05 **p<0.01

Demokratik alt ölçeği puanları ile Oyun Etkileşimi alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı çok güçlü bir ilişki bulunmuştur (r:0.866; p:0.000; p<0.01).

Demokratik alt ölçeği puanları ile Oyunun Bozulması alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı güçlü bir ilişki bulunmuştur (r:-0.677; p:0.000; p<0.01).

Demokratik alt ölçeği puanları ile Oyundan Kopma alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı güçlü bir ilişki bulunmuştur (r:-0.790; p:0.000; p<0.01).

Demokratik alt ölçeği puanları ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur (r:0.434; p:0.000; p<0.01).

Otoriter alt ölçeği puanları ile Oyun Etkileşimi alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı güçlü bir ilişki bulunmuştur (r:-0.758; p:0.000; p<0.01).

Otoriter alt ölçeği puanları ile Oyunun Bozulması alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı güçlü bir ilişki bulunmuştur ($r:0.719$; $p:0.000$; $p<0.01$).

Otoriter alt ölçeği puanları ile Oyundan Kopma alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı güçlü bir ilişki bulunmuştur ($r:0.733$; $p:0.000$; $p<0.01$).

Otoriter alt ölçeği puanları ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı zayıf düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r:-0.312$; $p:0.002$; $p<0.01$).

Aşırı Koruyucu alt ölçeği puanları ile Oyun Etkileşimi alt ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:0.191$; $p:0.057$; $p>0.05$).

Aşırı Koruyucu alt ölçeği puanları ile Oyunun Bozulması alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:-0.200$; $p:0.046$; $p<0.05$).

Aşırı Koruyucu alt ölçeği puanları ile Oyundan Kopma alt ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:-0.172$; $p:0.088$; $p>0.05$).

Aşırı Koruyucu alt ölçeği puanları ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:-0.087$; $p:0.392$; $p>0.05$).

İzin Verici alt ölçeği puanları ile Oyun Etkileşimi alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:-0.352$; $p:0.000$; $p<0.01$).

İzin Verici alt ölçeği puanları ile Oyunun Bozulması alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:0.217$; $p:0.030$; $p<0.05$).

İzin Verici alt ölçeği puanları ile Oyundan Kopma alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:0.326$; $p:0.001$; $p<0.01$).

İzin Verici alt ölçeği puanları ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği toplam puanları arasında negatif yönde anlamlı orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r:-0.407$; $p:0.000$; $p<0.01$).

Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanları ile Oyun Etkileşimi alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r:0.557$; $p:0.000$; $p<0.01$).

Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanları ile Oyunun Bozulması alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur (r:-0.408; p:0.000; p<0.01).

Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanları ile Oyundan Kopma alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur (r:-0.461; p:0.000; p<0.01).

Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanları ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (r:0.191; p:0.057; p>0.05).

Tablo 4.4. Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanları ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Spearman Korelasyon Sonuçları

<i>Spearman's Rho</i>		Saldırgan	Prososyal	Utangaç	SDÖDÖ Toplam
Demokratik	R	-,632	,814	-,303	-,042
	P	,000**	,000**	,002**	,681
Otoriter	R	,666	-,775	,249	,043
	P	,000**	,000**	,012*	,673
Aşırı Koruyucu	R	-,200	,122	,218	-,025
	P	,046*	,226	,029*	,803
İzin Verici	R	,224	-,317	,254	-,054
	P	,025*	,001**	,011*	,593
ETÖ Toplam	R	-,380	,452	,029	,009
	P	,000**	,000**	,773	,931

r: Spearman's Korelasyon Katsayısı *p<0.05 **p<0.01

Demokratik alt ölçeği puanları ile Saldırgan alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı güçlü bir ilişki bulunmuştur (r:-0.632; p:0.000; p<0.01).

Demokratik alt ölçeği puanları ile Sosyosyal alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı çok güçlü bir ilişki bulunmuştur (r:0.814; p:0.000; p<0.01).

Demokratik alt ölçeği puanları ile Utangaç alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur (r:-0.303; p:0.002; p<0.01).

Demokratik alt ölçeği puanları ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:-0.042$; $p:0.681$; $p>0.05$).

Otoriter alt ölçeği puanları ile Saldırgan alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı güçlü bir ilişki bulunmuştur ($r:0.666$; $p:0.000$; $p<0.01$).

Otoriter alt ölçeği puanları ile Prososyal alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı güçlü bir ilişki bulunmuştur ($r:-0.775$; $p:0.000$; $p<0.01$).

Otoriter alt ölçeği puanları ile Utangaç alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:0.249$; $p:0.012$; $p<0.05$).

Otoriter alt ölçeği puanları ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:0.043$; $p:0.673$; $p>0.05$).

Aşırı Koruyucu alt ölçeği puanları ile Saldırgan alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:-0.200$; $p:0.046$; $p<0.05$).

Aşırı Koruyucu alt ölçeği puanları ile Prososyal alt ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:0.122$; $p:0.226$; $p>0.05$).

Aşırı Koruyucu alt ölçeği puanları ile Utangaç alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:0.218$; $p:0.029$; $p<0.05$).

Aşırı Koruyucu alt ölçeği puanları ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:-0.025$; $p:0.803$; $p>0.05$).

İzin Verici alt ölçeği puanları ile Saldırgan alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:0.224$; $p:0.025$; $p<0.05$).

İzin Verici alt ölçeği puanları ile Prososyal alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:-0.317$; $p:0.001$; $p<0.01$).

İzin Verici alt ölçeği puanları ile Utangaç alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:0.254$; $p:0.011$; $p<0.05$).

İzin Verici alt ölçeği puanları ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:-0.054$; $p:0.593$; $p>0.05$).

Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanları ile Saldırgan alt ölçeği puanları arasında negatif yönde anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur ($r:-0.380$; $p:0.000$; $p<0.01$).

Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanları ile Prososyal alt ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r:0.452$; $p:0.000$; $p<0.01$).

Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanları ile Utangaç alt ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:0.029$; $p:0.753$; $p>0.05$).

Ebeveyn Tutum Ölçeği toplam puanları ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r:0.009$; $p:0.931$; $p>0.05$).

Tablo 4.5. Yaş Gruplarına Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

	Yaş	N	Min-Mak	Ort ± Ss	Test Değeri; p	Mann Whitney U Test; p
Ebeveyn Tutum Ölçeği						
Demokratik Tutum	¹ 20-29	35	2,06 – 4,71	3,57 ± 0,73	X ² : 7,583 a ^a p: 0,023*	b ^b p ₁₋₂ : 0,019* b ^b p ₁₋₃ : 0,016*
	² 30-39	55	2,24 – 5,00	3,97 ± 0,85		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	3,59 – 4,82	4,19 ± 0,44		
Otoriter Tutum	¹ 20-29	35	1,09 – 3,45	1,81 ± 0,63	X ² : 10,523 a ^a p: 0,005**	b ^b p ₁₋₂ : 0,004** b ^b p ₁₋₃ : 0,009**
	² 30-39	55	1,00 – 2,91	1,50 ± 0,46		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	1,18 – 1,91	1,35 ± 0,25		
Aşırı Koruyucu Tutum	¹ 20-29	35	2,56 – 4,78	3,41 ± 0,46	X ² : 23,407 a ^a p: 0,000**	b ^b p ₁₋₂ : 0,032* b ^b p ₁₋₃ : 0,000** b ^b p ₂₋₃ : 0,000**
	² 30-39	55	2,67 – 4,78	3,67 ± 0,56		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	3,78 – 5,00	4,56 ± 0,42		
İzin Verici Tutum	¹ 20-29	35	1,33 – 3,22	2,18 ± 0,54	X ² : 4,541 a ^a p: 0,103	-
	² 30-39	55	1,11 – 3,33	2,16 ± 0,53		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	2,22 – 3,33	2,56 ± 0,37		
Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği						
Oyun Etkileşimi	¹ 20-29	35	1,70 – 3,40	2,53 ± 0,55	X ² : 9,871 a ^a p: 0,007**	b ^b p ₁₋₂ : 0,007** b ^b p ₁₋₃ : 0,010*
	² 30-39	55	1,60 – 4,00	3,01 ± 0,85		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	2,40 – 4,00	3,16 ± 0,62		
Oyunun Bozulması	¹ 20-29	35	1,00 – 2,55	1,23 ± 0,39	X ² : 2,680 a ^a p: 0,262	-
	² 30-39	55	1,00 – 2,00	1,11 ± 0,23		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	1,00 – 1,27	1,10 ± 0,11		
Oyundan Kopma	¹ 20-29	35	1,00 – 2,78	1,45 ± 0,46	X ² : 8,035 a ^a p: 0,018*	b ^b p ₁₋₂ : 0,007**
	² 30-39	55	1,00 – 2,67	1,25 ± 0,37		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	1,00 – 1,44	1,19 ± 0,17		
Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği						
Saldırgan	¹ 20-29	35	1,00 – 4,33	1,50 ± 0,98	X ² : 1,728 a ^a p: 0,421	-
	² 30-39	55	1,00 – 4,00	1,28 ± 0,66		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	1,00 – 1,83	1,22 ± 0,30		
Prososyal	¹ 20-29	35	1,33 – 5,00	3,80 ± 1,13	X ² : 5,094 a ^a p: 0,078	-
	² 30-39	55	1,67 – 5,00	4,27 ± 1,00		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	3,67 – 5,00	4,37 ± 0,51		
Utangaç	¹ 20-29	35	1,33 – 3,00	1,87 ± 0,47	X ² : 12,866 a ^a p: 0,002**	b ^b p ₁₋₃ : 0,004** b ^b p ₂₋₃ : 0,001**
	² 30-39	55	1,00 – 3,33	1,72 ± 0,47		
	³ 40 Yaş ve Üstü	10	1,67 – 3,67	2,50 ± 0,67		
^a Kruskal Wallis Test			^b Mann Whitney U Test		*p<0.05	**p<0.01

Yaş Gruplarına Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Annelerin yaş grupları ile demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.023; p<0.05). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda 40 yaş ve üstü annelerin demokratik tutum puanları, 20-29 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksektir (p:0.016; p<0.05). Ayrıca 30-39 yaş aralığındaki annelerin demokratik tutum puanları da 20-29 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksek bulunmuştur (p:0.019;

$p < 0.05$). 30-39 yaş aralığındaki anneler ile 40 yaş ve üstü annelerin demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Annelerin yaş grupları ile otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.005$; $p < 0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda 20-29 yaş aralığındaki annelerin otoriter tutum puanları, 40 yaş ve üstü annelere göre daha yüksektir ($p:0.009$; $p < 0.01$). Ayrıca 20-29 yaş aralığındaki annelerin otoriter tutum puanları, 30-39 yaş aralığındaki annelere göre de daha yüksek bulunmuştur ($p:0.004$; $p < 0.01$). 30-39 yaş aralığındaki anneler ile 40 yaş ve üstü annelerin otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Annelerin yaş grupları ile aşırı koruyucu tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p < 0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda 40 yaş ve üstü annelerin aşırı koruyucu tutum puanları, 30-39 yaş aralığındaki ve 20-29 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.000$; $p:0.000$; $p < 0.01$). Ayrıca 30-39 yaş aralığındaki annelerin aşırı koruyucu tutum puanları da 20-29 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.032$; $p < 0.05$).

Annelerin yaşları ile izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Yaş Gruplarına Göre Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Annelerin yaşları ile oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.007$; $p < 0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda 40 yaş ve üstü annelerin oyun etkileşimi puanları 20-29 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksektir ($p:0.010$; $p < 0.05$). Ayrıca 30-39 yaş aralığındaki annelerin oyun etkileşimi puanları da 20-29 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.007$; $p < 0.01$). 30-39 yaş aralığındaki anneler ile 40 yaş ve üstü annelerin oyun etkileşimi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Annelerin yaş gruplarına göre oyunun bozulması puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Annelerin yaş grupları ile oyundan kopma puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.018$; $p < 0.05$). Yapılan ikili karşılaştırmalar

sonucunda 20-29 yaş aralığındaki annelerin oyundan kopma puanları 30-39 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.007$; $p<0.01$). Diğer yaş grupların oyundan kopma puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Yaş Gruplarına Göre Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Annelerin yaşları ile çocukların saldırgan davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin yaşları ile çocukların prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin yaşları ile çocukların utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.002$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda 40 yaş ve üstü annelerin utangaç davranış puanları, 30-39 yaş aralığındaki ve 20-29 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.001$; $p:0.004$; $p<0.01$). 20-29 yaş aralığındaki anneler ile 30-39 yaş aralığındaki annelerin utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.6. Eğitim Durumuna Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

	Eğitim Durumu	N	Min-Mak	Ort ± Ss	Test Değeri; p	Mann Whitney U Test; p
Ebeveyn Tutum Ölçeği						
Demokratik Tutum	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	2,06 – 4,35	3,06 ± 0,79	X²: 47,887 ^ap: 0,000**	^bp₁₋₃: 0,000**
	² Ortaokul	11	2,76 – 4,06	3,47 ± 0,44		^bp₁₋₄: 0,000**
	³ Lise	34	2,71 – 4,94	3,86 ± 0,58		^bp₂₋₄: 0,000**
	⁴ Lisans ve Üstü	32	3,24 – 5,00	4,55 ± 0,43		^bp₃₋₄: 0,000**
Otoriter Tutum	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	1,18 – 3,45	2,11 ± 0,75	X²: 28,101 ^ap: 0,000**	^bp₁₋₂: 0,033*
	² Ortaokul	11	1,18 – 2,00	1,54 ± 0,30		^bp₁₋₃: 0,007**
	³ Lise	34	1,09 – 2,18	1,56 ± 0,32		^bp₁₋₄: 0,000**
	⁴ Lisans ve Üstü	32	1,00 – 2,00	1,28 ± 0,24		^bp₂₋₄: 0,008** ^bp₃₋₄: 0,000**
Aşırı Koruyucu Tutum	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	2,56 – 5,00	3,52 ± 0,74	X²: 4,679 ^ap: 0,197	-
	² Ortaokul	11	2,89 – 4,44	3,53 ± 0,44		
	³ Lise	34	2,67 – 4,78	3,69 ± 0,60		
	⁴ Lisans ve Üstü	32	3,00 – 4,78	3,80 ± 0,52		
İzin Verici Tutum	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	1,33 – 3,33	2,30 ± 0,63	X²: 8,364 ^ap: 0,039*	^bp₂₋₄: 0,023*
	² Ortaokul	11	1,78 – 2,67	2,32 ± 0,30		^bp₃₋₄: 0,010*
	³ Lise	34	1,11 – 3,22	2,30 ± 0,52		
	⁴ Lisans ve Üstü	32	1,22 – 3,00	1,99 ± 0,47		
Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği						
Oyun Etkileşimi	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	1,60 – 3,50	2,42 ± 0,56	X²: 37,160 ^ap: 0,000**	^bp₁₋₄: 0,000**
	² Ortaokul	11	1,80 – 3,40	2,46 ± 0,48		^bp₂₋₄: 0,000**
	³ Lise	34	1,60 – 3,90	2,65 ± 0,69		^bp₃₋₄: 0,000**
	⁴ Lisans ve Üstü	32	2,10 – 4,00	3,54 ± 0,59		
Oyunun Bozulması	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	1,00 – 2,55	1,43 ± 0,46	X²: 35,595 ^ap: 0,000**	^bp₁₋₂: 0,002**
	² Ortaokul	11	1,00 – 1,27	1,07 ± 0,10		^bp₁₋₃: 0,000**
	³ Lise	34	1,00 – 1,73	1,10 ± 0,18		^bp₁₋₄: 0,000**
	⁴ Lisans ve Üstü	32	1,00 – 1,27	1,02 ± 0,60		^bp₃₋₄: 0,008**
Oyundan Kopma	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	1,00 – 2,78	1,70 ± 0,54	X²: 36,579 ^ap: 0,000**	^bp₁₋₂: 0,019*
	² Ortaokul	11	1,00 – 1,56	1,27 ± 0,16		^bp₁₋₃: 0,005**
	³ Lise	34	1,00 – 2,22	1,31 ± 0,30		^bp₁₋₄: 0,000**
	⁴ Lisans ve Üstü	32	1,00 – 1,44	1,06 ± 0,13		^bp₂₋₄: 0,000** ^bp₃₋₄: 0,000**
Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği						
Saldırgan	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	1,00 – 4,33	1,94 ± 1,14	X²: 33,783 ^ap: 0,000**	^bp₁₋₂: 0,032*
	² Ortaokul	11	1,00 – 2,00	1,23 ± 0,39		^bp₁₋₃: 0,001**
	³ Lise	34	1,00 – 3,83	1,32 ± 0,69		^bp₁₋₄: 0,000**
	⁴ Lisans ve Üstü	32	1,00 – 1,17	1,00 ± 0,03		^bp₂₋₄: 0,000** ^bp₃₋₄: 0,002**
Prososyal	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	1,33 – 5,00	3,22 ± 1,10	X²: 36,338 ^ap: 0,000**	^bp₁₋₂: 0,023*
	² Ortaokul	11	3,00 – 5,00	4,15 ± 0,75		^bp₁₋₃: 0,007**
	³ Lise	34	2,00 – 5,00	4,03 ± 0,97		^bp₁₋₄: 0,000**
	⁴ Lisans ve Üstü	32	3,00 – 5,00	4,84 ± 0,45		^bp₂₋₄: 0,001** ^bp₃₋₄: 0,000**
Utangaç	¹ İlkokul veya Okuryazar	23	1,33 – 3,00	2,13 ± 0,49	X²: 17,304 ^ap: 0,001**	^bp₁₋₃: 0,029*
	² Ortaokul	11	1,33 – 2,33	1,85 ± 0,38		^bp₁₋₄: 0,000**
	³ Lise	34	1,00 – 3,67	1,90 ± 0,62		^bp₃₋₄: 0,027*
	⁴ Lisans ve Üstü	32	1,00 – 3,00	1,59 ± 0,41		

^aKruskal Wallis Test

^bMann Whitney U Test

**p*<0.05

***p*<0.01

Eğitim Durumuna Göre Ebeveyn Tutum leği Puanlarının Değerlendirilmesi

Annelerin eğitim durumu ile demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda lisans ve üstü mezunu olan annelerin demokratik tutum puanları, lise mezunu olan, ortaokul mezunu olan ve ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.000$; $p:0.000$; $p:0.000$; $p<0.01$). Ayrıca lise mezunu olan annelerin de demokratik tutum puanları, ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelere göre daha yüksektir ($p:0.000$; $p<0.01$). Diğer grupların demokratik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim durumu ile otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelerin otoriter tutum puanları, ortaokul mezunu olan annelere göre daha yüksektir ($p:0.033$; $p<0.05$). İlkokul mezunu veya okuryazar olan annelerin otoriter tutum puanları, lise mezunu olan annelere göre de daha yüksektir ($p:0.007$; $p<0.01$). Ayrıca ilkokul mezunu veya okuryazar olan, ortaokul mezunu olan ve lise mezunu olan annelerin otoriter tutum puanları, lisans veya üstü mezunu olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.000$; $p:0.008$; $p:0.000$; $p<0.01$). Ortaokul mezunu olan anneler ile lise mezunu olan annelerin otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim düzeyi ile aşırı koruyucu tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim durumu ile izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.039$; $p<0.05$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda ortaokul ve lise mezunu olan annelerin izin verici tutum puanları, lisans veya üstü mezunu olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.023$; $p:0.010$; $p<0.05$). Diğer grupların izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Eğitim Durumuna Göre Penn Etkileşimli Akran Oyun leği Puanlarının Değerlendirilmesi

Annelerin eğitim durumuna göre oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda

lisans ve üstü mezunu olan annelerin oyun etkileşimi puanları, lise mezunu olan, ortaokul mezunu olan ve ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla p:0.000; p:0.000; p:0.000; p<0.01). Diğer grupların oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (p>0.05).

Annelerin eğitim durumu ile oyunun bozulması puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.000; p<0.01). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelerin oyunun bozulması puanları, ortaokul mezunu olan, lise mezunu olan ve lisans veya üstü mezunu olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla p:0.002; p:0.000; p:0.000; p<0.01). Ayrıca lise mezunu olan annelerin oyunun bozulması puanları da, lisans veya üstü mezunu olan annelere göre daha yüksektir (p:0.008; p<0.01). Diğer grupların oyunun bozulması puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (p>0.05).

Annelerin eğitim durumu ile oyundan kopma puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.000; p<0.01). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelerin oyundan kopma puanları, ortaokul mezunu olan annelere göre daha yüksektir (p:0.019; p<0.05). İlkokul mezunu veya okuryazar olan annelerin oyundan kopma puanları, lise mezunu olan annelere göre de daha yüksektir (p:0.005; p<0.01). Ayrıca ilkokul mezunu veya okuryazar olan, ortaokul mezunu olan ve lise mezunu olan annelerin oyundan kopma puanları, lisans veya üstü mezunu olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla p:0.000; p:0.000; p:0.000; p<0.01). Ortaokul mezunu olan anneler ile lise mezunu olan annelerin oyundan kopma puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (p>0.05).

Eğitim Durumuna Göre Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Annelerin eğitim durumuna göre saldırgan davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.000; p<0.01). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelerin saldırgan davranış puanları, ortaokul mezunu olan annelere göre daha yüksektir (p:0.032; p<0.05). İlkokul mezunu veya okuryazar olan annelerin saldırgan davranış puanları, lise mezunu olan annelere göre de daha yüksektir (p:0.001; p<0.01). Ayrıca ilkokul mezunu veya okuryazar olan, ortaokul mezunu olan ve lise mezunu olan annelerin saldırgan davranış puanları, lisans veya üstü mezunu olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla p:0.000; p:0.000; p:0.002; p<0.01).

Ortaokul mezunu olan anneler ile lise mezunu olan annelerin saldırgan davranış puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim durumu ile prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda lisans ve üstü mezunu olan annelerin prososyal davranış puanları, lise mezunu olan, ortaokul mezunu olan ve ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.000$; $p:0.001$; $p:0.000$; $p<0.01$). Lise mezunu olan annelerin prososyal davranış puanları, ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelere göre daha yüksektir ($p:0.007$; $p<0.01$). Ortaokul mezunu olan annelerin de prososyal davranış puanları, ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelere göre daha yüksektir ($p:0.023$; $p<0.05$). Ortaokul mezunu olan anneler ile lise mezunu olan annelerin prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin eğitim durumu ile utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.001$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda ilkokul mezunu veya okuryazar olan annelerin utangaç davranış puanları, lise mezunu olan annelere göre daha yüksektir ($p:0.029$; $p<0.05$). İlkokul mezunu veya okuryazar olan annelerin utangaç davranış puanları, lisans ve üstü mezunu olan annelere göre de daha yüksektir ($p:0.000$; $p<0.01$). Lise mezunu olan annelerin utangaç davranış puanları, lisans ve üstü mezunu olan annelere göre daha yüksektir ($p:0.027$; $p<0.05$). Diğer grupların utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.7. Annenin Çalışma Durumuna Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Anne Çalışma Durumu		N	Min-Mak	Ort ± Ss	Mann Whitney U Test; p
Ebeveyn Tutum Ölçeği					
Demokratik Tutum	Çalışıyor	41	3,29 – 4,94	4,42 ± 0,46	Z: -5,999
	Çalışmıyor	59	2,06 – 5,00	3,46 ± 0,76	^b p: 0,000**
Otoriter Tutum	Çalışıyor	41	1,00 – 1,91	1,28 ± 0,22	Z: -5,649
	Çalışmıyor	59	1,09 – 3,45	1,81 ± 0,58	^b p: 0,000**
Aşırı Koruyucu Tutum	Çalışıyor	41	2,78 – 4,78	3,68 ± 0,57	Z: -0,053
	Çalışmıyor	59	2,56 – 5,00	3,66 ± 0,62	^b p: 0,958
İzin Verici Tutum	Çalışıyor	41	1,22 – 3,00	2,03 ± 0,49	Z: -2,774
	Çalışmıyor	59	1,11 – 3,33	2,32 ± 0,52	^b p: 0,006**
Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği					
Oyun Etkileşimi	Çalışıyor	41	2,00 – 4,00	3,35 ± 0,63	Z: -5,286
	Çalışmıyor	59	1,60 – 3,90	2,52 ± 0,67	^b p: 0,000**
Oyunun Bozulması	Çalışıyor	41	1,00 – 1,36	1,02 ± 0,73	Z: -4,918
	Çalışmıyor	59	1,00 – 2,55	1,23 ± 0,35	^b p: 0,000**
Oyundan Kopma	Çalışıyor	41	1,00 – 1,67	1,10 ± 0,18	Z: -4,945
	Çalışmıyor	59	1,00 – 2,78	1,46 ± 0,44	^b p: 0,000**
Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği					
Saldırgan	Çalışıyor	41	1,00 – 2,00	1,03 ± 0,16	Z: -4,824
	Çalışmıyor	59	1,00 – 4,33	1,58 ± 0,93	^b p: 0,000**
Prososyal	Çalışıyor	41	3,00 – 5,00	4,75 ± 0,53	Z: -5,332
	Çalışmıyor	59	1,33 – 5,00	3,68 ± 1,07	^b p: 0,000**
Utangaç	Çalışıyor	41	1,00 – 3,33	1,66 ± 0,44	Z: -3,326
	Çalışmıyor	59	1,00 – 3,67	1,98 ± 0,56	^b p: 0,001**
^b Mann Whitney U Test			*p<0.05	**p<0.01	

Annelerin Çalışma Durumuna Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Annelerin çalışma durumu ile demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.000; p<0.01). Çalışan annelerin demokratik tutum puanları çalışmayan annelere göre daha yüksektir.

Annelerin çalışma durumu ile otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.000; p<0.01). Çalışmayan annelerin otoriter tutum puanları çalışan annelere göre daha yüksektir.

Annelerin çalışma durumu ile aşırı koruyucu tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Annelerin çalışma durumu ile izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.006$; $p<0.01$). Çalışmayan annelerin izin verici tutum puanları çalışan annelere göre daha yüksektir.

Annelerin Çalışma Durumuna Göre Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Annelerin çalışma durumuna göre oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Çalışan annelerin oyun etkileşimi puanları çalışmayan annelere göre daha yüksektir.

Annelerin çalışma durumuna göre oyunun bozulması puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Çalışmayan annelerin oyunun bozulması puanları çalışan annelere göre daha yüksektir.

Annelerin çalışma durumuna göre oyundan kopma puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Çalışmayan annelerin oyundan kopma puanları çalışan annelere göre daha yüksektir.

Annelerin Çalışma Durumuna Göre Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Annelerin çalışma durumuna göre saldırgan davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Çalışmayan annelerin saldırgan davranış puanları çalışan annelere göre daha yüksektir.

Annelerin çalışma durumuna göre prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Çalışan annelerin prososyal davranış puanları çalışmayan annelere göre daha yüksektir.

Annelerin çalışma durumuna göre utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.001$; $p<0.01$). Çalışmayan annelerin utangaç davranış puanları çalışan annelere göre daha yüksektir.

Tablo 4.8. Hane Gelirine Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

	Hane Geliri	N	Min-Mak	Ort ± Ss	Test Değeri; p	Mann Whitney U Test; p
<i>Ebeveyn Tutum Ölçeği</i>						
Demokratik Tutum	¹ Asgari Altı	14	2,06 – 4,35	3,03 ± 0,72	X ² : 39,330 ^a p: 0,000**	^b p ₁₋₂ : 0,009**
	² Asgari	47	2,12 – 4,76	3,64 ± 0,72		^b p ₁₋₃ : 0,000**
	³ Asgari Üstü	39	3,18 – 5,00	4,41 ± 0,50		^b p ₂₋₃ : 0,000**
Otoriter Tutum	¹ Asgari Altı	14	1,18 – 3,45	2,18 ± 0,65	X ² : 32,769 ^a p: 0,000**	^b p ₁₋₂ : 0,003**
	² Asgari	47	1,09 – 3,45	1,67 ± 0,51		^b p ₁₋₃ : 0,000**
	³ Asgari Üstü	39	1,00 – 1,91	1,29 ± 0,22		^b p ₂₋₃ : 0,000**
Aşırı Koruyucu Tutum	¹ Asgari Altı	14	2,56 – 5,00	3,56 ± 0,69	X ² : 1,662 ^a p: 0,436	-
	² Asgari	47	2,67 – 4,89	3,75 ± 0,60		
	³ Asgari Üstü	39	2,67 – 4,78	3,60 ± 0,57		
İzin Verici Tutum	¹ Asgari Altı	14	1,33 – 3,33	2,44 ± 0,63	X ² : 7,499 ^a p: 0,024*	^b p ₁₋₃ : 0,035*
	² Asgari	47	1,11 – 3,22	2,28 ± 0,46		
	³ Asgari Üstü	39	1,22 – 3,00	2,03 ± 0,52		
<i>Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği</i>						
Oyun Etkileşimi	¹ Asgari Altı	14	1,60 – 3,40	2,12 ± 0,53	X ² : 27,694 ^a p: 0,000**	^b p ₁₋₂ : 0,003**
	² Asgari	47	1,70 – 4,00	2,71 ± 0,68		^b p ₁₋₃ : 0,000**
	³ Asgari Üstü	39	1,90 – 4,00	3,31 ± 0,67		^b p ₂₋₃ : 0,000**
Oyunun Bozulması	¹ Asgari Altı	14	1,00 – 2,36	1,46 ± 0,45	X ² : 28,786 ^a p: 0,000**	^b p ₁₋₂ : 0,006**
	² Asgari	47	1,00 – 2,55	1,16 ± 0,28		^b p ₁₋₃ : 0,000**
	³ Asgari Üstü	39	1,00 – 1,36	1,03 ± 0,07		^b p ₂₋₃ : 0,000**
Oyundan Kopma	¹ Asgari Altı	14	1,00 – 2,78	1,80 ± 0,57	X ² : 23,569 ^a p: 0,000**	^b p ₁₋₂ : 0,003**
	² Asgari	47	1,00 – 2,44	1,33 ± 0,35		^b p ₁₋₃ : 0,000**
	³ Asgari Üstü	39	1,00 – 1,67	1,13 ± 0,19		^b p ₂₋₃ : 0,003**
<i>Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği</i>						
Saldırgan	¹ Asgari Altı	14	1,00 – 4,17	2,40 ± 1,19	X ² : 33,032 ^a p: 0,000**	^b p ₁₋₂ : 0,000**
	² Asgari	47	1,00 – 4,33	1,30 ± 0,64		^b p ₁₋₃ : 0,000**
	³ Asgari Üstü	39	1,00 – 2,00	1,04 ± 0,16		^b p ₂₋₃ : 0,001*
Prososyal	¹ Asgari Altı	14	1,33 – 4,00	2,88 ± 0,96	X ² : 32,599 ^a p: 0,000**	^b p ₁₋₂ : 0,001**
	² Asgari	47	2,00 – 5,00	4,01 ± 0,98		^b p ₁₋₃ : 0,000**
	³ Asgari Üstü	39	3,00 – 5,00	4,69 ± 0,62		^b p ₂₋₃ : 0,000**
Utangaç	¹ Asgari Altı	14	1,33 – 2,67	2,02 ± 0,42	X ² : 8,234 ^a p: 0,016*	^b p ₁₋₃ : 0,012*
	² Asgari	47	1,00 – 3,67	1,92 ± 0,57		^b p ₂₋₃ : 0,029*
	³ Asgari Üstü	39	1,00 – 3,33	1,70 ± 0,51		
^a Kruskal Wallis Test			^b Mann Whitney U Test		*p<0.05	**p<0.01

Hane Gelirine Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Hane gelirine göre demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.000; p<0.01). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelerin demokratik tutum puanları, aylık hane geliri asgari ve asgarinin altında olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla p:0.000; p:0.000;

$p < 0.01$). Ayrıca aylık hane geliri asgari olan annelerin demokratik tutum puanları, aylık hane geliri asgarinin altında olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.009$; $p < 0.01$).

Hane gelirine göre otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p < 0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda aylık hane geliri asgarinin altında olan annelerin otoriter tutum puanları, aylık hane geliri asgari ve asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.003$; $p:0.000$; $p < 0.01$). Ayrıca aylık hane geliri asgari olan annelerin otoriter tutum puanları, aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.000$; $p < 0.01$).

Hane gelirine göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Hane gelirine göre izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.024$; $p < 0.05$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda aylık hane geliri asgarinin altında ve asgari olan annelerin izin verici tutum puanları, aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.035$; $p:0.024$; $p < 0.05$). Aylık hane geliri asgarinin altında olan anneler ile aylık hane geliri asgari olan annelerin izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Hane Gelirine Göre Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Hane gelirine göre oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p < 0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelerin oyun etkileşimi puanları, aylık hane geliri asgari ve asgarinin altında olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.000$; $p:0.000$; $p < 0.01$). Ayrıca aylık hane geliri asgari olan annelerin oyun etkileşimi puanları, aylık hane geliri asgarinin altında olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.003$; $p < 0.01$).

Hane gelirine göre oyunun bozulması puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p < 0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda aylık hane geliri asgarinin altında olan annelerin oyunun bozulması puanları, aylık hane geliri asgari ve asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.006$;

p:0.000; p<0.01). Ayrıca aylık hane geliri asgari olan annelerin oyunun bozulması puanları, aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur (p:0.000; p<0.01).

Hane gelirine göre oyundan kopma puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.000; p<0.01). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda aylık hane geliri asgarinin altında olan annelerin oyundan kopma puanları, aylık hane geliri asgari ve asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla p:0.003; p:0.000; p<0.01). Ayrıca aylık hane geliri asgari olan annelerin oyundan kopma puanları, aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur (p:0.003; p<0.01).

Hane Gelirine Göre Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Hane gelirine göre saldırgan davranış puanları anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.000; p<0.01). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda aylık hane geliri asgarinin altında olan annelerin saldırgan davranış puanları, aylık hane geliri asgari ve asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla p:0.000; p:0.000; p<0.01). Ayrıca aylık hane geliri asgari olan annelerin saldırgan davranış puanları, aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur (p:0.001; p<0.01).

Hane gelirine göre prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.000; p<0.01). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelerin prososyal davranış puanları, aylık hane geliri asgari ve asgarinin altında olan annelere göre daha yüksektir (sırasıyla p:0.000; p:0.000; p<0.01). Ayrıca aylık hane geliri asgari olan annelerin prososyal davranış puanları, aylık hane geliri asgarinin altında olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur (p:0.001; p<0.01).

Hane gelirine göre utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.016; p<0.05). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda aylık hane geliri asgarinin altında olan annelerin utangaç davranış puanları, aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksektir (p:0.012; p<0.05). Ayrıca aylık hane geliri asgari olan annelerin utangaç davranış puanları, aylık hane geliri asgarinin üstünde olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur (p:0.029; p<0.05).

Tablo 4.9. Çocuk Sayısına Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

	Çocuk Sayısı	N	Min-Mak	Ort ± Ss	Test Değeri; p	Mann Whitney U Test; p
<i>Ebeveyn Tutum Ölçeği</i>						
Demokratik Tutum	¹ 1 Çocuk	23	2,06 – 5,00	3,95 ± 0,89	X²: 16,491 ^ap: 0,001**	^bp₁₋₄: 0,008**
	² 2 Çocuk	40	2,12 – 4,94	4,11 ± 0,74		^bp₂₋₃: 0,011*
	³ 3 Çocuk	29	2,35 – 4,88	3,69 ± 0,67		^bp₂₋₄: 0,001**
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	2,29 – 3,88	2,92 ± 0,57		^bp₃₋₄: 0,007**
Otoriter Tutum	¹ 1 Çocuk	23	1,09 – 3,45	1,58 ± 0,65	X²: 20,332 ^ap: 0,000**	^bp₁₋₄: 0,003**
	² 2 Çocuk	40	1,00 – 3,45	1,42 ± 0,45		^bp₂₋₃: 0,002**
	³ 3 Çocuk	29	1,09 – 2,82	1,68 ± 0,43		^bp₂₋₄: 0,000**
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	1,73 – 2,91	2,19 ± 0,45		^bp₃₋₄: 0,020*
Aşırı Koruyucu Tutum	¹ 1 Çocuk	23	2,56 – 4,67	3,46 ± 0,58	X ² : 5,883 ^a p: 0,117	-
	² 2 Çocuk	40	2,67 – 5,00	3,69 ± 0,63		
	³ 3 Çocuk	29	2,89 – 4,89	3,85 ± 0,60		
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	3,11 – 3,89	3,49 ± 0,28		
İzin Verici Tutum	¹ 1 Çocuk	23	1,22 – 3,33	2,18 ± 0,60	X ² : 5,245 ^a p: 0,155	-
	² 2 Çocuk	40	1,33 – 3,33	2,10 ± 0,52		
	³ 3 Çocuk	29	1,11 – 3,00	2,34 ± 0,44		
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	1,22 – 3,22	2,25 ± 0,64		
<i>Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği</i>						
Oyun Etkileşimi	¹ 1 Çocuk	23	1,60 – 4,00	2,95 ± 0,82	X ² : 7,525 ^a p: 0,057	-
	² 2 Çocuk	40	1,70 – 4,00	3,05 ± 0,81		
	³ 3 Çocuk	29	1,80 – 3,80	2,65 ± 0,64		
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	1,70 – 3,20	2,41 ± 0,46		
Oyunun Bozulması	¹ 1 Çocuk	23	1,00 – 2,36	1,21 ± 0,41	X²: 9,405 ^ap: 0,024*	^bp₂₋₄: 0,003**
	² 2 Çocuk	40	1,00 – 2,55	1,09 ± 0,25		
	³ 3 Çocuk	29	1,00 – 1,73	1,13 ± 0,19		
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	1,00 – 2,00	1,31 ± 0,34		
Oyundan Kopma	¹ 1 Çocuk	23	1,00 – 2,78	1,37 ± 0,57	X ² : 6,806 ^a p: 0,078	-
	² 2 Çocuk	40	1,00 – 2,44	1,23 ± 0,32		
	³ 3 Çocuk	29	1,00 – 2,33	1,31 ± 0,32		
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	1,00 – 2,00	1,57 ± 0,36		
<i>Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği</i>						
Saldırgan	¹ 1 Çocuk	23	1,00 – 4,17	1,54 ± 1,14	X ² : 7,420 ^a p: 0,060	-
	² 2 Çocuk	40	1,00 – 4,33	1,25 ± 0,66		
	³ 3 Çocuk	29	1,00 – 3,17	1,28 ± 0,50		
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	1,00 – 3,00	1,60 ± 0,75		
Prososyal	¹ 1 Çocuk	23	1,33 – 5,00	4,26 ± 1,24	X²: 11,794 ^ap: 0,008**	^bp₁₋₃: 0,042*
	² 2 Çocuk	40	2,00 – 5,00	4,32 ± 0,96		^bp₁₋₄: 0,021*
	³ 3 Çocuk	29	2,00 – 5,00	3,95 ± 0,84		^bp₂₋₃: 0,031*
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	2,00 – 5,00	3,25 ± 0,94		^bp₂₋₄: 0,008**
Utangaç	¹ 1 Çocuk	23	1,00 – 2,67	1,68 ± 0,41	X ² : 5,394 ^a p: 0,145	-
	² 2 Çocuk	40	1,00 – 3,67	1,87 ± 0,55		
	³ 3 Çocuk	29	1,00 – 3,33	1,99 ± 0,57		
	⁴ 4 Çocuk ve Üstü	8	1,33 – 3,00	1,75 ± 0,58		

^aKruskal Wallis Test

^bMann Whitney U Test

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

Çocuk Sayısına Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Çocuk sayısına göre demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.001$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda bir, iki ve üç çocuğa sahip annelerin demokratik tutum puanları, dört veya daha fazla çocuğa sahip annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.008$; $p:0.001$; $p:0.007$; $p<0.01$). Ayrıca iki çocuğa sahip annelerin demokratik tutum puanları, üç çocuğu olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.011$; $p<0.05$). Diğer grupların demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuk sayısına göre otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.000$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda dört veya daha fazla çocuğa sahip annelerin otoriter tutum puanları, bir ve iki çocuğa sahip annelere göre daha yüksektir (sırasıyla $p:0.003$; $p:0.000$; $p<0.01$). Dört veya daha fazla çocuğa sahip annelerin otoriter tutum puanları, üç çocuğa sahip annelere göre de daha yüksek bulunmuştur ($p:0.020$; $p<0.05$). Ayrıca üç çocuğu olan annelerin otoriter tutum puanları, iki çocuğu olan annelere göre yüksek bulunmuştur ($p:0.002$; $p<0.01$). Diğer grupların otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuk sayısı ile aşırı koruyucu tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuk sayısına ile izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuk Sayısına Göre Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Çocuk sayısına göre oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuk sayısına göre oyunun bozulması puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.024$; $p<0.05$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda dört veya daha fazla çocuğa sahip annelerin oyunun bozulması puanları, iki çocuğa sahip annelere göre daha yüksektir ($p:0.003$; $p<0.01$). Diğer grupların oyunun bozulması puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuk sayısına göre oyundan kopma puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuk Sayısına Göre Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Çocuk sayısına göre saldırgan davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuk sayısına göre prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.008$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda bir çocuğa sahip annelerin prososyal davranış puanları, üç ve dört veya daha fazla çocuğa sahip annelere göre daha yüksek bulunmuştur. (sırasıyla $p:0.042$; $p:0.021$; $p<0.05$). İki çocuğa sahip annelerin prososyal davranış puanları, üç çocuğa sahip annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.031$; $p<0.05$). İki çocuğa sahip annelerin prososyal davranış puanları, dört veya daha fazla çocuğa sahip annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.008$; $p<0.01$). Diğer grupların prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuk sayısına göre utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.10. Çocuğun Yaşına Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

	Çocuğun Yaşı	N	Min-Mak	Ort ± Ss	Test Değeri; p	Mann Whitney U Test; p
Ebeveyn Tutum Ölçeği						
Demokratik Anne	¹ 4 Yaş	16	2,06 – 4,59	3,34 ± 0,84	X²: 9,056 ^ap: 0,011*	^bp₁₋₃: 0,005**
	² 5 Yaş	32	2,12 – 4,94	3,75 ± 0,80		
	³ 6 Yaş	52	2,29 – 5,00	4,08 ± 0,73		
Otoriter Anne	¹ 4 Yaş	16	1,09 – 3,45	1,82 ± 0,79	X ² : 3,113 ^a p: 0,211	-
	² 5 Yaş	32	1,09 – 3,45	1,65 ± 0,52		
	³ 6 Yaş	52	1,00 – 2,73	1,49 ± 0,41		
Aşırı Koruyucu Anne	¹ 4 Yaş	16	2,56 – 4,67	3,64 ± 0,58	X ² : 0,116 ^a p: 0,943	-
	² 5 Yaş	32	2,67 – 5,00	3,68 ± 0,62		
	³ 6 Yaş	52	2,67 – 4,89	3,66 ± 0,61		
İzin Verici Anne	¹ 4 Yaş	16	1,33 – 2,67	2,02 ± 0,43	X ² : 3,744 ^a p: 0,154	-
	² 5 Yaş	32	1,56 – 3,33	2,36 ± 0,52		
	³ 6 Yaş	52	1,11 – 3,00	2,16 ± 0,54		
Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği						
Oyun Etkileşimi	¹ 4 Yaş	16	1,70 – 3,50	2,46 ± 0,60	X²: 10,631 ^ap: 0,005**	^bp₁₋₃: 0,004** ^bp₂₋₃: 0,022*
	² 5 Yaş	32	1,60 – 4,00	2,70 ± 0,77		
	³ 6 Yaş	52	1,70 – 4,00	3,08 ± 0,75		
Oyunun Bozulması	¹ 4 Yaş	16	1,00 – 2,36	1,26 ± 0,43	X ² : 2,405 ^a p: 0,300	-
	² 5 Yaş	32	1,00 – 2,55	1,21 ± 0,37		
	³ 6 Yaş	52	1,00 – 1,64	1,08 ± 0,14		
Oyundan Kopma	¹ 4 Yaş	16	1,00 – 2,78	1,52 ± 0,54	X²: 12,081 ^ap: 0,002**	^bp₁₋₃: 0,006** ^bp₂₋₃: 0,004**
	² 5 Yaş	32	1,00 – 2,67	1,42 ± 0,43		
	³ 6 Yaş	52	1,00 – 2,00	1,19 ± 0,28		
Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği						
Saldırgan	¹ 4 Yaş	16	1,00 – 4,17	1,59 ± 1,10	X ² : 4,506 ^a p: 0,105	-
	² 5 Yaş	32	1,00 – 4,33	1,53 ± 0,95		
	³ 6 Yaş	52	1,00 – 3,00	1,17 ± 0,41		
Prososyal	¹ 4 Yaş	16	1,33 – 5,00	3,48 ± 1,19	X²: 10,840 ^ap: 0,004**	^bp₁₋₃: 0,002** ^bp₂₋₃: 0,033*
	² 5 Yaş	32	1,67 – 5,00	3,92 ± 1,12		
	³ 6 Yaş	52	2,00 – 5,00	4,44 ± 0,80		
Utangaç	¹ 4 Yaş	16	1,33 – 3,33	2,15 ± 0,64	X²: 66,338 ^ap: 0,042*	^bp₁₋₃: 0,023*
	² 5 Yaş	32	1,33 – 3,00	1,87 ± 0,44		
	³ 6 Yaş	52	1,00 – 3,67	1,74 ± 0,53		
^a Kruskal Wallis Test			^b Mann Whitney U Test		*p<0.05	**p<0.01

Çocuğun Yaşına Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Çocuğun yaşına göre demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (p:0.011; p<0.05). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda çocuğu altı

yaşında olan annelerin demokratik tutum puanları, çocuğu dört yaşında olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.005$; $p<0.01$). Diğer grupların demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun yaşına göre otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun yaşına göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun yaşına göre izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun Yaşına Göre Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Çocuğun yaşına göre oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.005$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda çocuğu altı yaşında olan annelerin oyun etkileşimi puanları, çocuğu dört yaşında olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.004$; $p<0.01$). Çocuğu altı yaşında olan annelerin oyun etkileşimi puanları, çocuğu beş yaşında olan annelere göre de daha yüksek bulunmuştur ($p:0.022$; $p<0.05$). Diğer grupların oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun yaşına göre oyunun bozulması puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun yaşına göre oyundan kopma puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.002$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda çocuğu dört ve beş yaşında olan annelerin oyundan kopma puanları, çocuğu altı yaşında olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur (sırasıyla $p:0.006$; $p:0.004$; $p<0.01$). Diğer grupların oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun Yaşına Göre Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Çocuğun yaşına göre saldırgan davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun yaşına göre prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.004$; $p<0.01$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda çocuğu altı yaşında olan annelerin prososyal davranış puanları, çocuğu dört yaşında olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.002$; $p<0.01$). Çocuğu altı yaşında olan annelerin prososyal davranış puanları, çocuğu beş yaşında olan annelere göre de daha yüksek bulunmuştur ($p:0.033$; $p<0.05$). Diğer grupların prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun yaşına göre utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.042$; $p<0.05$). Yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda çocuğu dört yaşında olan annelerin utangaç davranış puanları, çocuğu altı yaşında olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p:0.023$; $p<0.05$). Diğer grupların utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.11. Çocuğun Cinsiyetine Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

	Çocuğun Cinsiyeti	N	Min-Mak	Ort ± Ss	Mann Whitney U Test; p
Ebeveyn Tutum Ölçeği					
Demokratik Tutum	Kız	55	2,12 – 5,00	3,95 ± 0,78	Z: -1,269
	Erkek	45	2,06 – 4,94	3,74 ± 0,83	^b p: 0,205
Otoriter Tutum	Kız	55	1,00 – 3,45	1,55 ± 0,51	Z: -1,182
	Erkek	45	1,09 – 3,45	1,65 ± 0,55	^b p: 0,237
Aşırı Koruyucu Tutum	Kız	55	2,67 – 4,89	3,72 ± 0,58	Z: -0,938
	Erkek	45	2,56 – 5,00	3,60 ± 0,63	^b p: 0,348
İzin Verici Tutum	Kız	55	1,33 – 3,22	2,20 ± 0,49	Z: -0,128
	Erkek	45	1,11 – 3,33	2,21 ± 0,57	^b p: 0,898
Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği					
Oyun Etkileşimi	Kız	55	1,80 – 4,00	2,98 ± 0,73	Z: -2,002
	Erkek	45	1,60 – 4,00	2,71 ± 0,80	^b p: 0,045*
Oyunun Bozulması	Kız	55	1,00 – 2,36	1,10 ± 0,23	Z: -1,765
	Erkek	45	1,00 – 2,55	1,21 ± 0,35	^b p: 0,078
Oyundan Kopma	Kız	55	1,00 – 2,78	1,26 ± 0,35	Z: -1,263
	Erkek	45	1,00 – 2,67	1,38 ± 0,44	^b p: 0,207
Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği					
Saldırgan	Kız	55	1,00 – 3,83	1,21 ± 0,57	Z: -1,789
	Erkek	45	1,00 – 4,33	1,53 ± 0,93	^b p: 0,074
Prososyal	Kız	55	1,33 – 5,00	4,27 ± 0,94	Z: -1,531
	Erkek	45	1,67 – 5,00	3,93 ± 1,12	^b p: 0,126
Utangaç	Kız	55	1,00 – 3,67	1,93 ± 0,59	Z: -1,476
	Erkek	45	1,00 – 3,00	1,76 ± 0,46	^b p: 0,140
^b Mann Whitney U Test			* $p < 0.05$	** $p < 0.01$	

Çocuğun Cinsiyetine Göre Ebeveyn Tutum Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Çocuğun cinsiyetine göre demokratik tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Çocuğun cinsiyetine göre otoriter tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Çocuğun cinsiyetine göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Çocuğun cinsiyetine göre izin verici tutum puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun Yaşına Göre Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Çocuğun cinsiyetine göre oyun etkileşimi puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p:0.045$; $p<0.05$). Çocuğu kız olan annelerin oyun etkileşimi puanları, çocuğu erkek olan annelere göre daha yüksektir.

Çocuğun cinsiyetine göre oyunun bozulması puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun cinsiyetine göre oyundan kopma puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun Cinsiyetine Göre Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği Puanlarının Değerlendirilmesi

Çocuğun cinsiyetine göre saldırgan davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun cinsiyetine göre prososyal davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

Çocuğun cinsiyetine göre utangaç davranış puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır ($p>0.05$).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal ve oyun davranışlarına ilişkin bulgular temelinde ulaşılan sonuçlar sunulmakta ve ilgili sonuçlar literatür ile karşılaştırılarak tartışılmaktadır.

Bu araştırmada annelerin ebeveyn tutumları incelendiğinde, en fazla demokratik tutum ve en az otoriter tutumu sergiledikleri bulunmuştur. Bu durum, örneklem içerisindeki annelerin en fazla demokratik tutumu sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir. Literatür incelendiğinde benzer sonuçları görmekteyiz (122). Farklı olarak, örneklem grubu içerisindeki annelerde, en fazla demokratik ve koruyucu tutumlarının sergilendiği görülmektedir (132,133). Şehir merkezi ya da kırsal bölgelerde yapılan çalışmalara ve demografik bilgilerin değişkenliğine göre bu durum değişiklik göstermektedir.

Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği alt boyutlarından en yüksek Oyun Etkileşimi ve en düşük Oyunun Bozulması alt boyutunun çocuklar tarafından sergilendiği bulunmuştur. Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği alt boyutlarından en yüksek puan Prososyal Davranış ve en düşük Saldırgan Davranış alt boyutunun çocuklar tarafından sergilendiği bulunmuştur.

Demografik bilgiler ile Ebeveyn Tutum Ölçeği, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeklerinin karşılaştırılmasına bakıldığında annelerin yaşlarının artması ile demokratik ve aşırı koruyucu tutumları artmakta, otoriter tutumları ise azalmaktadır. Annelerin yaş gruplarına göre izin verici tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde annelerin yaşı ile bilgi ve becerilerinin artması annelerde demokratikliği arttırdığı (122), otoriter (123) ve aşırı koruyucu tutumun azaldığı belirlenmiştir (114,109). Anne yaşı ile çocuk yetiştirme tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı araştırmalar da mevcuttur (3,5,10,82,116, 120).

Annelerin ebeveyn tutumları ile annelerin eğitim düzeyi karşılaştırıldığında, annelerin eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumları artmakta, eğitim düzeyleri azaldıkça otoriter tutumları, izin verici tutumları artmaktadır. Annelerin eğitim düzeyine göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar

bulunmamıştır. Farklı olarak ebeveyn tutumlarının farklı değişkenlerle ölçüldüğü çalışmada aşırı koruyucu tutumun ilkökul mezunu ebeveynlerin (öğrenim düzeyinin düşüşü ile) lise ve üniversite mezunu ebeveynlerden anlamlı derecede farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır (42,114,120). Literatür incelendiğinde birçok çalışmada eğitim düzeyi yüksek olan annelerin demokratik tutumları arttığı görülmüştür (82,109,124,125). Ebeveyn tutum puanları bakımından anne eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmayan çalışmalar da mevcuttur (3,122). Sonuçlar annenin eğitim durumunun çocuk davranışlarının şekillendirilmesinde ve gelişiminde etkili olduğunu göstermektedir (82, 121).

Annelerin ebeveyn tutumlarının, annelerin çalışma durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde, çalışan annelerin demokratik tutum puanları çalışmayan annelere göre daha yüksektir. Çalışmayan annelerin izin verici ve otoriter tutum puanları çalışan annelere göre daha yüksektir. Annelerin çalışma durumuna göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Çalışan annelerin aşırı koruyucu puanlarının daha yüksek bulunduğu çalışmalar da olmuştur (116). Araştırmaya uygun olarak çalışan annelerin demokratik tutumu daha çok benimsedikleri sonucunu ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (117,118,119). Çalışan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları çalışmayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olduğunu (120,122) ve demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığını belirten çalışmalar da bulunmaktadır (114).

Annelerin ebeveyn tutumlarının, annelerin hane gelirlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde annenin hane geliri arttıkça demokratik tutumlarının arttığı, hane geliri azaldıkça otoriter tutumlarının arttığı bulunmuştur. Hane gelirine göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Bu sonuçtan farklı olarak annenin geliri arttıkça, aşırı koruyucu tutumun azaldığı ve diğer ebeveyn tutumları ile anlamlı ilişkisinin olmadığı bulunmuştur (120). Çalışmaya benzer sonuçlara bakıldığında düzenli ve yüksek gelirin aile içi ilişkileri olumlu yönde etkileyerek demokratik tutumları arttırdığı belirlenmiştir (108). Diğer çalışmalarda ise annenin hane geliri düşük olduğunda annenin aşırı koruyucu ve baskıcı tutumunun arttığı (109), bir başka çalışmaya göre ise annenin hane gelirine göre aşırı koruyucu, demokratik ve otoriter tutumu puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığını belirlenmiştir (114).

Annelerin ebeveyn tutumlarının, annelerin çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde, çocuk sayısı azaldıkça annelerde demokratik tutum alt boyut puanlarının arttığı, çocuk sayısı arttıkça annelerde otoriter tutum alt boyut puanlarının arttığı görülmektedir. Çocuk sayısının aşırı koruyucu ve izin verici alt boyut puanları ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır. Araştırma sonucuna benzer olarak hane içerisinde çocuk sayısının artması ve hane gelirinin az olması kaynaklı anneler, çocuklarına daha fazla baskı ve ceza (otoriterlik) uygulamaktadır, annelerin demokratik tutumu ise azalmaktadır (108,109,121,124). Çocuk sayısı arttıkça çocuklar üzerinde daha fazla denetim ve kontrol sağlanmaya çalışıldığı düşünülmektedir.

Annelerin ebeveyn tutumlarının, çocuğun yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde, altı yaş grubu çocukları olan annelerde demokratik tutum alt boyut puanları, çocuğu dört yaş grubunda olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur. Çocuğun yaşına göre otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Bu araştırma sonucundan farklı olarak 6 yaş grubu çocuklarına otoriter ve koruyucu tutum, 4-5 yaş grubu çocuklara ise demokratik tutum sergilendiği bulunmuştur (109). Aynı zamanda anneler hoşgörülü tutumu daha çok evin en küçüğüne uygulamaktadır, çocukların yaşı ilerledikçe ise annenin çocuk üzerindeki denetimi artmaktadır (128). Bu çalışmanın sonucuna göre 6 yaş grubu çocuğu olan annelerin daha demokratik olmasının, çocukların kendilerini ifade edecek düzeye gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Annelerin ebeveyn tutumlarının, çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde, çocuğun cinsiyetine göre demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Birçok çalışmada da cinsiyetin, anne tutumlarına etkisi olmadığı görülmektedir (82,109,114,124,128). Bu çalışmadan farklı olarak çocuğun cinsiyetinin demokratik tutumda etkili olduğu ve daha çok erkek çocuklarına karşı bu tutumun sergilendiği bulunmuştur (120). Farklı bir çalışmada da çocuğun cinsiyeti demokratik tutumu etkilemektedir ve kız çocuklarına karşı daha demokratik olunduğu bulunmuştur (108).

Annelerin yaşı ve eğitim düzeyi ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği karşılaştırıldığında annelerin yaşlarının ve eğitim düzeyinin artması ile çocuklarda oyun etkileşimi alt boyut puanının arttığı, annelerin yaşlarının ve eğitim düzeyinin azalması ile çocuklarda oyundan kopma alt boyut puanının arttığı belirlenmiştir. Aynı zamanda annelerin eğitim düzeyinin azalması ile çocuklarda oyunun bozulması alt boyut puanının da arttığı belirlenmiştir. Annelerin yaşının ve eğitim düzeyinin artması ile elde ettiği deneyimler sayesinde, çocukların gelişim düzeyine uygun ve ilgi çekici oyunları sağlama düzeyi yükselmektedir. Oyun gelişimi hakkında bilgili olan anneler, çocuklarının oyun etkileşimini arttırmaktadır (115). Annelerin yaşlarının ve eğitim düzeylerinin artması ile çocuklarda oyun etkileşimlerinin artması, annelerin tecrübe ve bilgisinin artmasından ve bunu hayata geçirmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Aynı zamanda araştırmada yaşla birlikte otoriter tutum artmaktadır ve otoriter tutumu benimseyen annelerin çocukların oyunlarında daha çok oyun bozulması görülmektedir (111).

Annelerin çalışma durumu ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği karşılaştırıldığında çalışan annelerin oyun etkileşimi alt boyut puanları çalışmayan annelere göre daha yüksektir. Çalışmayan annelerin oyunun bozulması ve oyundan kopma alt boyut puanları çalışan annelere göre daha yüksektir. Annelerin eğitim düzeylerinin azalması ile de oyunun bozulması ve oyundan kopma puanlarında artış olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın diğer sonuçlarında olduğu gibi annenin eğitim düzeyinin artması ve çalışma hayatına girmesi çocuklarda oyun etkileşimini arttırmaktadır.

Annelerin hane geliri ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği karşılaştırıldığında hane geliri yükseldikçe oyun etkileşimi alt boyut puanları artmaktadır. Hane gelirleri azaldıkça da oyunun bozulması ve oyundan kopma alt boyut puanlarının arttığı görülmektedir. Araştırmanın diğer bulguları ile örtüştüğü görülmektedir. Annenin eğitim düzeyinin artması ve çalışma hayatına girmesi ile hane gelirleri artacaktır. Hane gelirleri artan annelerin, çocuklarının oyun ve oyuncak ihtiyacını daha iyi karşılayacağı ve çocukların davranışlarına etki edeceği düşünülmektedir.

Annelerin sahip olduğu çocuk sayısı ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği karşılaştırıldığında, dört veya daha fazla çocuğa sahip annelerin oyunun bozulması alt boyut puanları, iki çocuğa sahip annelere göre daha yüksektir. Diğer yaş grupları

arasında oyunun bozulması alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çocuk sayısına göre oyun etkileşimi ve oyundan kopma alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Çocuk sayısının artması ile evde uygulanan baskı ve cezaların artması ile çocuklarda uyum ve kendini ifade etme problemleri görülebilir (108). Aynı zamanda çocuk sayısının artması ile çocuklarda davranış problemlerinin görülmesi de artabilir, bu durum annelerin çocuklarıyla ayrı ayrı ilgilenme süresinin azalması ile açıklanabilir (127). Bulgular doğrultusunda ailede çocuk sayısı arttıkça, annelerin demokratik tutumu azalmakta idi, doğal olarak çocukların da çevreye gösterdiği demokratik tutumun azalacağı düşünülmektedir.

Çocuğun yaşı ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği karşılaştırıldığında, çocuğun yaşı arttıkça oyun etkileşimi alt boyut puanının arttığı, dört ve beş yaşında olan çocukların oyundan kopma alt boyut puanları, altı yaşında olan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çocuğun yaşına göre oyunun bozulması alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Ayrıca PEOÖ, 60-72 aylık çocukların oyun davranışlarını inceleyen bir ölçektir. Çalışmamızın %16'lık bir dilimini ölçeğe göre daha düşük bir yaş olan dört yaş grubu oluşturmaktadır. Çocukların yaşı arttıkça akran ilişkileri, dikkat süreleri, paylaşma ve sıra alma gibi olumlu davranışları da artmaktadır. Bu sebeple 6 yaş çocuklarında oyun etkileşim alt boyut puanlarının yüksek çıktığı düşünülmektedir. Çocukların yaşı azaldıkça dikkat süreleri de azalmaktadır, bu sebeple 4-5 yaş grubu çocukların oyundan kopma alt boyut puanlarının yüksek çıktığı düşünülmektedir. Çalışma bulgularında 6 yaş grubuna sahip olan annelerin daha çok demokratik tutum sergilediğini belirtmiştik. Demokratik ortamda büyütülen 6 yaş grubu çocukların oyun etkileşim puanları ile demokratiklik paralellik göstermektedir.

Çocuğun cinsiyeti ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği karşılaştırıldığında, kız çocuklarının oyun etkileşim alt boyut puanları, erkek çocukların oyun etkileşim puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocuğun cinsiyetine göre oyunun bozulması ve oyundan kopma alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Başka bir çalışmaya göre çocukların sosyal davranışları cinsiyet bakımından incelendiğinde, erkek çocukların itiş kakışlı oyunları daha çok tercih ettiği görülmüştür (129). Kız çocukları işbirlikçi ve sosyal etkileşimi arttıran

(evcilik, ev içi ve aile rollerini içeren) oyunları daha çok tercih ettiği için (111) oyun etkileşim alt boyut puanlarının yüksek çıktığı düşünülmektedir.

Anne yaşı ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği karşılaştırıldığında saldırganlık ve prososyal davranış alt boyutlarıyla anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sadece utangaçlık alt boyutunun, 40 yaş ve üstü annelerin utangaç davranış puanları, 30-39 yaş aralığındaki ve 20-29 yaş aralığındaki annelere göre daha yüksektir. 20-29 yaş aralığındaki anneler ile 30-39 yaş aralığındaki annelerin utangaç davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Araştırmamızın sonuçlarına göre annenin yaşı arttıkça aşırı koruyucu ve demokratik tutumunun arttığı görülmektedir. Çalışmaya uygun olarak da annenin koruyuculuğu arttıkça çocuğun sosyal davranışlarında utangaçlığın arttığı belirlenmiştir. Aşırı korunan çocuklar anneye bağımlı olurlar ve utangaç bir kimlik geliştirmeye yönelebilirler (98).

Annelerin eğitim durumu ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği karşılaştırıldığında annelerin eğitim durumu azaldığında çocuklarda saldırgan ve utangaç davranışların arttığı, eğitim düzeyi arttığında çocuklarda prososyal davranışların arttığı belirlenmiştir. Annelerin eğitim düzeyine göre çocukların oyun davranışları da değişmektedir ve eğitim seviyesinin artması ile çocuklarda sosyal oyun davranışları da artmaktadır (129). Annelerin eğitim düzeyinin artması ile demokratik tutumların daha fazla sergilenmesi sonucunda çocukta prososyal davranışlar gözlemlenebilir. Eğitim düzeyi azaldıkça annede artan otoriter tutum, olumsuz tutumlar kaynaklı çocuklarda saldırgan davranışlar gözlemlenebilir (114).

Annelerin çalışma durumu ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği karşılaştırıldığında çalışan annelerin çocuklarında prososyal davranış puanları çalışmayan annelere göre daha yüksektir. Çalışmayan annelerin çocuklarında saldırgan ve utangaç davranış puanları, çalışan annelere göre daha yüksektir.. Annesi çalışmayan çocukların, annesi çalışan çocuklara göre saldırganlık düzeyinin arttığı bulunan çalışmalar da mevcuttur (126).

Annelerin hane geliri ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği karşılaştırıldığında hane geliri yükseldiğinde prososyal alt boyut puanlarının arttığı, hane geliri düştüğünde saldırgan ve utangaç alt boyut puanlarının arttığı belirlenmiştir. Çalışmanın diğer bulguları ile örtüşen sonuçlar elde edilmiştir. Hane gelirinin azalması ile annelerde otoriter tutum artmakta idi ve otoriter tutum sonucu çocuklarda

saldırganlığın arttığı görülmektedir (114). Hane gelirinin yükselmesi ile annelerde demokratik tutum artmakta idi ve bu tutum sonucu çocuklarda prososyal davranışlar görülmektedir.

Annelerin sahip olduğu çocuk sayısı ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği karşılaştırıldığında, çocuk sayısı azaldıkça prososyal alt boyut puanlarının arttığı bulunmuştur. Çocuk sayısına göre saldırgan ve utangaç alt boyut davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Çocuk sayısı azaldıkça annenin çocuk ile geçireceği vakit artacaktır ve daha verimli olacaktır. Annelerin çocukları ile beraber, verimli ve daha fazla vakit geçirmesinden kaynaklı çocuklarda prososyal davranışların arttığı düşünülmektedir.

Çocuğun yaşı ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği karşılaştırıldığında, çocuğun yaşı arttıkça prososyal alt boyut puanlarının arttığı ve 4 yaşındaki çocukların utangaç davranış puanları, 6 yaşındaki çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çocuğun yaşına göre saldırgan davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Araştırmanın diğer bulguları ile örtüşen bir sonuç ortaya çıkmıştır. Çocuğun yaşı ile Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği karşılaştırıldığında, çocuğun yaşı arttıkça oyun etkileşimi alt boyut puanının arttığını belirtmiştik. Oyun etkileşimi yüksek çocuklar, prososyal davranışlar da sergilemektedir.Çocukların yaşı arttıkça akran ilişkileri,dikkat süreleri, paylaşma ve sıra alma gibi olumlu davranışları da artmaktadır. Bu sebeple 6 yaş çocuklarında prososyal etkileşim alt boyut puanlarının yüksek çıktığı düşünülmektedir.

Çocuğun cinsiyeti ile Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği karşılaştırıldığında, çocuğun cinsiyetine göre saldırgan, utangaç ve prososyal alt boyut puanları ile istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Saldırganlığın cinsiyete göre anlamlı fark bulunmadığı çalışmalar mevcuttur (126). Okul öncesi dönem çocukların sosyal veya oyun davranışlarının, çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmalarda daha çok erkek çocuklarının saldırgan ya da zorba oldukları görülmektedir (130,131).

Ölçeklerin birbirleri ile karşıştırmalarını incelediğimizde annelerin çocuklarına gösterdiği olumlu, demokratik tutumları arttıkça çocukların davranışları da olumlu etkilenmektedir. Demokratik tutum çocukların oyun davranışlarında oyun etkileşimini, sosyal davranışlarında ise prososyal davranışlarını geliştirmektedir. Aile içerisinde

kurulan sağlıklı iletişim, çocukların ailesi ve çevresi ile kuracağı iletişimi etkilemektedir, ayrıca pozitif ve empatik davranışlarını arttırmaktadır. Bu sebeple çalışmada demokratik tutumun, çocukların sosyal ve oyun davranış alt boyutlarını olumlu yönde anlamlı çıkardığı düşünülmektedir (138).

Annelerin aşırı koruyucu tutumları arttıkça çocukların sosyal davranışlarında utangaç tavırlar artmaktadır. Çünkü ihtiyaçları, gelişimi ve nerdeyse çocuğun yapabileceği her beceri aile tarafından karşılandığı için çocuk kendini ifade edemez ve sergileyemez durumuna gelmektedir. Bu sebeple çalışmaya uygun bir sonucun çıktığını gözlemlemekteyiz. Aile bu durumun farkında olmadığı sürece çocuktaki utangaç tavırlar devam edecektir.

Annelerin izin verici tutumları arttıkça çocukların sosyal davranışlarında saldırgan ve utangaç tavırlarının arttığı, oyun davranışlarında ise oyunun bozulması ve oyundan kopma alt boyutlarının arttığı sonucuna ulaşmaktayız. İzin verici tutumda ya çocuk ailenin odak noktasındadır ve kurallar çocuk tarafından uygulanır, aile de uymak zorunda kalır ya da çocuğun ilgi, sevgi ve gereksinimleri yeterli bir şekilde karşılanamaz ve çocuk ihmal edilir (139). Kurallar sürekli çocuk tarafından konulduğunda ve aile de her zaman çocuğun kurallarını uyguladığında çocuk çevresinden de aynı beklentiye girecektir. Bu beklentisi karşılanmadığında oyunları bozacaktır, akran ilişkilerinde saldırgan davranışlar sergileyecektir. Bu durumun çocuğun sosyal ve oyun davranışlarında olumsuz tavırlar sergilemesine neden olacağı ve çalışmada da bu sebeple böyle bir sonucun bulunduğu düşünülmektedir.

Annelerin otoriter tutumları arttıkça çocukların sosyal davranışlarında saldırgan ve utangaç tavırlarının arttığı, oyun davranışlarında ise oyunun bozulması ve oyundan kopma alt boyutlarının arttığı sonucuna ulaşmaktayız. Otoriter tutumda annelerin baskıcı ve ceza uygulayıcı tutumları çocukların kendilerini ifade etmede yetersiz olmalarına ya da daha iyi ifade edebilmek için saldırgan davranışları sergilemelerine neden olmaktadır. Ailede gördüğü baskıyı aynı şekilde çevresine, akran ilişkilerine yansıtmaktadır. Bu durumdan kaynaklı çocukların olumsuz sosyal ve davranışları sergilediğini gösteren alt boyut puanlarının yüksek çıktığı düşünülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, 4-6 yaş arası çocukların sosyal ve oyun davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında Mersin il merkezindeki 4-6 yaş arası çocuğa sahip 100 anneye ve çocukların öğretmenlerine ulaşılmıştır. Anneye uygulanan bir, öğretmenlere uygulanan iki ölçek olmak üzere toplam üç ölçek kullanılmıştır ve annelerin demografik bilgileri alınmıştır. Anneler demografik bilgi formu ve Ebeveyn Tutum Ölçeği' ni, öğretmenler ise Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği' ni doldurmuştur.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler neticesinde örneklem grubu içerisindeki annelerin en fazla demokratik, en az otoriter tutumu sergiledikleri görülmektedir (Tablo 4.1). Demokratik tutumdaki annelerin çocuklarında oyun etkileşimi ve prososyal davranışların arttığı, otoriter tutumdaki annelerin çocuklarında oyunun bozulması, oyundan kopma, saldırgan ve utangaç davranışlarının arttığı, izin verici tutumdaki annelerin çocuklarında oyunun bozulması, oyundan kopma, saldırgan ve utangaç davranışlarının arttığı, aşırı koruyucu tutumdaki annelerin çocuklarında utangaç davranışların arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4.2 ve 4.3).

Annelerin yaşlarının artması ile demokratik ve aşırı koruyucu tutumları artmakta, otoriter tutumları ise azalmaktadır. Annelerin yaş gruplarına göre izin verici tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır (Tablo 4.4). Annelerin eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumları artmakta, otoriter ve izin verici tutumları azalmaktadır. Annelerin eğitim düzeyine göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır (Tablo 4.5). Çalışan annelerin demokratik tutum puanları çalışmayan annelere göre daha yüksektir. Çalışmayan annelerin izin verici ve otoriter tutum puanları çalışan annelere göre daha yüksektir. Annelerin çalışma durumuna göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır (Tablo 4.6). Annenin hane geliri arttıkça demokratik tutumlarının arttığı ve otoriter tutumlarının azaldığı bulunmuştur. Hane gelirine göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır (Tablo 4.7). Çocuk sayısı azaldıkça annelerde demokratik tutumun arttığı ve otoriter tutumun azaldığı görülmektedir. Çocuk sayısının aşırı

koruyucu ve izin verici tutumları ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır. Altı yaş grubu çocukları olan annelerde demokratik tutum alt boyut puanları, çocuğu dört yaş grubunda olan annelere göre daha yüksek bulunmuştur. Çocuğun yaşına göre otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmamıştır (Tablo 4.8). Çocuğun cinsiyetine göre demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Tablo 4.9).

Öneriler

- Anne baba tutum farkındalığı için kamu spotları oluşturulabilir ve çocuğun davranışlarına olan etkisi ayrıntılı bir eğitim programında topluma sunulabilir.
- Her eğitim ve öğretim dönemi açıldığında, müdür ve öğretmenler iş birliği içerisinde olarak ebeveynler için tutumlar üzerine seminerler düzenleyebilir ve farkındalık çalışmaları yapabilirler.
- Aile hekimlikleri ve hayata yeni geçen Sağlıklı Hayat Merkezleri (SHM) üzerinden sorumlu olunan ailelere ulaşılması sağlanabilir, ebeveyn tutumları ile tutumların çocuklara etkisi detaylı bir şekilde ebeveynlere aktarılabilir.
- Çocukların davranış gelişiminde annenin yanı sıra babaların daha fazla sorumluluk alması ve tutumların çocuk üzerine etkisini anlayabilmesi için sadece babalar ile yapılan etkinliklerle, babalarda farkındalık oluşturulabilir.
- Çalışmada sadece anneler yer almıştır. Çocukların oyun ve sosyal davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek için babalar ile de çalışmalar yapılabilir.
- Farklı değişkenler ve ölçekler kullanılarak benzer araştırmalar ile sonuçlar test edilebilir ve daha geniş bir örneklem grubu ile bu çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

1. Coşanay B. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Beş Altı Yaş Çevresel Tutumlarının Çocuk ve Öğretmen Değişkenleri Açısından İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2018.
2. Erdoğan MY, Gündoğmuş, G. Yalnızlık düzeyinin yordanmasında anne baba tutumları ve okul tükenmişliğin rolü. *MAKU SOBED*, 2020, 31: 158-68.
3. Kozan D. Ebeveyn Tutumları ile Okul Öncesi Dönem Çocukların Okul Olgunlukları Arasındaki İlişki. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2020.
4. Demircioğlu H, Şahin T F, Günindi Y. Anne babaların görüşlerine göre aile işlevleri. *EUJEF*, 2011, 13(1): 93–105.
5. Aydoğdu F, Dilekmen M. Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayef*, 2016, 11(2): 569–95.
6. Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı. 32. Baskı. İstanbul: Özgür Yayıncılık, 1993.
7. Ural O, Güven G, Azkeskin KE, Sezer T, Yılmaz E, Akşin E, Bayındır D. Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin kabul- red düzeyleri ile sosyal davranış denetimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, 14: 456-71
8. Birgin M. Çocuk eğitiminde ailenin önemi. 1. Baskı. İstanbul: El Yayınları, 2012: 15-9.
9. Çağdaş A, Seçer Z. Anne Baba Eğitimi. 1. Baskı. Ankara: Eğitim Kitabevi, 2005: 30-7.
10. Korbek GE. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Yetkinlik ve Davranış Durumları Arasındaki İlişki. Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2019.
11. Eke K. 4-6 Yaş Sosyal Davranış Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Çocukların Sosyal Davranışları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2018.

12. Kahraman H, Irmak TY, Basokcu TO. Parenting practices scale: its validity and reliability for parents of school – aged children. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 2017, 17: 745-69.
13. Pekşen AR. Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 2012, 29: 1-13.
14. Alisinanoğlu F. Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uteb*, 2003, 1(1): 97-107.
15. Yıldız SA. Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. *PBD*, 2004, 6(3-4): 131- 50.
16. Taylı A. İnsan İlişkileri ve İletişim. 14. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2012: 40-7.
17. Bronfenbrenner U. *The Ecology Of Human Development*. Harvard University Press, Cambridge, 1979.
18. Yavuzer H. Ana- Baba ve Çocuk. 6. Basım. Ankara, Remzi Kitabevi, 1993: 52-97.
19. Özel E, Zelyurt H. Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2016, 36: 9-34.
20. Kapısız Ö, Karaca S. Erken çocukluk döneminde görülen davranışsal sorunlar ve psikiyatri hemşiresinin rolü. *G.O.P. Taksim E.A.H. JAREN*; 2018, 4(2): 112-19.
21. Kandır A, Alpan Y. Okul öncesi dönemde sosyal duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 2008, 14(4): 33-8.
22. Karakaya Ş. Dil gelişimi ve dil politikası. 1.Baskı. Ankara: Akçağ Yayınevi, 2007: 46-110.
23. Eryılmaz D, Uladı G, Geyik M, Öztürk M. 36-72 aylık çocukların dil gelişim özelliklerinin çeşitli değişkenler bakımından incelenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2019, 9 (1): 265-77.
24. Swith JT. Erken çocukluk döneminde gelişim. 5. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015: 125-53.
25. İnanç BY, Bilgin M, Atıcı MK. Gelişim psikolojisi. 1. Baskı. Adana: Nobel Kitabevi, 2004: 184- 214.
26. Bayhan PS, Artan İ. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. 1. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları, 2007: 22-48.
27. Arslan ÇH, Uyanık G. Sosyal duygusal gelişim değerlendirme ölçeği 48-66 aylık çocuklar için uyarlama çalışması. *INU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2018, 19 (3): 74–87.

28. Neslitrk S. Anne Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi. Doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2013.
29. Erten H. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri, Akran İlişkileri ve Okula Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İzlenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, 2012.
30. Akbaş B, Temiz G. 60-66 aylık çocukların empati beceri düzeylerinin anne empati beceri düzeyi açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi EFD*, 2015, 5(2): 106–12.
31. Ulutaş İ, Ömeroğlu E. Anne baba çocuk iletişimde duygusal zekânın rolü. 4. *Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi ile 4. Uluslararası Çocuk Filmleri Festivali Kongresi Risk Altındaki Çocuklar*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, 2007: 805-10.
32. Topbaş S. Dil ve kavram gelişimi. 6. Baskı. Ankara: Kök Yayınevi, 2015: 47.
33. Payton JW, Wardlaw DM, Gracyzk PA, Bloodworth MR., Tompsett CJ, Weissberg R. Social And Emotional Learning: A Framework For Promoting Mental Health And Reducing Risk Behaviors İn Children And Youth. *IJSH*, 2000, 70(5): 179-85.
34. Bayrakçı M. “Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması”, *SAÜEFD*, 2007, (14): 198-210.
35. Gülay H. 5-6 yaş çocuklarının sosyal konularını etkileyen çeşitli değişkenler. *YYÜ EFD*, 2009, 1(1): 106–09.
36. Sevinç M. Erken Çocuklukta Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar 1. 1. Baskı. İstanbul: Morpa Yayınları, 2003: 35-42.
37. Dereli E. Çocuklar İçin Sosyal Beceri Eğitim Programın 6 Yaş Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2008.
38. Ünsal FÖ. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyumları ile Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2010.
39. Findlay LC, Girardi A, Coplan RJ. “Links Between Emphaty, Social Behavior And Social Understanding İn Early Childhood”, *ECRQ*, 2006, 21: 347-59.
40. Attili G, Vermigli P, Roazzi A. “Rearing Styles, Parents’attachment Mental State, And Children’s Social Abilities The Link To Peer Acceptance”, *CDC*, Article Id 267186, 2011: 12.

41. Samancı O, Diş O. “Sosyal Becerileri Zayıf Olan İlkokul Öğrencilerinin Tutum ve Davranışlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2014, 22(2): 573-90.
42. Ekinci VD. Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyusal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2006.
43. Gülay H. 5-6 yaş grubu çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, 10(36): 1-10.
44. Durualp E. Anasınıfına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum ve Becerilerine Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimini Etkisinin İncelenmesi: Çankırı Örneği. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2009.
45. Aral N, Kandır A, Can YM. Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı. 1. Baskı. İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 2002: 80-9.
46. Balat UG, Şimşek Z, Akman B. Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne ve Öğretmen Değerlendirmeleri Açısından Karşılaştırılması. *HÜEF*, 2008, 34: 263-75.
47. Dereli, İE, Dereli BM. Ebeveyn çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2017, 14(1): 227-58.
48. Alakoç PD, Yıldız ÇÇ. 48-72 aylar arasında çocuğu bulunan annelerin çocuk yetiştirme davranışları ile çocuklarının benlik kavramlarının incelenmesi. *HÜSBF*, 2015, 1(2): 491-500.
49. Erkan S. Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları. 5. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2010: 214-96.
50. Güler T. Okul öncesi eğitime giriş. İçinde G. Haktanır (Ed), Okul Öncesi Eğitimde Ailenin Önemi ve Okul Aile İş birliği. (ss.295-322). Ankara: Anı Yayıncılık, 2009.
51. Ok S. Öğretmen ve ailelere göre okul öncesi eğitimde okul- aile iş birliğinin önemi. *İAÜD*, 2016, 32: 61-79.
52. Akkurt Z. Okul Öncesi Öğretmenlerinin İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi (İstanbul- Pendik Örneği). Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2008.

53. Gültekin ES. 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2008.
54. Macun B, Ulutaş İ. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların duygusal zekâ düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies- Educational Sciences*, Volume 14, 4, 2019.
55. Yazıcı Z. Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk sevme eğilimlerinin incelenmesi. *MJSS*, 2013, 2: 279-86.
56. ESKİCUMALI A. Eğitim, öğretim ve öğretmenlik mesleği. In Y. Özden (Ed.). Öğretmenlik mesleğine giriş (pp. 14-25). Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002.
57. Gülay H. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, 12 (22): 82-93.
58. Akman B, Topçu BZ, Baydemir G, Şahin S, Şirin E, Arslan AÇ. 6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin oyun arkadaşı tercihleri üzerindeki etkisi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 2011, 6(2): 1548-60.
59. Oktay A, Unutkan ÖP. Okul öncesi eğitimde güncel konular. 1. Baskı. İstanbul: Morpa yayınları, 2005: 223-9.
60. ÖZAYDIN L, İFTER ET, KANER S. Arkadaşlık becerilerini geliştirme programının özel gereksinimi olan ve olmayan okul öncesi çocuklarının sosyal etkileşimlerine etkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 2008, 9 (01): 15-34.
61. Johnson C, Ironsmith M, Snow CW, Poteat M. Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood Education Journal*, 2000, 27 (4): 207-12.
62. Saygılı S. Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Nesil Yayınları, 29. Baskı, 2002: 19-56.
63. Öncü EÇ, Ünlüer EÖ. Çocuklar İçin Oyun. 11. Baskı. Ankara: Kök Yayıncılık, 2010: 40-72.
64. Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi. 43. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2019: 214-89.
65. Klein TP, Wirth D, Linas K. Play: Children's Context For Development. *Spotlight On Children And Play*. (Ed. D. Koralek' De), Naeyc, 2004, Washington.
66. Mcardle P. Children's Play. *Children Care, Health and Development*, V: 27, i: 6, 2001, p: 509.

67. Döker T, Dinç G. Özel gereksinimli çocuğu olan annelerin oyun hakkındaki görüşlerinin ve duygusal tepkilerinin belirlenmesi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, I. Oyun Kongresi (Game Conference), 2019: 169-98.
68. Bekmezci H, Özkan H. Oyun ve oyuncağın çocuk sağlığına etkisi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 2015, 5(2): 81-7.
69. Koçyiğit S, Tuğluk MN, Kök M. Çocuğun gelişim sürecinde eğitsel bir etkinlik olarak oyun. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 2007, 16: 325-42.
70. Erbay F, Durmuşoğlu SN. Altı yaş çocuklarının günlük yaşantılarında oyunun yeri ve annelerin oyun algısı. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 2012, 13: 249-64.
71. Kangal SB. Korkma İyi Bir Annesin! 1. Basım. Ankara: Elma Yayınevi, 2017: 65-88.
72. Arslan F. 1-3 yaş dönemindeki çocuğun oyun ve oyuncak özelliklerinin gelişim kuramları ile açıklanması. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2000, 4: 40-3.
73. Landreth G, Homeyer L, Morrison M. Play as the language of childrens feelings. In D.P. Fromberg & D. Bergen (Eds.) *Play From Birth To Twelve and Beyond: Contexts, Perspectives, and Meanings*, 2006, (2nd ed). (pp. 47-62). New York: Routledge
74. Özdemir AA, Ramazan O. Oyunağa çocuk, anne ve öğretmen bakış açısı. *EBAD*, 2012, 2 (1).
75. Özdemir AA, Budak KS. Mizaç ve öz-düzenlemenin çocukların oyun davranışını yordamadaki rolü. *PAU Journal of Education*, 2018, 45: 78-98.
76. Keleş S, Yurt Ö, Kandır A. Kültürel tarihsel kurama göre mış gibi oyunlar, okul öncesi öğretmenlerinin eğilimlerinin incelenmesi. *SUJE*, 2018, 8(4): 265–85.
77. Bayrak Ş. 48-72 Aylık Çocukların Etkileşimli Akran Oyun Davranışları ile Ahlaki Yargı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitim Ana Bilim Dalı, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Haziran, 2019.
78. Ayan S, Memiş UA. Erken çocukluk döneminde oyun. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 2012; 14 (2): 143-49.

79. Dinçer F, Baş T, Teke N, Aydın E, İpek S, Göktaş İ. Okul öncesi dönem çocuklarının kişiler arası problem çözme ve sosyal becerileri ile akran ilişkilerinin değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2019, 19(3): 882–900.
80. Akdağ F. Çocukta beyin gelişimi ve erken müdahale. *HÜSBF*, 2015, 1: 97–100.
81. Clements R. An Investigation Of The Status Of Outdoor Play. *CIEC*, 2004, 5(1): 68-80.
82. Özyürek A, Şahin FT. 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2008, Yaz, 6(3): 395-414.
83. Yavuzer H. Yaygın Ana-Baba Tutumları, Ana-Baba Okulu. 9. Basım. Ankara: Remzi Kitabevi, 2001: 45-62.
84. Mustafaoğlu R, Zirek E, Yasacı Z, Razak ÖA. Dijital teknoloji kullanımının çocukların gelişimi ve sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *ADDICTA*, 2018, 5: 227–47.
85. Ogelman GH, Körükçü Ö, Ersan C. Anne ve öğretmen ile olan ilişkilerin okul öncesi dönem çocuklarının akran ilişkilerini yordayıcı etkisinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, 19(1): 179–206.
86. Tuğrul B, Aslan ÖM, Ertürk G, Altınkaynak ŞÖ. Anaokuluna devam eden altı yaşındaki çocuklar ile okul öncesi öğretmenlerinin oyun hakkındaki görüşlerinin incelenmesi, *INUEFD*, 2014, 15(1): 97- 116.
87. Tüzün Ü. Gelişen iletişim araçlarının çocuk ve gençlerin etkileşimi üzerine etkisi. *Düşünen Adam Dergisi*, 2002, 15(1): 46–50.
88. Chonchaiya W, Pruksananonda C. Television viewing associates with delayed language development. *ActaPaediatrica*, 2008, 97(7): 977–82.
89. Yavuzer H. Çocuğu tanımak ve anlamak. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003.
90. Toran M, Ulusoy Z, Aydın B, Deveci T, Akbulut A. Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2016, 24(5): 22–63.
91. Zimmerman FJ, Christakis DA. Associations between content types of early media exposure and subsequent attentional problems. *AAP*, 2007, 120(5): 986–92.
92. İşçibaş Y. Bilgisayar, internet ve video oyunları arasında çocuklar. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 2011, 7(1): 122–30.

93. Nathanson AI, Sharp ML, Aladé F, Rasmussen E, Christy K. The relation between television exposure and theory of mind among preschoolers. *JCOM*, 2013, 63(6): 1088–108.
94. Plowman L, McPake J, Stephen C. The technologisation of childhood? Young children and technology in the home. *Children & Society*, 2010, 24(1): 63–74.
95. Senemoğlu N. Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya. 27. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2020: 245-62.
96. Özyürek A, Ceylan Ş. Okul öncesi çocuklarda sosyal becerilerin desteklenmesi konusunda öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi. *PUEFD*, 2014, 35: 99-114.
97. Ulusoy A. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. 8. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2013: 129-45.
98. Günalp A. Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi Aksaray İli Örneği (M.S. Thesis). Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2007.
99. Ekşi A. Çocuk, Genç, Ana Babalar. 1. Baskı. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990: 14-23.
100. Özgüven İE. Ailede İletişim ve Yaşam. Ankara. 1. Baskı. Pdrem yayınları, 2001: 120-62.
101. Yılmaz H. Sevgili Anne ve Babacığım Lütfen Bu Kitabı Okur Musunuz? 27. Baskı. Konya: Çizgi Kitabevi, 2007: 45-62.
102. Kuzgun Y. “Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi)”. Ankara H.Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi, 1972.
103. Şanlı D, Öztürk C. Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *DEUHFED*, 2015,8 (4): 240-46.
104. Özbey Ç. Çocuk Sorunlarına Yapıcı Çözümler. 2. Baskı. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2004: 220-7.
105. Navaro L. Gerçekten Beni Duyuyor musun? 23. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1999: 46-89.
106. Perry DB, Szalavitz M. Köpek gibi büyütülmüş çocuk. 8. Baskı. İstanbul: Koridor yayınları, 2018.
107. Demir EK. Ebeveyn Tutum Ölçeği. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2007.

108. Kızıltepe Gİ, Uyanık Ö, Özsüer S, Yaşar MC. 61–72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2013, 17 (3).
109. Tatlı S, Selimoğlu H, Bademci D. Çocukları okul öncesi eğitime devam eden annelerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012, 2 (3): 101- 14.
110. Ezgin F, Dilmaç B. Uyum ve davranış problemi gösteren çocukların ebeveynlerinin değer algılarına ilişkin görüşleri. *OPUS*, 2018, Yıl:8, 8 (15): 719- 74.
111. Köycekaş A. Çocukların Mizaç Özellikleri ile Oyun Davranışlarının İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Ocak, 2019.
112. Kaytez N, Durualp E. Annelerin kabul red düzeylerinin çocuğun mizacı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 2016, (58): 418–31.
113. Aytar GA, Aksoy AB, Kaytez N. Anne kişiliği ve çocuğun mizaç kişiliği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, 19: 237–51.
114. Şanlı D, Öztürk C. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2012, 32: 31- 48.
115. Akgün E, Yeşilyaprak B. Anne Çocuk Oyun Etkileşiminde Niteliksel Boyut Annelerin Sözel İfadelerinin Değerlendirilmesi. *HÜEF*, 2011, 40:11-20.
116. Tortumluoğlu G. Annelerin Aile Kavramını Algılaması ve Bunun Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 1999.
117. Dekovic M, Gerris JR. Parental reasoning complexity, social class, and child rearing behaviors. *JMF*, 1992, 54: 675-85.
118. Von Der Lippe A. The impact of maternal schooling and occupation on child-rearing attitudes and behaviors in low income neighborhoods in Cairo, *Egypt. IJBD*, 1999, 23 (3): 703-29.
119. Cantekin D, Akduman GG. Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarının duygularını yönetme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2020, 21(1): 87-92.
120. Atabey D. Anasınıfına devam eden çocukların annelerinin anne tutumlarının incelenmesi (Çorum ili örneği). *HÜSBED*, 2017, 10 (1): 145- 67.
121. Sak R, Şahin Sak İT, Atli S, Şahin BK. Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *MEÜEFD*, 2015, 11(3): 972-91.

122. Alabay E. Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *IJECEs*, 2017, Cilt 1, Sayı 2, Ekim, 156-74.
123. Ayyıldız T, Ocakçı A, Ayoğlu F. Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Dergisi*, 2006, 2(1): 35-45.
124. Özyürek A, şahin FT. 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *GÜ*, 2005, 25 (2): 19-34.
125. şendoğdu MC. Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Anne Babalarını Algılamaları ile Anne Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2000.
126. Doğan K. Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Saldırganlığının Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi, 2020.
127. Seven S. Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2007, 51: 477-99.
128. Aktürk FM. Çocukları Okul Öncesi Eğitime Devam Eden (5 Yaş Grubu) Ebeveynlerin Ana-Baba Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2015.
129. Uygu N, Kozikoğlu İ. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun davranışlarının incelenmesi. *AJESI*, 2019, 9(2): 787-817.
130. Aslan ÖM. Anaokuluna Devam Eden Çocukların Oyun Davranışları ve Oyunlarında Ortaya Çıkan Zorbalık Davranışlarının İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2013.
131. şen M. 3-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı, Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2009.
132. Yıldızbaş EC. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2019.

133. Korbek EG. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Yetkinlik ve Davranış Durumları Arasındaki İlişki. Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2019.
134. Demir EK, Şendil G. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 2008, 11 (21): 15-25.
135. Ahmetoğlu E, Acar Hİ, Aral N. Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formunun Uyarlama Çalışması (Peaoö-Ö). *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2017, 7 (1): 104-19.
136. Seven S. Sosyal davranış öğretmen değerlendirmesi ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *SUSBED*, 2010, 1(23): 193- 200.
137. Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün EÖ, Karadeniz Ş, Demirel F. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 22. Baskı. Ankara: Pegem Akademi, 2016: 184- 7.
138. Köse D, Kolburan ŞG. Anne baba tutumlarının, çocukta benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkisinin incelenmesi. *SSSJournal*, 2019, Vol:5, Issue:47: 5835-43.
139. Bolat YE. Anne baba tutumlarının çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkisi. *ÇEDAR*, 2018, 2 (2): 32-8.

EKLER

EK-1. Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler

- **İsim** : Tuğçe DÖKER
- **Doğum Yeri** : Yüreğir/ Adana
- **Doğum Tarihi** : 07.10.1993
- **Uyruğu** : T.C.
- **Medeni Durumu** : Evli
- **E-Posta** : tugceuludag01@outlook.com

Eğitim Bilgileri

- **Lisans** : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu/ Çocuk Gelişimi Bölümü (2012-2016)
- **Yüksek Lisans** : Malatya İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı (2017-Devam)

Sertifikalar

- Bomed Ritim ve Hareket Eğitimi Sertifikası
- Kişisel Gelişim Sertifikası
- Objektif Testler Uygulayıcı Eğitimi Katılım Sertifikası
- Denver II Gelişim Tarama Testi Yeterlilik Belgesi

Kullanıcısı Olunan Testler

- Denver II Gelişim Testi (0/6 Yaş)
- Apte Gelişim Envanteri (0/6 Yaş)
- Metropolitan Okul Olgunluğu Testi
- Cattell 2a- 3a Zeka Testi
- Peabody Resim- Kelime Testi

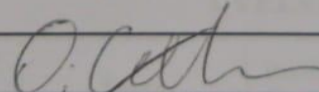
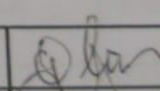
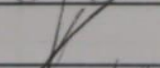
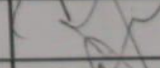
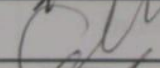
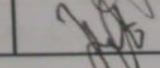
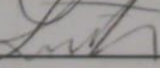
Yapılan Akademik Çalışmalar

- Uludağ, T., Bağır, A., Zeytin, Z. ve Gözen, B. Hasta Çocuklara Karşı Anne-Baba İle Personel Tutumlarının Değerlendirilmesi Ve Çocuk Gelişimcinin Rolü Adlı Poster Bildiri Sunumu. II. Ulusal Çocuk Gelişimi Kongresi, 2015.
- Uludağ, T. ve Zeytin, Z. Kurum Bakımı ve Davranış Problemleri Adlı Sözel Bildiri Sunumu. III. Ulusal Çocuk Gelişimi Kongresi/ 2016.
- Emre O., Demirhan S., Ulutaş A., Çalışkan Z. ve Uludağ T. Üstün Yeteneklilikte Akademik Performans Üzerine Bir Vaka Analizi. 1. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yaşam Kongresi, 2018.
- Uludağ, T. ve Sağlam, M. Erken Çocukluk Döneminde Anne Baba Tutumlarına İlişkin Ebeveyn Farkındalığının Belirlenmesi Adlı Sözel Bildiri Sunumu IV. Uluslararası Çocuk Gelişimi Kongresi, 2018.

- Döker, T. ve Dinç, G. Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Annelerin Oyun Hakkındaki Görüşlerinin ve Duygusal Tepkilerinin Belirlenmesi Adlı Sözel Bildiri Sunumu.
I. Uluslararası Oyun Kongresi, 2019.

EK-2. Etik Kurul Onayı

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU (Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu)			
Oturum Tarihi	Oturum Sayısı	Karar Sayısı	
20.11.2018	21	2018/21-4	
<p>Karar No: 2018/21-4 Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu 20.11.2018 tarihinde Tıp Fakültesi Etik Kurul Salonunda toplandı. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dr. Öğr. Üy. Zekeriya ÇALIŞKAN'ın, sorumlu araştırmacı olduğu, Umuda Gülümse Özel Eğitim Merkezi Çocuk Gelişimi Tuğçe ULUDAĞ'ın, yardımcı araştırmacı olduğu; "4-6 Yaş Çocukların Sosyal ve Oyun Davranışları İle Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışması Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından uygun olup-olmadığı hususundaki başvurusuna ilişkin raportör raporu görüşüldü. Çalışma Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi açısından değerlendirildiğinde; çalışmanın <u>etik açıdan uygun olduğuna</u>; oy birliği ile karar verilmiştir.</p>			
Prof. Dr. Osman CELBİŞ Etik Kurul Başkanı		Prof. Dr. Gülsen GÜNEŞ Etik Kurul Üyesi	
Prof. Dr. Kadir ERTEM Etik Kurul Başkan Yrd.		Prof. Dr. Yüksel SEÇKİN Etik Kurul Üyesi	
Prof. Dr. Cemşit KARAKURT Etik Kurul Üyesi		Prof. Dr. Barış OTLU Etik Kurul Üyesi	
Prof. Dr. Sermin TİMUR Etik Kurul Üyesi			

EK-3. Milli Eğitim Anket Uygulama İzin Onayı

T.C.
MERSİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 34776202-605.01-E.24448851
Konu : Tuğçe ULUDAĞ
Anket İzin Talebi

19/12/2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : İnönü Üniversitesinin 11.12.2018 tarihli ve 50235129-300-E.25890 sayılı yazısı.

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Tuğçe ULUDAĞ'ın Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ÇALIŞMAN'ın danışmanlığında yapacağı "Dört-Altı Yaş Çocukların Sosyal ve Oyun Davranışları ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması izin talebi ile ilgili 18.12.2018 tarihli komisyon görüşü ve çalışma programı ilişikte sunulmuştur.

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Tuğçe ULUDAĞ'ın Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya ÇALIŞMAN'ın danışmanlığında yapacağı söz konusu çalışmayı 2018-2019 eğitim öğretim döneminde İlimiz Mezitli ilçesinde bulunan ekte isimleri belirtilen okullarda öğrenim gören öğrenci velilerine ve öğretmenlere okul müdürlüğünün inisiyatif ve kontrolünde gönüllülük esasına dayalı olarak ve eğitim öğretimi aksatmadan uygulanması, çalışmalar esnasında ses/video kaydı alınmaması, çalışmaya konu kişilerden, aile üyelerinden ad ve soyad, telefon, adres ile din, mezhep, etnik gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi ve uygulama sonucunda hazırlanacak raporun basılı ve dijital ortamda İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze vermek şartı ile uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Adem KOCA
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek :
1- Dilekçe ve Ekleri (16 sayfa)
2- Komisyon Görüşü (2 sayfa)

OLUR
19/12/2018

Süleyman DENİZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Dumalupınar Mah. ÇMİK Biv. Yenışehir MERSİN
Elektronik Ağ: <http://mersin.meb.gov.tr>
E-posta: istatistik33@meb.gov.tr
Faks: 032413273518 19

Bilgi için :Şef-Mehmet ŞİMŞEKKAYA-
VHKI-Canan YAŞA Tel: 0(324)3291481
Dahili Tel. 120

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden Oc8b-7dfe-3d3c-a31d-0ac3 koda ile teyit edilebilir.

EK-4. Demografik Bilgi Formu

Sayın katılımcı,

İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Kapsamında Dr. Öğr. Üyesi Oğuz Emre danışmanlığında yürüttüğüm “4- 6 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN SOSYAL VE OYUN DAVRANIŞLARI İLE EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ” başlıklı bu yüksek lisans tez çalışmasına katılım sağladığınız için teşekkür ederim. Çalışmayla ilgili sorularınız için bana tugceuludag01@outlook.com mail adresinden ulaşabilirsiniz.

Anne Bilgileri:

- Yaş** : 20-29 yaş arası 30-39 yaş arası 40 yaş ve üstü
- Eğitim Durumu** : İlkokul mezunu veya Okuryazar Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Lisans mezunu veya üstü
- Çalışma Durumu** : Çalışıyor Çalışmıyor
- Hane Geliri** : Asgari ücretin altı Asgari ücret Asgari ücretin üstü
- Çocuk Sayısı** : 1 Çocuk 2 Çocuk 3 Çocuk 4 Çocuk ve üstü

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocuğunuzun:

- Yaşı** : 4 yaşında 5 yaşında 6 yaşında
- Cinsiyeti** : Kız Erkek

EK-5. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

EBEVEYN TUTUM ÖLÇEĞİ						
	CÜMLELER	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçbir zaman böyle değildir
1	Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
8	Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
9	Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.					
18	Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dilde doğru olarak cevaplarım.					
24	Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					
30	Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
45	Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım.					
46	Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.					

EK-6. Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (Peaoö-Ö)

	Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her Zaman
1. Diğer çocuklara yardım eder. 5. Oyun grubunun dışında gezinir.				
14. Kavgaya dönüştürmeden itiraz eder.				
19. Diğer çocukları oyuna katılmaları için cesaretlendirir. 24. Öğretmenin yönlendirmesine ihtiyaç duyar.				
29. Geçişlerde ortamı bozar (Bir aktiviteden diğerine geçerken).				

EK-7. Sosyal Davranış Öğretmen Değerlendirmesi Ölçeği (SDÖDÖ)

	Madde	<u>1 Çok az karakteristik</u>	<u>2 Biraz karakteristik</u>	<u>3 Doğal</u>	<u>4 Karakteristik</u>	<u>5 Çok karakteristik</u>
1	Bu çocuk diğer çocuklarla iş birliği içindedir- paylaşır ve sırasını bekler.					
4	Bu çocuk diğer çocukları rahatsız eder.					
9	Bu çocuk diğer çocuklara karşı yardımseverdir.					
12	Bu çocuk diğer çocukların aktivitelerini bozar.					